

İstanbul
GEDİK
University

ISSN: 2651-5229
ISSN: 2791-6839 (çevrimiçi)

International Journal of
Economics Administrative
and Social Sciences

IJEASS

Cilt:5 - Sayı:1 - Yıl: 2022

İstanbul Gedik Üniversitesi / Istanbul Gedik University

İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Dergisi

International Journal of Economics, Administrative and Social Sciences (IJEASS)

2022 Temmuz Cilt: 5 Sayı:1

IJEASS, yılda iki kez yayımlanan hakemli dergidir.

IJEASS is a peer-reviewed journal published twice a year.

Dili: Türkçe – İngilizce

Language: Turkish – English

ISSN: 2651-5229

ISSN: 2791-6839 (çevrimiçi)

İMTİYAZ SAHİBİ / PUBLISHER

Prof. Dr. Ahmet Kesik

Istanbul Gedik University

YÖNETİCİ / MANAGER

Gülperen Kordel

Istanbul Gedik University

EDİTÖR / EDITOR

Asst. Prof. Dr. Elif Gençkal Eroler

Istanbul Gedik University

EDİTÖR YARDIMCILARI/ ASSISTANT EDITORS

Res. Asst. Alper Tunga Şahiner

Istanbul Gedik University

TÜRKÇE DİL EDİTÖRÜ / TURKISH LANGUAGE EDITOR

Res. Asst. Ela Özkan

Istanbul Gedik University

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRÜ / ENGLISH LANGUAGE EDITOR

Lect. Ahmad Al Aref

Istanbul Gedik University

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Abuzer Pınar, Ankara Medipol University

Prof. Dr. İbrahim Attila Acar, İzmir Katib Çelebi Üniversitesi

Prof. Dr. Onur Özsoy, Ankara University

Prof. Dr. Şakir Dinçşahin, Istanbul Gedik University

Asst. Prof. Dr. Metin Toptaş, Istanbul Gedik University

Asst. Prof. Dr. Nurgül Yavuzer, Istanbul Gedik University

Asst. Prof. Dr. Selim Sezer, Istanbul Gedik University

Asst. Prof. Dr. Ece Erbuğ, Istanbul Gedik University

ULUSLARARASI DANIşMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Gülsevil Alpagut, Istanbul University

Prof. Dr. Yener Altunbaş, Bangor University

Prof. Dr. Mehmet Asutay, Durham University

Prof. Dr. Kerim Atamer, Istanbul Gedik University

Prof. Dr. Nur Centel, Koç University

Asst. Prof. Dr. Nikos Christofis, Shaanxi Normal University

Assoc. Prof. Dr. Murat Volkan Dülger, Istanbul Aydın University

Prof. Dr. Robert Petros Ghazaryan, NAS RA International Scientific Educational Center

Prof. Dr. Mehmet Hasan Eken, Kırklareli University

Prof. Dr. İsmail Hakkı Eraslan, Düzce University

Prof. Dr. Erol Esen, Akdeniz University

Prof. Dr. Gökhan Malkoç, Istanbul Medipol University

Prof. Dr. Nilüfer Narlı, Bahçeşehir University

Asst. Prof. Dr. Aslı Telseren Ömeroğlu, Doğuş University - Universite Sorbonne Paris / Cite Paris 7 Diderot

Assoc. Prof. Dr. Ozan Örmeci, Istanbul Kent University

Asst. Prof. Dr. Bilal Solak, Kyrgyz-Turkish Manas University

Dr. Tomasz Stepniewski, The John Paul II Catholic University of Lublin

Asst. Prof. Dr. Rahime Süleymanoğlu-Kürüm, Bahçeşehir University

Prof. Dr. Haluk Yavuzer, Istanbul Medipol University

AMAÇ VE KAPSAM / AIMS AND SCOPE

IJEASS, sosyal bilimler alanında özgün bilimsel araştırma ve değerlendirmelere yer vererek alandaki bilimsel birikime katkı sağlamayı ve disiplinler arası çalışmayı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ekonomi, işletme, uluslararası ticaret, finans, yönetim, pazarlama, psikoloji, sosyoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, kamu yönetimi, hukuk ve ilgili alt-alanlarda çalışmalara yer vermektedir. Dergi özgün araştırma ve teorik makaleleri, istatistiksel analizleri, inceleme / derleme makalelerini ve kitap eleştirilerini yayımlamaktadır.

International Journal of Economics, Administrative and Social Sciences aims to contribute to the existing academic literature and encourage interdisciplinary work through publishing original research and review. It includes studies in economics, business, international trade, finance, management, marketing, psychology, sociology, international relations, political science, public administration, law, and related sub-fields. The journal publishes original research and theoretical articles, statistical analyses, review articles, and book reviews.

İstanbul Gedik Üniversitesi – İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Cumhuriyet Mah. İlkbahar Sk.
Yakacık

Kartal/İSTANBUL

E-Mail: ijeass@gedik.edu.tr

İstanbul Gedik Üniversitesi'nin resmi yayın organıdır.

Her Hakkı Saklıdır. Makalelerin sorumlulukları yazar(lar)a aittir.

All rights reserved.

Authors are fully responsible for their papers.

YAYIN KURULUNDAN / EDITORIAL

Değerli Okurlar,

İstanbul Gedik Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi tarafından yayımlanan International Journal of Economics, Administrative and Social Sciences'in (IJEASS) yeni Psikoloji Özel sayısını okuyucularla buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz. IJEASS'ın bu sayısında "Narsisistik Kişilik Yapılanmasında Yakın İlişkiye Yönelik Eğilimlerin İncelenmesi", "Kullanılan Savunma Mekanizmalarında Benlik Kurgularının Etkisi: Evli ve Bekar Bireylerin Karşılaştırılması Üzerine Bir Çalışma", "Yetişkinlerde Bazı Demografik Değişkenlerle Mutluluk Korkusu, Aleksitimi, Depresyon ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler" ve "Gotham'da Bir Sisifos: Joker Filmi Özelinde Hegemonik Erkeklğin İnşası" başlıklı dört eser yer almaktadır. Yılda iki kez yayımlanan ve Türkçe ve İngilizce makalelerin kabul edildiği dergimizin Aralık 2022 sayısı için makalelerinizi bekliyoruz.

Dear Readers,

We are delighted to bring out the new Special Psychology issue of the International Journal of Economics, Administrative and Social Sciences (IJEASS), published by Istanbul Gedik University, Faculty of Economics, Administrative and Social Sciences. This issue includes four articles: "Examination of Tendencies Towards Close Relationships in Narcissistic Personality Disorder", "The Effect of Self-Constructs on the Defense Mechanisms Used: A Study on the Comparison of Married and Single Individuals", "Relationships Between Some Demographic Variables and Fear of Happiness, Alexithymia, Depression, and Personality Traits in Adults", and "TA Sisyphus in Gotham: The Construction of Hegemonic Masculinities in The Joker Movie". New submissions for December 2022 issue are welcomed for IJEASS. The journal is published twice a year and articles both in Turkish and in English are accepted.

İçindekiler / Contents

IJEASS 2022, 5(1)

Editör Notu

Editorial i

Araştırma Makalesi / Research Article

Narsisistik Kişilik Yapılanmasında Yakın İlişkiye Yönelik Eğilimlerin İncelenmesi

Examination of Tendencies Towards Close Relationships in Narcissistic Personality Disorder

Ayşegül AYDIN & Nurgül YAVUZER..... 1-20

Kullanılan Savunma Mekanizmalarında Benlik Kurgularının Etkisi: Evli ve Bekar Bireylerin Karşılaştırılması Üzerine Bir Çalışma

The Effect of Self-Constructs on the Defense Mechanisms Used: A Study on the Comparison of Married and Single Individuals

Zeynep MUŞTUCU & Nurgül YAVUZER.....21-39

Yetişkinlerde Bazı Demografik Değişkenlerle Mutluluk Korkusu, Aleksitimi, Depresyon ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler

Relationships Between Some Demographic Variables and Fear of Happiness, Alexithymia, Depression, and Personality Traits in Adults

Deniz ŞİBKA & Hakan DUMAN..... 40-56

Gotham'da Bir Sisifos: Joker Filmi Özelinde Hegemonik Erkekliğin İnşası

A Sisyphus in Gotham: The Construction of Hegemonic Masculinities in The Joker Movie

Ece EROL & Mehmet Toplu..... 57-73

Narsisistik Kişilik Yapılanmasında Yakın İlişkiye Yönelik Eğilimlerin İncelenmesi¹

Examination of Tendencies Towards Close Relationships in Narcissistic Personality Disorder

Klinik Psikolog Ayşegül AYDIN²

Dr. Öğr. Üyesi Nurgül YAVUZER³

Başvuru Tarihi / Received: 25.04.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 26.06.2022

Araştırma / Research

Öz

Araştırmanın amacı narsisistik kişilik yapılanması ve yakın ilişkiye yönelik eğilimlerin incelenmesidir. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, 20-64 yaş aralığında değişen 226 kadın, 144 erkek 370 gönüllü katılımcıdır. Veri elde etmek amacıyla, Demografik Bilgi Formu, Narsistik Kişilik Envanteri, Çok Boyutlu İlişki Ölçeği kullanılmıştır. Veriler SPSS 24 programı kullanılarak analiz edilmiş, analizde, pearson korelasyon analizi ve regresyon analizleri uygulanmıştır. Ulaşılan bulgulara göre; narsisistik kişilik yapılanması ile ilişki girişkenliği, içsel ilişki kontrolü ve ilişkide kendine güven eğilimleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, narsisistik kişilik yapılanması ile ilişki doyumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Narsisistik kişilik puanı arttıkça ilişki girişkenliği, ilişkide kendine güven ve içsel ilişki kontrolü eğilimleri artmaktadır. Narsisistik kişilik puanı arttıkça ilişki doyumundan alınan puanın azaldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Narsisizm, Narsisistik Kişilik, Yakın İlişki Eğilimler*

¹Bu makale İstanbul Gedik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji yüksek lisans tezinden üretilmiştir

² İstanbul Gedik Üniversitesi, Klinik Psikolog, aaysegulaydnn@gmail.com | ORCID: 0000-0002-4866-9008

³ İstanbul Gedik Üniversitesi, Dr. Öğretim Üyesi., nurgul.yavuzer@gedik.edu.tr | ORCID: 0000-0002-7710-5746

Abstract

The aim of this research is to examine narcissistic personality structuring and tendencies towards close relationships. Personal screening was used in the research. The sample of the study consists of 370 volunteer participants, 226 women, 144 men, ranging in age from 20 to 64. Demographic Information Form, Narcissistic Personality Inventory and Multidimensional Relationship Scale were used in the study. The data were analyzed with the SPSS 24 program. In the analysis, Pearson correlation analysis and regression analyzes were applied. According to the findings, it has been determined that there is a positive significant relationship between narcissistic personality structure and close relationship tendencies, relationship assertiveness, internal relationship control and self-confidence in the relationship, which are its sub-dimensions. It was found that there is a negative and significant relationship between narcissistic personality and relationship satisfaction. As the narcissistic personality score increases, relationship assertiveness, relationship self-confidence and internal relationship control tendencies increase. It was found that relationship satisfaction decreased as the level of narcissism increased.

Keywords: *Narcissism, Narcissistic Personality, Close Relationship Tendencies.*

Giriş

Yunan mitolojisindeki Narkissos'dan esinlenerek günümüze kadar gelen narsisizm kavramı, Narkissos'un kendine olan aşkı ve bu aşk için kendi canını feda etmek durumunda kalan bir özsevi mitiyle anlatılmaktadır (Gürel ve Mutur, 2007). Narsisizm bir özsevi meselesi olarak psikanalitik kuramcılar da çalışmalarına konu olmuştur. Psikanalitik kuramcılar, narsisizmin kişilerin ruh sağlığını etkileyen faktörlerden biri olduğunu varsaymış ve narsisistik kişiliğin, kişinin gelişim sürecinin olağan bir döngüsü olduğunu varsaymıştır (Kızıltan, 2000). Psikanalitik kuramcılar narsisizm ile ilgili çalışmaları kavramın anlaşılmasına önemli katkı sağlamıştır. Günümüz literatüründe hem narsisizm kavramı hem de narsisistik yapının kişiler arası ilişkilerdeki eğilimleri merak konusu olmuş böylece narsisizm popüler kültürde merak edilen ve ruh sağlığı dünyasında sıklıkla araştırılan bir kavram olmuştur.

Narsisizm Kavramı ve Narsisistik Kişilik Yapılanmasında Yakın İlişki Eğilimleri

Freud narsisizmi, primer ve sekonder narsisizm olarak ifade etmektedir. Primer narsisizm, libidonun dış yaşantıdan iç dünyaya bir diğer ifadeyle benliğe yöneltilmesidir. Freud'un primer narsisizm olarak ifade ettiği dönem çocuğun gelişimi bir parçası olarak görülmektedir. Zamanla libidinal enerji benlikten uzaklaşarak anneye ya da bakım verene yönlendirilmeye başlar. Benliğe yönlendirilen enerji, nesne

libidosuna yani dış nesneye yönlendirilir. Bu nesne genellikle çocuğun ilk nesnesi olan annedir. Freud bu geçişin beklenen bir durum ve sağlıklı bir gelişimin göstergesi olduğunu söylemektedir. Çocuğun bu geçiş süreci sağlıklı yürütülmezse, anne ile ilişkisi engellenirse ya da anne tarafından çocuğun ayrışmasının önüne geçilirse çocuk dış dünyaya olan güvenini kaybeder ve libidinal enerjisini yeniden güvenli olan iç dünyasına yani benliğe yönlendirmeye devam eder (Karaaziz ve Erdem Atak, 2013; Erdoğan ve Öztürk, 2018). Bu geri dönüşü Freud ikincil (sekonder) narsisizm olarak ifade etmiştir. Sekonder narsisizm patolojik narsisizmi tanımlamaktadır. Sağlıklı narsisizmin patolojik narsisizmden ayrılması konusunu Freud anne - bebek dinamiğinde incelemektedir (Freud, 1925). Dolayısıyla Freud (2012)' a göre sağlıklı bir bebeklik dönemi narsisizmi ile patolojik narsisizm farklı bir literatürde değerlendirilmelidir.

Kohut çalışmalarında libidinal kendilik sürecine odaklanmakta ve Freud gibi birincil narsisizmden bahsetmektedir. İçgüdüsel enerjinin bir şekilde yön bulma eğiliminde olacağını ve bu yönelmenin de ya kişinin kendine yönelik ya da bir nesneye yönelik olabileceğini belirtmektedir. Böylece kendiliğin bağımsızlaştığını varsaymaktadır (Kohut, 2004).

Narsisizmi kendiliğin gelişimi ile birlikte değerlendiren Kohut (2004), kendine yönlendirilmiş libidinal enerjiden söz eden Freud ile benzerlik göstermektedir. Ayrıştıkları nokta ise, kendiliğe yönelmiş olan enerjinin çeşitliliğidir. Kohut'a göre libidinal enerji kendiliğe yönelirken iki kutupta yer alır. Bunlardan biri büyülenmeci kendilik yapısı diğeri ise idealizasyondur (Özakkaş, 2013). Kendilik değerinin çevredeki insanların tepkileri dikkate alınarak yorumlanmakta olduğunu belirtmekte ve narsisizmi, iki transferans üzerinden ele aldığı görülmektedir. Aynalama ve idealleştirme patoloji narsisizmin gelişmesinde etkili olacağı ileri sürülmektedir. Bu iki form, birbirini paralel olarak izleyen ve çocukluğun ilk dönemlerindeki yetersiz anne desteği eksikliği sonucu ortaya çıkan dağılma eğilimine karşı geliştirilen bir transferanstır. Çocuk öncelikle annesine karşı daha sonra da çevresine karşı beklenti içine girmekte ve bu beklentiye alamadığında karşılaştığı durumla baş edebilmesi aşamasında narsisizmin rol aldığını vurgulamaktadır (Akça, 2017; Geçtan, 2002). Çünkü çocuğun ihtiyaçlarına yönelik gereksinimler fiziksel bakım dışında psikolojik ihtiyaçları da içermektedir. Çocuk anne tarafından yüceltilme ve mükemmellik duygularının yansıtılmasını talep etmektedir. Kohut yansıtmayı mirroring kavramıyla ifade eder. Anne tarafından mirroring alınmadığında yaşanan duygularla kendiliğin dağılması söz konusu olmaktadır (Schultz ve Schultz, 2007) Kendiliğin dağılması sorunsalına karşın narsisizmin bir dürtü ya da diğer ifadeyle bir cinsel saldırganlık olarak ele alınabileceğini savunmaktadır. Kohut'un benlikteki bir kusur ile açıkladığı narsisizm, kırılabilirlik, değer alamamaktan kaynaklı korkaklık ve kendilik saygısı kayıplarını ifade etmektedir (Masterson, 2006; Kohut, 2004; Kohut, 2020).

Kernberg (2016), sınır kişilik patolojisi içerisinde ele aldığı narsisizmi nesne ilişkilerinin yokluğu ve benlik kavramları ile açıklamaktadır. Narsisizmi bütünleşik bir kendilik durumu olarak da ifade etmektedir. Narsisistik kişiliklerde, ideal ben ile kendilik arasında bir birleşmenin meydana geldiğini belirtmiş ve

içselleştirilmiş kendilik ve nesne imgelerinin yeniden birleştiğini belirtmiştir (Anlı ve Bahadır, 2007). Kernberg'e göre, kişilerdeki haset, duygusal boşluk durumları, grandiyöz düşüncelerle meşgul olma durumunu tetikleyerek patolojik bir yapıyı ortaya koymaktadır (Kohut, 2004). Kernberg, Kohut'tan farklı olarak kırılğan yapıları değil şişirilmiş benliği ele almıştır. Çocukluk döneminde ebeveynlere olan yakınlığın kaybedilmesi travmasını atlatılmak için çocuğun geliştirmiş olduğu savunma bir tür şişirilmiş benlik olarak tanımlanmaktadır. Patolojik narsisizmin altında terk edilme korkusunun üstesinden gelebilmek için çabalayan ve buna karşılık geliştirilmiş olan grandiyöz kişilik yapılanması bulunmaktadır. Bu savunmanın yaşamın ileri yıllarında yakınlık kurma ve romantik ilişkileri yönetme konusunda da etkili olacağı üzerine durulmaktadır (Atay, 2010).

McWilliams, narsisizmi, doğuştan getirilen bir kişilik yapısı olarak açıklamaktadır. Narsisizmin kişilerin kendilerine olan saygılarını devamlı kılabilme için var ettikleri bir kişilik yapılanması olarak açıklamaktadır. Narsistik kişilik yapısında diğerlerinde ilgi ve takdir görmek, öz güveni yükseltmektedir ve her şeyden daha önemli bir kabul olarak karşımıza çıkmaktadır (McWilliams, 2010).

Masterson, patolojik bir narsisizmden bahsetmektedir. Patolojik narsisizmde çocuğun anne ile ayrılma – bireyselleşme sürecinden hemen önceki dönemde saplanma olur. Çünkü çocuksu büyülenmeci tavrını sürdürerek bireyselleşme krizini aşmayı sürdürür (Anlı, 2005).

Horney, narsisizmdeki özseviyi(self-inflation) yüceltilmiş benlik ve hayranlık duyulmaya ihtiyaç ifadeleriyle tanımlamıştır. Narsistik kişilikler, kendilerinde bulunmayan ancak abartılan özellikleri çevresinde kendilerine değer atfetmekte, bu özellikleri için kendilerini sevmektedirler. Bu kişilerde, salt bir sevgi eksikliğine rağmen kişiler, sevgi değil hayranlık duyulduğunu görmeye ihtiyaç duyar. Narsisizm duvarının kişinin sevgi beklentisini yok ettiği görülmektedir (Horney, 1994; Geçtan, 2002). Hayranlık beklentisi içerisinde kişinin kendine dair her şeyi gerçek dışı şekilde büyütmesi ile narsisizmi açıklamaktadır. Kişinin hayranlık beklentisi ve benliğin büyütülmesi ihtiyacı, kişide yer almayan yeteneklerden kaynaklanmaktadır. Öz güven yetersizliğinin varlığıyla, gerçek kendilik kaybı ortaya çıkmakta ve kişiler gerçek kendilik kaybını bastırmaya yönelik geliştirdikleri bir olgu olarak görülmektedir (Anlı, 2005; Demirci ve Ekşi, 2017).

Winnicott narsisizmi, ben ve ben olmayan ayrımının içinde ele almaktadır. Bu ilişki anne - bebek ilişkisidir (Roussillon, 2010). Erken çocukluk dönemi içerisinde benlik bütünleşmesi, gerçek kendilik ve sahte kendilik kavramlarını analiz ederek, anne ile bebek arasındaki bakıma dayanan ilişkinin narsisizmi açıklamada önemli olduğunu vurgulamaktadır. Winnicott bu ilişkiyi kucaklama terimiyle açıklamış ve annenin bebeği kucaklamasının aslında bebeğin duygularını ona geri yöneltecek yansıtmayı ifade ettiğini, böylece bebeğin egosunu desteklediğini ifade etmiştir (Sarısöy, 2016).

Mahler ise, anne ve bebek arasında sağlıklı bir bağ oluşması gerektiğini vurgulamıştır. Gelişimin sağlıklı bir parçası olan anne bebek arasındaki bağın kurulamadığında bebeğin psikolojik gereksinimlerinin

boşluk içinde kalacağını ve olumsuz düşünce işlevlerine neden olacağını ve narsisizmin gelişeceğini belirtmiştir (Bolat ve diğerleri, 2016).

Jones ve Wealder (1925) narsisizmi kişilik özellikleri üzerinden çalışmalarına konu edinmişlerdir. Yaptıkları çalışmada kişilik değerinin yüceltilmesi, öz sevgi gibi ifadeleri narsisizmin kişilik özelliklerine yönelik bulgular olarak kullanmışlardır. Narsisistik kişilerin, diğerlerini küçük gören, kendini özel kendilerini ayrıcalıklı hisseden, yüksek beğenilme arzusu içinde olan, bencil ve empati yeteneğinden uzak kişiler olarak tanımlamışlardır (Doğaner, 1996).

Narsisizmdeki özsevi, benliğe yöneltilmiş güçlü sevgi ve hayranlık duygusu olarak tanımlanırken, narsisistik kişilik özelliği de empati yeteneğinden uzak, üstünlük duygusu yüksek, kendinin diğerlerinden üstün ve çoğu kez de diğerlerinden farklı olduğu kanısına inanmış, kendini beğenme duygusuyla birlikte, övgü ve sevgiyi arama ve diğerlerinden bekleme hatta bu övgüyü kendine hak görme özellikleriyle karakterize olduğundan eleştiriyi kabul edemeyen kişilik yapıları olarak tanımlanmaktadır (Rohmann ve diğerleri, 2012). Narsisizm sağlıklı ve patolojik olmak üzere iki grupta ifade edilmektedir. Miller ve diğerleri (2017), sağlıklı ve patolojik narsisizmin ayrımında çok ince bir ayrımın var olduğunu vurgulamaktadır. Amerikan Psikiyatri Birliği'nin ruhsal ve mental bozuklukları sınıflandırma düzeni olan DSM-III. Basımında kişilik bozukluğunda patolojik narsisizm türü ele alınmaya başlanmıştır (Butchler ve diğerleri, 2013).DSM-V. basımında da B kümesi kişilik bozuklukları başlığı altında (Özsever) Narsisistik kişilik bozukluğu olarak yer almaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

Sağlıklı narsisizm (primer narsisizm) Freud (2012)'a göre gelişimin normal bir parçası olarak görülmektedir. Freud, kişilerin egosantrik (benmerkezci) dönemini içine alan narsisizmi gelişimin sağlıklı bir yönelimi olarak ele almış ve kişilerdeki narsisizmin, bireyin gelişim aşamalarının parçalarından biri olduğunu ifade etmiştir. Bu durum, kişinin yaşam amaçlarına ulaştığında gururlanması, mutlu olması gibi olağan süreci tanımlamaktadır. Kişilerin mutluluk duymasına katkı sağlayan, öz güveni yükselten bununla birlikte gerektiğinde kendini eleştirebilen yapı, sağlıklı narsisizmi tanımlamaktadır (Taştan, 2019).Patolojik narsisizm ise, özsevinin ötesinde, ikili ilişkilerde problemler, kendilik algısında bozulmalar ve yaşam işlevselliğinde eksiklikler olarak tanımlanan bir kişilik bozukluğunu karşılamaktadır (Şen ve Barışkın, 2019).

Narsisizm büyüklenmeci (grandiyöz) narsisizm ve içe yönelmiş kişilik yapılarını ifade eden kırılğan narsisizm olarak iki farklı boyutta ele alınmaktadır. Psikanalitik kuramcılar farklı varyantlarının da bulunduğunu belirtse de araştırmalar grandiyöz ve kırılğan narsisizm üzerine yoğunlaşmaktadır (Miller ve diğerleri, 2017). Grandiyöz narsisistik kişilik özellikleri üzerine araştırma yapan Ernest Jones grandiyöz narsisistik kişilik özelliği gösteren kişilerde kendilik değerinin abartıldığı, ikili ilişkilerinde ise duygusal acısan uzaklık içinde bulunan ve teşhircilik özelliklerinin ön planda olduğunu vurgulamaktadır (McWilliams, 2020). Grandiyöz narsisizm, özel muamele beklentisi içinde bulunma

eğilimi yüksek, empati yeteneğinden uzak, göstermeci özelliklere sahiptir ve çevresindekilerle iletişim kurmada güçlük çekmeyen, sosyal ilişkilerde girişken, yüksek öz güven sahibi ve istediklerini alma söz konusu olduğunda saldırgan ve düşmanca çaba içerisine girebilen kişilik özelliklerini tanımlamaktadır (Demirci ve Ekşi, 2017). Grandiyöz narsisizm depresyon ve kaygı ile negatif ilişki içindeyken, öz güven ve sosyal ilişkilerde girişkenlik ile pozitif yönde ilişkilidir. Kırılgan narsisizm ise, savunmasız narsisizm olarak ifade edilmekte ve başkalarına güvenmeme, öz güven eksiklikleri yaşayan bireyleri yansıtmaktadır. Benlik saygısını yeterli seviyeye getirememiş, sosyal iletişimde başarısızlıklar yaşayan, istediklerini elde edemediğinde ya da ilgi ve övgü yerine eleştiriye maruz kaldığında aşırı kırılgan tavırlar sergileme eğilimi yüksek ve kaygılı bir kişiliği tanımlamaktadır. Kırılgan narsisizm yapısı için de nevrotiklik ile pozitif ilişkide olduğu, girişkenlik, sosyal iletişimde zayıf tavırlar ve benlik saygısı ile negatif ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Narsisizmin boyutları birbirinden farklı özellikleri barındırıyor olsa da kişilik yapılanmasında benzer ortak yanlar barındırdığı görülmektedir (Şen ve Barışkın , 2019; Miller ve diğerleri, 2017; Ar, 2014).

Narsisistik yapının temelinde yetersiz bakım veren bir anne ile yaşayan çocuk olduğu varsayılmakta, uyum bozucu davranışlar ve benmerkezciliğin kalıplaşmış davranış örüntüleri, yetişkin dönemlerinde ilişki kurma biçimlerine ve romantik ilişkilerdeki eğilimlerine yansiyabilmektedir (Kılıç ve Eryılmaz, 2019).

Narsisistik kişilik özelliklerine sahip kişilerin yakın ilişkilerdeki eğilimlerine bakıldığında diğerleri ile yüzeysel hisler paylaştığı görülmektedir. Narsisistik kişilik özelliklerine sahip bireylerin yakın ilişkilerinde sağlam ve güçlü ilişki profilleri sergileyemedikleri ve genellikle derin duygular hissedemedikleri görülmektedir. Bu kişilikler yakın ilişkilerinde ayrılık ve kırılmalar yaşadıklarında oldukça zorlayıcı ve yıkıcı durumlarla baş etmek zorunluluğu hissetmektedirler. Duygusal olarak eksiklik hissetmemekle birlikte, terk edilmiş olmanın kırılganlığı ile hareket ettikleri de belirgin bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Karaaziz ve Erdem Atak, 2013).

Dickinson ve Pincus (2003), narsisizmin iki yüzünde de, kişilerin diğer insanlarla ilişkilerinde kendilerine atfettikleri gerçek kendilik algılarını çarpıttıklarını belirtmektedir. Grandiyöz narsisizmin getirdiği, mükemmeliyetçi yapının kişinin kendi kusurlarını ve eksiklerini, dışarıya atfedip kendi öz değerini yükseltme çabasını sürdürmesini ifade etmektedir.

Narsisistik kişilikler içselleştirilmiş duygularını ilişkilerine yansıtamamaktadırlar. Onlar için sevgi göstermek, karşı tarafa empati duyabilmek ne kadar zorsa aynı şekilde, kendi sevgi, kaygı, üzüntü gibi duygularını itiraf etmek ve yakın ilişkide olduğu kişiye anlatabilmek de bir o kadar zordur. İhtiyaç duydukları sevgi ve ilgiyi, kendilerini yüceltme, karşıdakini değersizleştirme yoluyla kapamaya çalışmaktadırlar. Bu durumun yarattığı en büyük sorun da kendilerini yüceltmelerine karşın yoğun bir boşluk hissi içinde bulunmalarındır. Sevgi eksikliği, narsisistik kişilerin sevme kapasitelerinin

gelişmemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu kişiler başkalarını sevmeyi başaramadıkları gibi kendilerini de sevmeyi başaramamaktadır. Narsisistik kişilerin diğer insanlarla olan ilişkisinin başrolünde belirgin bir şekilde özsaygı meseleleri bulunmaktadır (McWilliams, 2020). Yakın ilişkilerinde partnerine karşı açıkça üstün ve haklı olma istekleri belirgindir. Dickinson ve Pincus, (2003) yakın ilişkilerinde göstermiş oldukları mükemmeliyetçiliğin onların diğerlerini sevme ve yakınlık kurma çabasından ziyade aslında grandiyöz ihtiyaçları karşılayabilmek için bağımlı oldukları gerçeğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde Kohut (2020) da bu durumu yakın ilişki biçimlerinde ihtiyaç duyulan sevme sevilme duygularının ötesinde bir kendilik oluşturabilme çabası içinde oldukları şeklinde ifade etmektedir. Bu çaba narsisistik yapılanmanın getirmiş olduğu empati yetersizliğinin yarattığı öfkeli davranışa da vurgu yapmaktadır. Çalışmalarında E. Fromm ve Rochlin de saldırganlık ile narsisizm arasındaki ilişkinin anlamlılığına işaret ettiğini belirtmektedir Yavuzer (2012). Öyle ki Rochlin, öfkeli ve saldırgan davranışların, her zaman kendi ihtiyaçlarını diğerlerinden üstün görme ve diğerleri ile empatik ilişki geliştirememesi gibi narsistik özellikler ile beslendiğini ifade etmektedir (Ayhan ve Hiçdurmaz, 2020). Bu durumundan rahatsızlık duymamanın narsisistik kişiliğe ait bir yapı olduğu ileri sürülmektedir (Yılmaz, 2019).

Narsisistik kişilik özellikleri taşıyan bireylerin, bebeklik ve çocukluk dönemlerinde geliştirmiş oldukları örüntüler diğerleriyle olan ilişkilerinin yapısında etkili olduğu görüşü savunulmaktadır. Kişilerin kendi kişiliklerine yönelik tutumları ve onların diğerlerine yönelik geliştirmiş oldukları tutumlarının kişilik yapılanmaları çerçevesinde belirleneceğini ve narsisizmin kişilik yapısının bir parçası olarak yaşam boyunca onun geliştirmiş olduğu ilişkilere dokunacağı ileri sürülmektedir (Kızıltan, 2000).

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın Amacı

1. Narsisistik kişilik yapılanması ile yakın ilişki eğilimleri arasında bir ilişki var mıdır ?

Ana amaç sorusu ışığında araştırmanın hipotezleri aşağıda belirlenmiştir;

- H_{1.1}: Narsisistik kişilik yapılanması ve ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma arasında ilişki vardır.
- H_{1.2}: Narsisistik kişilik yapılanması ve ilişki doyumu arasında ilişki vardır.
- H_{1.3}: Narsisistik kişilik yapılanması ve ilişki korkusu kaygısı arasında ilişki vardır.
- H_{1.4}: Narsisistik kişilik yapılanması ve ilişki izlenimi arasında ilişki vardır.
- H_{1.5}: Narsisistik kişilik yapılanması ve ilişkide kendine güven arasında ilişki vardır.
- H_{1.6}: Narsisistik kişilik yapılanması ve dışsal ilişki kontrolü arasında ilişki vardır.
- H_{1.7}: Narsisistik kişilik yapılanması ve ilişki girişkenliği arasında ilişki vardır.
- H_{1.8}: Narsisistik kişilik yapılanması ve içsel ilişki kontrolü arasında ilişki vardır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırmada yöntem olarak ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelinde iki ve daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını ve değişim varsa ne yönde olduğu ortaya konmaktadır (Karasar, 2012).

Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın örneklem seçiminde, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden olan kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evreni Türkiye’de yaşayan 20 yaş üstü yetişkin bireylerdir. Araştırma örnekleme, Türkiye’de yaşayan 20- 64 yaş aralığındaki yetişkinlerdir. Katılımcılara gönüllülük esasına dayalı olarak, online anket ile ulaşılmıştır. Katılımcılara onam bilgilendirilmiş onam formu doldurulmuştur. Katılımcılar 370 kişi olarak öngörülmüş, veri toplama aşamasında veri kaybı da göz önünde bulundurulmuştur (Karasar, 2012).

Veri Toplama Yöntemleri

Çalışmada kişisel bilgi elde etmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu, narsistik kişilik özelliklerin ölçülebilmesi amacıyla, Kızıltan (2000) tarafından uyarlanan Narsistik Kişilik Envanteri, yakın ilişkilerdeki psikolojik eğilimleri ölçmek amacıyla Büyüksahin (2005) tarafından uyarlanan Çok Boyutlu İlişki Ölçeği kullanılmıştır. Veri toplama sürecine başlamadan önce Etik Kurul İzni alınmıştır.

Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların cinsiyeti, yaşı ve yakın ilişkilerindeki sürelerle ait bilgileri edinmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu çalışmada yakın ilişkiler romantik ilişkiler olarak ele alınmış ve katılımcılar bilgilendirilmiştir.

Narsistik Kişilik Envanteri

Narsistik Kişilik Envanteri 1979 yılında, Raskin ve Hall tarafından geliştirilmiştir. Narcissistic Personality Inventory (NPI) Ölçeğinin Türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları Hakan Kızıltan (2000) tarafından tamamlanarak Narsistik Kişilik Envanteri (NKE) adını almıştır.

Narsistik Kişilik Envanteri’nden alınan toplam puanın, alt ölçeklerden gelen puandan daha yordayıcı olduğunu belirtilmektedir. Bu nedenle NKE'nin Türkçe versiyonu yedi ayrı item yerine büyüklenmeci narsisizmi ölçmek için kullanılmaktadır. NKE; psikiyatri sınıflandırılmasının dışında kalan bireylerin kişilik özelliklerini ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Ölçekten alınan puanların net bir ayrımı bulunmadığından çalışmamızda katılımcı grup NKE’den aldıkları toplam puanın ortalaması

hesaplanarak narsistik eğilimleri değerlendirilmiştir. Ölçekten alınacak en yüksek puan 34'tür. Bu durumda alınan puan ortalaması 34'e yaklaştıkça patolojik narsisizmi düşündürmektedir. NKE DSM'den hareketle oluşturulmuş fakat klinik olarak belirti göstermeyen narsistik yapıları saptamayı amaçlamıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları sonucunda (Cronbach alfa) içsel tutarlılık kat sayısı .84 olarak belirlenmiştir (Kızıltan, 2000).

Çok Boyutlu İlişki Ölçeği

Çok Boyutlu İlişki Ölçeği, Snell ve arkadaşları tarafından 2002 yılında geliştirilmiştir. Ölçek, yakın ilişkideki psikolojik eğilimleri çok boyutlu olarak ölçmeyi amaçlamaktadır. Büyüksahin tarafından 2005 yılında Türkçeye uyarlaması yapılmıştır. Ölçeğin modeli, 60 madde ve 5'li likert kodlamadan oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Her bir alt ölçeğin iç tutarlılık katsayıları .73 ile .91 arasında değişmektedir (Büyüksahin, 2005).

Tablo1: Araştırmada Kullanılan Ölçeklere Ait Güvenirlik Düzeyleri

Ölçekler	Güvenirlik Analizi Türü	Güvenirlik Düzeyi
Narsistik Kişilik	KR-20	0,962
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma	Cronbach's Alpha	0,907
İlişki Doyumu	Cronbach's Alpha	0,831
İlişki Korkusu/Kaygısı	Cronbach's Alpha	0,828
İlişki İzlenimi Ayarlama	Cronbach's Alpha	0,855
İlişkide Kendine Güven	Cronbach's Alpha	0,833
Dışsal İlişki Kontrolü	Cronbach's Alpha	0,794
İlişki Girişkenliği	Cronbach's Alpha	0,808
İçsel İlişki Kontrolü	Cronbach's Alpha	0,819
Çok Boyutlu İlişki Ölçeği Genel	Cronbach's Alpha	0,763

Tablo 1'de ölçeklerin güvenilirlik değerleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde kullanılan ölçeklerin güvenilirliklerinin 0,70'ten yüksek olduğu görülmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS 24 programı ile analiz edilmiştir. Ölçekler arasındaki ilişkinin incelenmesinde pearson korelasyon analizi kullanılmış, ilişkinin gücünü ve narsisizm düzeyinin değişkenler üzerindeki değişimin belirlenmesinde ve ilişkinin gücünün belirlenmesinde ise regresyon analizi yapılmıştır. Narsistik kişilik ölçeğinin güvenilirlik düzeyinin belirlenmesi için KR-20 testi yapılırken, likert yapıları ölçeklerin güvenilirlik düzeyleri belirlenirken cronbach's alpha analizi yapılmıştır.

Bulgular

Narsisistik kişilik yapılanması ile yakın ilişki eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmış ve ölçekler arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon analizi yapılmıştır. Narsisistik eğilimlerde bir birimlik artış olduğunda yakın ilişki eğilimlerinde meydana gelen değişimi açıklamak amacıyla regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 2: Narsisistik Kişilik Yapılanması ve Yakın İlişki Eğilimleri Arasındaki İlişkiye Ait Pearson Korelasyon Analizi Bulguları

Ölçekler ve Alt Boyutlar	1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
İlişkiye Yüksek Düzeyde Odaklanma ⁽¹⁾	1	0,013	,176*	,255*	-,357**	,198*	-,102*	-,378*	,612*	-,088
İlişki Doyumu ⁽²⁾		1	-,633*	-,333*	-,571**	-,331*	-,516**	-,272**	-,337*	-,167*
İlişki Korkusu/Kaygısı ⁽³⁾			1	,523**	,324**	,459*	,439**	-0,04	,71**	0,083
İlişki İzlenimi Ayarlama ⁽⁴⁾				1	,102*	,394*	,284*	-,171**	,679*	0,076
İlişkide Kendine Güven ⁽⁵⁾					1	0,017	,474*	,477**	,165*	,222*
Dışsal İlişki Kontrolü ⁽⁶⁾						1	,234**	-0,077	,572*	0,011
İlişki Girişkenliği ⁽⁷⁾							1	,400*	,462*	,263*
İçsel İlişki Kontrolü ⁽⁸⁾								1	-0,023	,166*
Çok Boyutlu İlişki Ölçeği Genel ⁽⁹⁾									1	0,081
Narsisizm ⁽¹⁰⁾										1

*P<0.05

Tablo 2’de yer alan değerler incelendiğinde; narsisistik kişilik yapılanması ile çok boyutlu ilişki ölçeği arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ancak ölçek alt boyutları nezdinde ilişkilerin saptandığı görülmektedir. Narsisistik kişilik yapılanması ile ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır (p>0.05). Narsisistik kişilik ile ilişki doyumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (r= -0,167; p<0.05). Narsisistik kişilik ile ilişki korkusu/kaygısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır (p>0.05). Narsisistik kişilik ile ilişki izlenimi ayarlama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır (p>0.05), Narsisistik kişilik ile ilişkide

kendine güven arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r= 0,222$; $p<0,05$). Narsisistik kişilik ile dışsal ilişki kontrolü düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Narsisistik kişilik ile ilişki girişkenliği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r= 0,263$; $p<0,05$). Narsisistik kişilik ile içsel ilişki kontrolü arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r= 0,166$; $p<0,05$).

Tablo 3: Narsisizm Düzeyleri ve Yakın İlişki Eğilimleri Alt Boyutlarına İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Sabit Kat Sayı	B	Standart Hata	T	P	R ² Değeri	Durbin Watson
İlişkiye Odaklanma	Narsisizm Düzeyi	3,051	-0,007	0,004	-1,703	0,089	0,005	1,869
İlişkide Doyum		3,598	-0,012	0,004	,3,244	0,001*	0,025	1,875
İlişki Korku Kaygısı		2,414	0,006	0,004	1,596	0,111	0,004	1,956
İlişki izlenimi		2,391	0,007	0,005	1,455	0,147	0,003	2,027
Kendine güven		2,041	0,016	0,004	4,363	0,000*	0,047	2,001
Dışsal ilişki kontrolü		2,881	0,001	0,005	0,203	0,839	0,002	2,146
İlişkide Girişkenlik		2,131	0,021	0,004	5,222	0,000*	0,066	1,834
İçsel ilişki kontrolü		2,572	0,013	0,004	3,233	0,001*	0,025	1,822

Tablo3'teyer alan değerler incelendiğinde; narsisizm düzeyinin ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma eğilimi üzerinde anlamlı değişime sebep olmadığı saptanmıştır ($\beta= -0,007$; $t= -1,703$; $p>0,05$). Katılımcıların narsisizm düzeylerinin ilişki doyumunu üzerinde negatif yönlü anlamlı bir değişime neden olduğu saptanmıştır ($\beta= -0,012$; $t= -3,244$; $p<0,05$). Bu sonuç katılımcıların narsisizm düzeylerinde bir birimlik artış olduğunda ilişki doyumunda 0,012 birimlik bir etki ile azalış olacağını göstermektedir. Narsisizm tek başına ilişki doyumunu düzeyinin sadece %2,5'ini açıklamaktadır ($R^2= 0,025$). Katılımcıların narsisizm düzeyinin ilişki korkusu/kaygısı üzerindeki değişiminin anlamlı olmadığı saptanmıştır ($\beta= 0,006$; $t= 1,596$; $p>0,05$). Katılımcıların narsisizm düzeyinin ilişki izlenimi ayarlama üzerindeki anlamlı olmadığı saptanmıştır. ($\beta= 0,007$; $t= 1,455$; $p>0,05$). Katılımcıların narsisizm düzeyleri ilişkide kendine güven üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir değişim olduğu saptanmıştır ($\beta= 0,016$; $t= 4,363$; $p<0,05$). Bu sonuç katılımcıların narsisizm düzeylerinde bir birimlik artış olduğunda ilişkide kendine güvenlerinde 0,016 birimlik bir artış olacağını göstermektedir. Narsisizm tek başına ilişkide kendine güven düzeyinin sadece %4,7'sini açıklamaktadır. ($R^2= 0,047$). Katılımcıların narsisizm düzeyinin dışsal ilişki kontrolü üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı saptanmıştır ($\beta= 0,001$; $t= 0,203$; $p>0,05$). Katılımcıların narsisizm düzeylerinin ilişkide ilişki girişkenliği üzerinde pozitif yönlü

anamlı bir değişim olduğu saptanmıştır ($\beta= 0,021$; $t= 5,222$; $p<0,05$) Bu sonuç katılımcıların narsisizm düzeylerinde bir birimlik artış olduğunda ilişki girişkenliği düzeylerinde $0,021$ birimlik bir artış olacağını göstermektedir. Narsisizm tek başına ilişki girişkenliği düzeyinin sadece %6,6'sını aklamaktadır ($R^2= 0,066$). Katılımcıların narsisizm düzeylerinin içsel ilişki kontrolü eğilimi üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir değişim olduğu saptanmıştır. ($\beta= 0,013$; $t= 3,223$; $p<0,05$). Bu sonuç katılımcıların narsisizm düzeylerinde bir birimlik artış olduğunda içsel ilişki kontrolü düzeylerinde $0,013$ birimlik bir artış olacağını göstermektedir. Narsisizm tek başına içsel ilişki kontrolü düzeyinin sadece %2,5'ini aklamaktadır ($R^2= 0,025$).

Tartışma

Araştırmada, narsisistik kişilik yapılanması ile çok boyutlu ilişki leği arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ancak ölçek alt boyutları nezdinde ilişkilerin saptandığı görülmektedir. Bulgular incelendiğinde narsisizm düzeyinin ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma, ilişki korkusu/kaygısı, ilişki izlenimi ayarlama ve dışsal ilişki kontrolü üzerindeki etkisinin anlamlı olmadığı saptanmıştır. Buradan hareketle, $H_{1.1}$ $H_{1.3}$ $H_{1.4}$ $H_{1.6}$ hipotezleri reddedilmiştir. Katılımcıların narsisizm düzeylerinin ilişki doyumunu üzerinde negatif yönlü anlamlı bir değişime neden olduğu, katılımcıların narsisizm düzeylerinin ilişkide kendine güven, ilişki girişkenliği, ilişkide içsel ilişki kontrolü üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Buradan hareketle, $H_{1.2}$ $H_{1.5}$ $H_{1.7}$ $H_{1.8}$ hipotezleri kabul edilmiştir.

Çalışmada incelenen narsisizm, kullanılan ölçek gereği patolojik alt yapıya sahip bir klinik durumu ve kişilik bozukluğunu ifade etmemektedir. Narsisistik eğilimleri ve kişilik özelliklerini içeren, kişilik yapılanması içinde grandiyöz özelliklerin ağır bastığı narsisistik yapılanmayı ifade etmekte ve kişilik özelliklerine dayanan bir perspektifle; otorite, üstünlük, kendine odaklılık, hayranlık, smrclk, hak iddia etme yönünü de içeren tek bir boyut olan grandiyöz narsisistik özellikler olarak ele alınmıştır (Kızıltan, 2000). Bu açıdan araştırma, patolojik narsisistik popülasyondan uzak bir grup içerisinde değerlendirilmiştir. Çalışmada yakın ilişki kavramı, romantik ilişki boyutu ile ele alınmaktadır (Büyükşahin, 2005).

Narsisistik kişilik eğilimi ile çok boyutlu ilişki leği alt boyutlarına ait bulgular incelendiğinde; narsisistik kişilik yapılanması ile ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Narsisistik kişilik yapılanmasının romantik ilişkilerde ve diğerlerine yönelik etkileşimlerinde empati yoksunluğu ile karakterize yapıları bilinmektedir. Narsisistik kişiliklerin en büyük özelliklerinden biri de kendileri odaklı olmalarıdır (Demirci ve Ekşi, 2017). Bu zellikler değerlendirildiğinde kişilerin ilişkilerine odaklanmak yerine kişisel ihtiyaçlarına ve beklentilerine odaklanmış olmaları olağandır. Çalışmamızda narsisistik kişilik yapılanması ile ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma ile anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Bu sonuç narsisistik özellikler

nezdinde beklenen bir sonuçtur. Literatürde narsisistik kişilik özellikleri ve ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma alt boyutu kapsamında ele alan araştırmaların sınırlı olması kısıtlı literatür ile karşılaştırma fırsatı vermektedir. Alanda yer alan literatür çalışmaları incelendiğinde; narsisistik kişiliklerin romantik ilişkilerde mesafeli ilişkiler geliştirdikleri, ilişkilerinden çok kendilerini yüceltme eğiliminde oldukları vurgulamaktadır (Dickinson ve Pincus, 2003). Zara ve Özdemir (2018) çalışmasında narsisistik yapıların diğerlerine odaklanmak yerine kendi ihtiyaçlarına yöneldiklerini vurgulamaktadır. Literatür çalışmalarından hareketle narsisistik yapılanmada odaklanmanın kendi istek ve arzuları üzerine kurulu olduğu görülmektedir.

Campbell ve Foster (2002) yapmış oldukları çalışmada narsisistik kişilerin ilişkilerine ve partnerlerine duygusal adanmışlık eksikliğinin olduğunu, bu eksikliğin sebebinin de sevme kapasitelerinin eksikliğinden kaynaklandığını belirtmektedir. Narsisistik kişilikler sevme kapasitelerini kendilerine yöneltmektedirler.

Miller ve diğerleri (2017) yaptıkları çalışmada, yakın ilişkilerinde partnerlerini duygusal olarak etkileri altına alan narsisistik kişiliklerin, ilişkiye yönelik ihtiyaçları önemsemekten çok kendi övgü ihtiyacını karşılama eğiliminde olduklarını belirtmiştir.

Narsisistik kişilik yapılanması ve ilişki doyumu arasındaki ilişki incelenmiş ve narsisistik kişilik yapılanması ile ilişki doyumu arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Narsisizm düzeylerinin ilişki doyumu üzerinde negatif yönlü anlamlı bir değişime neden olduğu belirlenmiş olup araştırmadan elde edilen sonuç katılımcıların narsisizm düzeylerinde artış olduğunda ilişki doyumunda azalış olacağını göstermektedir. Literatür çalışmaları incelendiğinde, benzer sonuçlara ulaşılmış olduğu görülmektedir. Erdoğan ve Şahin (2020) yaptıkları çalışmada, narsisizm düzeyi ile ilişki doyumu arasında negatif yönde bir ilişki bulunduğunu belirtmektedir. Foster ve diğerleri (2006) çalışmasında, narsisistik özelliklerin artmasıyla birlikte ilişki doyumunda bir azalma görüleceğini belirtmektedir. Çalışmamızda, narsisistik kişilik özellikleri ile ilişki doyumu arasındaki ilişkinin negatif yönde anlamlı olması beklenen bir durumdur. Elde edilen bulgunun literatürde yer alan bilgilerle örtüştüğü görülmektedir. Zara ve Özdemir (2018) çalışmasında narsisistik kişilik özelliği gösteren kişilerde duygusal yakınlığın küçümsendiği belirtmektedir. Campbell ve Foster (2002) yapmış oldukları araştırmada, narsisistik kişiliklerin romantik ilişkilere olan bağlılıklarını incelenmiştir. Narsisizm ile ilişkiye yönelik memnuniyet ve bağlanmanın doyum alma ile ilişkili olduğu ve bu sonuca göre kişilerin ilişki doyumu açısından olumsuz yönde tutum geliştirdiği bulgusuna ulaşılan çalışmada ayrıca, narsisistik yapının getirmiş olduğu grandiyöz özelliklerinin yakın ilişkiyi sürdürmede zorluklarla karşılaştıkları belirtilmektedir. Narsisistik kişiliklerin romantik ilişkilerinde kendilerini ilişkide oldukları kişiye kıyasla daha üstün görmeleri, ilişkiden aldıkları doyum olumsuz etkilediği ifade edilmektedir.

Narsisizm ile ilişki korkusu/kaygısı arasındaki ilişki incelenmiş ve narsisistik kişilik yapılanması ile ilişki korkusu/kaygısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Grandiyöz narsisizm güç gösterisi, üstünlük, herkes tarafından beğenilme isteği ile birlikte karşısındakilere karşı ilgi sunmamak ve empati kuramamak ile ayırt edilmektedir (İnan, 2015). Araştırmamızda narsisizmin grandiyöz boyutu ele alınmış, narsisizm düzeyi ile ilişkide yaşanan korku ve kaygının ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatür çalışmaları incelendiğinde de narsisizmin iki farklı boyutundan biri olan grandiyöz narsisizmin ilişkide yaşanan korku ve kaygıya yönelik bir ilişki saptanmazken narsisizmin kırılgan boyutunda başkaları tarafından aşağılanma ve olumsuz geribildirim alma korkusuyla sosyal ilişkide korku ve kaygı yaşamasının daha yüksek olduğu ifade edilmiştir (Eldoğan ve Tunçel, 2017). Benzer şekilde Rohmann ve diğerlerinin (2012) çalışmasında ise büyüklenmeci narsisizmin yakın ilişkilerde yaşanan kaygı/korku ve kendini savunuculuk ile ilişkili olmadığını belirtilmektedir. Buradan hareketle elde edilen bulgunun kısıtlı literatür ile desteklendiğini sonucuna varılmaktadır.

Narsisistik kişilik ile ilişki izlenimi ayarlama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. İlişki izlenimini Büyüksahin (2005) bireyin romantik ilişkilerinde yaşadıkları durumun diğerleri tarafından nasıl görüldüğüne verilen önem olarak tanımlamaktadır. Sürdürülen bir ilişki dinamiğinin diğerleri tarafından nasıl atfedildiğine dair kişilerin tepkileri ve dışarıdan gelen fikirleri önemsemeleri ile narsistik kişilikler arasında bir ilişki izlenmemiştir. Kişinin diğerleri tarafından takdir edilme, yaptıklarının övülmesi narsistik ihtiyaçlar olarak bilinmektedir (İnan, 2015). Patolojik narsisizmin tersine sağlıklı narsisizm, dışarıdan gelecek onay ve eleştirilerin bireyi etkilemeyecek güçte olması durumunu ifade etmektedir (Karaaziz ve Erdem Atak, 2013). Çalışmamızda narsistik kişilik yapılanması ile ilişki izlenimi arasında bir ilişki bulunmaması mevcut katılımcı grubun, narsisizm seviyelerinin patolojik narsisizmden uzak olmasıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir. Zara ve Özdemir (2018) çalışmasında narsisizm seviyesi ile ilişki izlenimi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Narsisizmin yakın ilişkide, kendine güven, ilişkiyi ayarlama ve içsel ilişki kontrolü değişkenlerini öngörmede etkin olabileceğini belirtmektedir.

Narsisizm ile ilişkide kendine güven arasındaki ilişki incelenmiş narsisistik kişilik yapılanması ile ilişkide kendine güven arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Katılımcıların narsisizm düzeyleri arttıkça ilişkide kendine güven eğilimleri de artmaktadır. Elde edilen sonuçlar literatür desteği ile incelendiğinde, Sedikides ve diğerleri (2004) toplamda 107 kadın ve 42 erkek üniversite öğrencisi ile yapmış oldukları çalışmalarında, literatür ile tutarlı sonuçlara ulaştıklarını ve benlik saygısının sağlıklı narsisizm ile psikolojik iyi oluş arasında aracı rol oynadığını belirtmektedirler. Çalışmamızda narsisizm ile ilişkide kendine güven arasında pozitif yönlü bir ilişki olması ve narsisizm seviyesinin kendine güven alt boyutunu anlamlı yönde yordaması grandiyöz narsisizm özellikleri dikkate alındığında beklenen bir sonuçtur ve kısıtlı literatür çalışmalarıyla örtüşmektedir. Yanı sıra yapılan çalışmalar grandiyöz narsisizmin öz güven ve benlik saygısı özellikleri ile ilişkili olduğu

yönündedir (Zara ve Özdemir, 2018; Sedikides, Rudich, Gregg, Kumashiro, ve Rusbult, 2004; Miller ve diğerleri, 2011; Wink, 1991).

Narsisistik kişilik özellikleri ile dışsal ilişki kontrolü arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Dışsal ilişki kontrolü, bireyin romantik ilişkisindeki etkin rolün şansa ya da dışsal sebeplere atfedilmesidir (Büyükşahin, 2005). Katılımcıların narsisizm düzeyleri ile dışsal ilişki kontrolü eğilimi arasında bir ilişki olmadığı, ancak içsel ilişki kontrolü ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre; narsisistik kişiliklerin, ilişkilerinde vermiş oldukları kararların, dışsal sebeplere bağlı olmadığı, aksine kendi kontrollerinde olduğu inancına sahip oldukları bulgusu saptanmıştır. Bu sonuç narsisist yapıların ilişkilerinde dışsal ilişki kontrolünden daha çok içsel kontrolünü önemseydiği sonucunu vermektedir.

Narsisizm ile ilişki girişkenliği arasındaki ilişki incelenmiş narsisistik kişilik yapılanması ile ilişki girişkenliği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bir diğer açıdan bu kişilerin ikili ilişkilerinde mutsuz ve cesaretsiz olmadıklarını, ilişki depresyonu içinde bulunmadıklarını ifade etmektedir (Büyükşahin, 2005). Narsisistik kişiliklerde, kişilerin yakın ilişkilerinde girişken ve cesaretli olmaları narsistik yapılanmanın vermiş olduğu kendine güven ve kendini beğenmeyle ilişkilendirileceği düşünülmektedir. Bulgular literatür desteği ile incelendiğinde, ilişki girişkenliği bireylerin ikili ilişkilerinde girişken olmalarını ifade etmektedir. Zara ve Özdemir (2018) yaptığı çalışmada ilişkide yaşanan girişkenliğin narsisizm düzeyi ile pozitif yönde yordadığını saptamıştır.

Narsisistik kişilik ile içsel ilişki kontrolü arasındaki ilişki incelenmiş ve narsisistik kişilik yapılanması ile içsel ilişki kontrolü arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. İçsel ilişki kontrolü, bireylerin ilişkilerini kendi kontrolü çerçevesinde yöneteceğine dair inancı tanımlamaktadır (Büyükşahin, 2005). Narsistik yapıların göstermekte olduğu benmerkezci özellik, ilişkinin sınırlarının ve yönün kendi kontrolü çerçevesinde olduğuna inanması beklenen bir durumdur. Narsisistik yapıların özel ve üstün olduğunu kanıtlama çabası ve karşılığında onay alma istekleri, narsisistik yapıların bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Lasch, 2006). Kişilerin, çevresindeki insanlar ve yaşananlar üzerinde kontrolcü olma çabaları bulunmaktadır. Dolayısıyla narsisistik yapılarda yakın ilişki dinamiğini kendi kontrollerinde tutma çabaları beklenen bir sonuç olarak görülmektedir. Köymen (2019) çalışmasında grandiyöz narsisizmin bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden diğerlerini suçlama ve pozitif tekrar odaklanma ile pozitif, kabul ile negatif; kontrolcü ve benmerkezci olma ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca kırılğan narsisistlerde kendini ve diğerlerini suçlama stratejilerinin grandiyöz narsisistlere göre daha çok tercih edildiği sonucuna ulaşmıştır. Şen (2019) çalışmasında, narsisistik örüntüler ile zorlayıcı kişilerarası deneyimleri incelemiş, grandiyöz boyuttakilerin kendileri odaklı olduğu, kırılğan narsisistik boyuttakilerin ise diğerleri yönelimi olduğu bir diğer ifadeyle dışsal ilişki kontrolü eğilimi içerisinde olduğunu belirtmektedir.

Çalışmada narsisistik kişilik yapılanması ve yakın ilişki eğilimleri arasındaki ilişki ve ilişkinin gücü araştırılmıştır. Elde edilen bulgular literatür desteği ile tartışılmıştır. Narsisizm ve yakın ilişkiler ya da romantik ilişkiler üzerine yapılmış olan çalışmalar literatürde yer almaktadır ancak çalışmamızda kullandığımız çok boyutlu ilişki ölçeğinin kullandığı ve alt boyutları olan sekiz eğilim ile narsisistik eğilimlerin incelendiği birebir aynı çalışmanın olmadığı dolayısıyla araştırmada ulaşılan bulguların sınırlı literatür ile benzerlik gösterdiği ve desteklendiği görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın hipotezlerine ait sonuçlar incelendiğinde; narsisistik kişilik özellikleri ile ilişki girişkenliğinin pozitif yönlü anlamlı olduğu, ilişkide kendine güvenin pozitif yönlü anlamlı olduğu ve ilişkiye yönelik içsel kontrol eğiliminin pozitif yönlü anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlişki doyumunun ise negatif yönlü ilişkili olduğu görülmektedir. Narsisistik eğilimler arttıkça ilişkide memnuniyetin azalacağı sonucuna varılmaktadır. Narsisistik eğilimler arttıkça kişilerde kendine olan güven ve ilişkiyi başlatma isteğinde ve ilişkilerinin kendi kontrolünde tutma eğiliminde artış olacağı sonucuna varılmaktadır. Katılımcı grubun narsisistik eğilimleri incelendiğinde, kişilerin yakın ilişkilerinde yakınlıktan çekinmediği patolojik narsisizme yaklaştıkça, kişilerin ilişki eğilimlerinde değişimlerin yaşandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırmanın sonucunda, dışsal ilişki kontrolü ilişki korkusu ve kaygısı, ilişkiye yüksek düzeyde odaklanma eğilimi ve ilişki izlenimi eğilimi arasında anlamlı bir ilişki saptanmadığı sonucuna varılmıştır.

Araştırmamızda katılımcıların bölge ve kültür farkı dikkate alınmamıştır. Gelecek çalışmalarda dikkate alınmasının araştırma sonuçlarını etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada katılımcıların kişisel özellikleri incelendiğinde kadın erkek sayısının eşit olmadığı görülmektedir, ileri araştırmalarda, cinsiyetin sayısal olarak eşitlenmesiyle sağlıklı veri elde edilebileceği düşünülmektedir. Konunun daha derinlemesine incelenebilmesi adına daha sonraki çalışmalarda, daha büyük bir örneklem grubunun ele alınması tavsiye edilir.

Literatür çalışmaları incelendiğinde çalışmamızda yer alan ölçek ve değişkenlerle birebir yapılmış bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Narsisistik kişilik yapılanması ile yakın ilişki eğilimlerinden sekiz alt boyutun değerlendirildiği bir çalışma olmadığı bu nedenle kısıtlı literatür ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. İleri araştırmalarda farklı değişkenler ile çalışmanın genişletilmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Narsisizmin grandiyöz ve kırılğan olmak üzere iki farklı boyutu olduğu bilinmektedir. DSM sınıflandırmasında yer alan Narsisistik kişilik bozukluğu tanı kriterlerinin narsisizmin iki farklı yüzünden biri olan grandiyöz narsisizm özellikleri açısından yordadığı görülmektedir. Çalışmamızda, narsisistik kişilik yapılanmasında yakın ilişki eğilimlerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla narsisistik eğilimler, grandiyöz narsisizmi ölçme imkanı sunan narsistik kişilik envanteri ile ölçülmüştür. Dolayısıyla çalışmamızda kullanılan narsistik kişilik envanteri kırılğan

narsisizm özelliklerini ölçmekte yetersizdir. Gelecek araştırmaların kırılğan narsisizmi de kapsayacak veri araçları ile yapılması önerilmektedir. Literatür çalışmaları incelendiğinde narsisizm üzerine yapılan araştırmaların narsisizmi kişilik özelliği ve eğilimi olarak incelenmiş olmasıdır. Çalışmamızda da narsisistik kişilik yapılanması bireylerin narsisistik kişilik özellikleri ölçülerek incelenmiştir. Narsisistik kişilik bozukluğuna yönelik çalışmaların kısıtlılığı dikkate alındığında narsisistik kişilik bozukluğu üzerine yapılmış çalışmaların alana katkı sağlayacağını düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

- Akça, S. (2017). Kohutun Kendilik Nesnesi İhtiyaçları Bağlamında Kırılgan Narsisizmin İncelenmesi Bir Vaka Örneği. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 4(1), 1-13.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, R. B.-5. (2013). *DSM - 5 Tanı Ölçütleri El Kitabı* (5. b.). (K. E, Çev.) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Anlı, İ. (2005). Narsisistik Kişilik Bozukluğu ve Sınır Kişilik Bozukluğu Tanısı Alanların Narsisistik Gelişim Hattındaki Konumlandırılmalarının Kendilik Psikolojisi Kuramına Göre Karşılaştırılmaları. *Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Anlı, İ., & Bahadır, G. (2007). Kendilik Psikolojisine Göre Narsisistik ve Sınır Kişilik Bozukluğu. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 27, 1-12.
- Ar, Y. (2014). Büyüklenmecilik ya da İncinebilirlik: Narsisistik Kişilik Örgütlenmesinin Şema Terapi Yaklaşımı Çerçevesinde Ele Alınması. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 1(3), 29-43.
- Atay, S. (2009). Narsisistik Kişilik Envanterinin Türkçe'ye Standardizasyonu. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 181-196.
- Ayhan, D., & Hicdurmaz, D. (2020). Psikiyatri servislerinde bir saldırganlık yönetimi olarak basitleştirilmiş sakinleştirme modeli. *11(3)*, 251-259.
- Bolat, Y., Ülker, M., & Göloğlu Demir, C. (2016). Kavramsal Açından Narsisizm ve Eğitimde Narsistik Kişilik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 482-492.
- Butchler, J., Mineka, S., & Hooley, J. (2013). *Anormal Psikoloji*. (G. O, Çev.) İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Büyükşahin, A. (2005). Çok Boyutlu İlişki Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(2), 97-105.
- Campbell, K., & Foster, C. A. (2002). Narcissism and commitment in romantic relationships: An investment model. (28), 484.
- Demirci, İ., & Ekşi, F. (2017). Büyüklenmeci Narsisizmin İki Farklı Yüzü: Narsisistik Hayranlık ve Rekabetin Mutlulukla İlişkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 46(46), 37-58.
- Dickinson, K. A., & Pincus A. L. (2003). Interpersonal Analysis of Grandiose and Vulnerable. *Journal of Personality Disorders*, 17(3), 188-207.
- Doğaner, İ. (1996). Narsistik Kişilik Bozukluğu: Tarihçe, Tanı ve Ayırıcı Tanı. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları*, 1(3), 341-352.
- Eldoğan, D., & Tunçel, E. (2017). Kırılgan Narsisizm ve Sosyal Kaygı Bozukluğu: Benzerlikler ve Farklılıklar. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(11), 426-488.

- Erdoğan, B., & Öztürk, E. (2018). Ruhsal travmanın aktarımında narsisizm. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3, 11-19.
- Erdoğan, B., & Şahin, M. (2020). Yetişkin bireylerde narsisizm, yakın ilişkiler ve cinsellik. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(27), 266 - 287.
- Foster, J. D., Shrira, I., & Campbell, W. K. (2006). Theoretical models of narcissism, sexuality and relationship commitment. *Journal of social and Personal Relationships*, 23(3), 367-386.
- Freud, S. (1925). *On Narcissism: An Introduction*. (p. 7.–1. The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud (Vol. 14, Dü., & J. Strachey, Çev.) Londra: Hogarth Press.
- Freud, S. (2012). *Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası*. Metis Yayınları.
- Geçtan, E. (2002). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gürel, E., & Muter, C. (2007). Psikomitolojik Terimler: Psikoloji Literatüründe Mitolojinin Kullanılması. *Sosyal Bilimler Dergisi*(1), 538-569.
- Horney, K. (1994). *Psikanalizde Yeni Yollar*. (S. Budak, Çev.) Ankara: Öteki Psikoloji Yayıncılık.
- İnan, E. (2015). Narsistik Kişilik Örgütlenmesinin Bağlanma Kuramı Çerçevesinde Ele Alınması: Vaka Örneği. *AynaKlinik Psikoloji Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Karaaziz, M., & Erdem Atak, İ. (2013). Narsisizm ve Narsisizmle İlgili Araştırmalar Üzerine Bir Gözden Geçirme. *Nesne Psikoloji Dergisi Dergisi*, 1(2), 44-59.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kernberg, O. (2016). *Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm*. (S. M. Tuna, Dü., & M. Atakay, Çev.) İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Kılıç, N., & Eryılmaz, A. (2019). Pozitif Psikoterapi Bağlamında Narsistik Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi. *Arch Neuropsychiatry*, 56, 40-46.
- Kızıltan, H. (2000). Narcissistic Personality Inventory (NPI) Ölçeğinin Türkçe Formu İle Eş Değerliliği, Güvenirlik ve Geçerlilik Çalışmaları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Kohut, H. (2004). *Kendiliğin Çözümlemesi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kohut, H. (2020). *Kendiliğin Yeniden Yapılanması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Köymen, E. (2019). *Büyükleme Narsisizm ve Kırılgan Narsisizm ile Bilişsel Duygu Düzenleme ve Kişilerarası Problemlerin İlişkisi*. İstanbul: İstanbul Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Lasch, C. (2006). *Narsisizm Kültürü*. (Ç. Öztürk, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayıncılık.
- Masterson, J. F. (2011). *Kendilik Bozukluklarının Psikoterapisi*. (P. Özdemir, Çev.) İstanbul.

- McWilliams, N. (2020). *Psikanalitik Tanı Klinik Süreç İçinde Kişinin Yapısını Anlamak*. (E. Kalem, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Miller, J. D., Lynam, D., Hyatt, C., & Campbell, W. (2017). Controversies in Narcissism. *The Annual Review of Clinical Psychology*, 13(1), 291-315.
- Özakkaş, T. (2013). *Kendilik Psikolojisi*. (P. E. Yayınları, Dü.) İstanbul.
- Rohmann, E., Neumann, E., Bierhoff, M., & Bierhoff, H. (2012). Grandiose and vulnerable narcissism: Self-construal, attachment, and love in romantic relationships. *European Psychologist*, 17(4), 279-290.
- Roussillon, R. (2010). The Deconstruction of Primary Narcissism. *The International Journal of Psychoanalysis*, 91(4), 821-838.
- Sarısoy, G. (2016). Winnicott'ın Gerçek Benlik ve Sahte Benlik Kavramlarının Bir Vaka ve Terapi İlişkisi Bağlamında İncelenmesi. *Ayna Psikoloji Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Schultz, D. P., & Schultz, S. E. (2007). *Modern Psikoloji Tarihi*. İstanbul : Kaknüs Yayınları.
- Sedikides, C., Rudich, E., Gregg, A., Kumashiro, M., & Rusbult, C. (2004). Are Normal Narcissists Psychologically Healthy?: Self-Esteem Matters. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(3), 400-416.
- Şen, G. (2019). Narsistik örüntüler ve zorlayıcı kişilerarası deneyimlere verilen tepkiler: bilişsel kişilerarası kuram çerçevesinde üniversite öğrencileri örnekleminde bir inceleme.
- Şen, G., & Barışkın , E. (2019). Patolojik Narsisizm Envanterinin Türkçe Standardizasyonu, Geçerlik ve Güvenirliğinin Sınanması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 30(2), 118-129.
- Taştan, S. (2019). Liderlikte İşlev Dışı Davranış Örüntüleri ve Patolojik Narsisizm: Psikanalitik Kuram Temelli Bir Değerlendirme. *Istanbul Management Journal*(87), 49-91.
doi:10.26650/imj.2019.87.0003
- Waelder, R. (1925). The Psychoses: Their Mechanisms and Accessibility to Influence. *International Journal of Psycho-Analysis*(6), 256-281.
- Wink, P. (1991). Narsisizmin İki Yüzü. *Sosyal Psikoloji Dergisi*, 61(4), 590-597
- Yavuzer, N. (2012). İnsanın Saldırgan ve Yıkıcı Doğasını Anlamak. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*(23), 43-57.
- Yılmaz, H. (2019). Empati ile Narsisizm Arasındaki İlişkide Bencilliğin Aracı Rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 48, 37-60.
- Zara, A., & Özdemir, B. (2018). Özsever Kişiliğin Romantik İlişkiler ve Cinsellik Üzerine Etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(1), 29-36.

Kullanılan Savunma Mekanizmalarında Benlik Kurgularının Etkisi: Evli ve Bekar Bireylerin Karşılaştırılması Üzerine Bir Çalışma¹

The Effect of Self-Constructs on the Defense Mechanisms Used: A Study on the Comparison of Married and Single Individuals

Klinik Psikolog Zeynep MUŞTUCU²

Dr. Öğr. Üyesi Nurgül YAVUZER³

Başvuru Tarihi / Received: 26.04.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 27.06.2022

Araştırma / Research

Öz

Bu çalışmanın amacı evli ve bekar bireylerin benlik kurguları ve kullandıkları savunma mekanizmalarının ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini Türkiye'nin farklı illerinde yaşayan 18 yaş ve üzeri 310 evli ve 325 bekar olmak üzere toplam 635 katılımcı oluşturmuştur. Araştırmada Kişisel Bilgi Formu, Özerklik-İlişkisel Ölçekleri (ÖİÖ) ve Savunma Biçimleri Testi (SBT-40) kullanılmıştır. Araştırma verileri SPSS 22.0 programı ile analiz edilmiştir. Analizlerde, bağımsız t testi, iki yönlü varyans analizi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Evli ve bekar bireylerin özerk ilişkisel benlik kurgusunun anlamlı derecede farklılaştığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların evli veya bekar olmasının kullandıkları savunma mekanizmalarında anlamlı farklılıklar yarattığı bulunmuştur. Evli ve bekar katılımcıların özerklik-ilişkisel ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamasının altında veya ortalamasının üstünde olmasının kullandıkları savunma mekanizmalarını farklılaştırdığı saptanmıştır. Çalışma bulguları ilgili literatür doğrultusunda tartışılmış, bu alanda yapılacak gelecek bilimsel araştırmalara ve uzmanlara öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Benlik Kurguları, Ayrılma-Birleşme, Savunma Mekanizmaları*

Abstract

¹ Bu makale İstanbul Gedik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji yüksek lisans tezinden üretilmiştir

² İstanbul Gedik Üniversitesi, Klinik Psikolog, zeynepmustucu@gmail.com | ORCID: 0000-0003-2024-1875

³ İstanbul Gedik Üniversitesi, Dr. Öğretim Üyesi., nurgul.yavuzer@gedik.edu.tr | ORCID: 0000-0002-7710-5746

The aim of this study is to examine the relationship between the self-construals of married and single individuals and the defense mechanisms they use. The sample of the study consisted of 635 participants, 310 married and 325 single, aged 18 and over, living in different provinces of Turkey. Personal Information Form, Autonomy-Relationship Scales (SSS) and Defense Styles Test (SBT-40) were used in the study. Research data were analyzed with SPSS 22.0 program. Independent t-test, two-way analysis of variance, one-way analysis of variance (ANOVA) analysis were used in the analyses. It was observed that the autonomous relational self-construal of married and single individuals differed significantly. It was found that the participants being married or single created significant differences in the defense mechanisms they used. It was determined that the scores of married and single participants on the autonomy-relationship scales were below or above the average, which differentiated the defense mechanisms they used. The findings of the study were discussed in line with the relevant literature, and suggestions were presented to future scientific research and experts in this field.

Keywords: *Self Constructs, Separation Individuation, Defense Mechanisms.*

Giriş

Benlik kavramının nasıl geliştiği ve ne olduğuna yönelik farklı tanımlar olmasına karşın araştırmacılar benliğin çok boyutlu bir yapı olduğu konusunda fikir birliğine sahiptir. Bireyin, kendisine yönelik bilişsel ve duygusal yargılarını içeriğinde barındıran benlik, bağlamdan ayrı değerlendirilebilecek bir kavram değildir (Neil, 2005). Değişen dünya düzeninin benlik kavramı üzerindeki etkileri incelendiğinde bireyci perspektifin sanayi devriminden bu yana ivme kazanarak arzu edilen benlik yapısı şeklinde vurgulandığı görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Sanayi devrimiyle birlikte aile fertlerinin birbirlerine olan ekonomik bağımlılıkları azaldığı gibi bireyselliğin de ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Kadınların çalışma hayatında yer edinmesi, köyden kente göçün artması ve toplumların eğitim seviyesinin artmasına paralel olarak refahın da artış göstermesi bireyci perspektifin önem kazanmasında anlamlı bir yordayıcı olarak değerlendirilir. Evlilik kavramının da benlik kurgularıyla birlikte, özellikle sanayi devriminden sonra evrilmeye başladığı gözlemlenmektedir (Fişek, 1995; Kağıtçıbaşı, 2010).

Sanayi devriminden önce feodal düzende, geniş aileler, esneklikten yoksun evlilik kuralları söz konusuysen, sanayi devriminin etkisiyle bireyselliğin ön plana çıktığı dünya düzeninde evlilik kurallarının da esnediği ve kişilerin evlilikten beklentilerinin de değiştiği görülmektedir. Aile fertlerinin evlilik birliği üzerindeki etkisinin giderek zayıfladığı ve bireysel beklenti ve tercihlerin önem kazandığı bir düzen inşa edilmiştir (Örnek, 1995; Aydın ve Baran, 2010; Sezen, 2005; Kağıtçıbaşı, 2010). Evlilik bağıyla birlikte iki ayrı benliğin bir çatı altında yaşamını sürdürmesine ek olarak iki ayrı kişilik yapısının da uyum içerisinde varlığına devam edebilmesinin önemini vurgulayan araştırmacılar, bireyin çocukluk

çağı yaşantıları ve çocukluk döneminde kurmuş olduğu ilişkilerin gelecek yaşamlarında kuracağı ilişkilerin de temelini oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu erken dönem yaşantılar, bireyin benlik oluşumuna, kişilik gelişimine, aile içi ilişkilerine, içe alım ve dışavurumlarına etki ettiği gibi evleneceği kişiyi seçmesine de yansıyan bir sürecin parçaları olarak değerlendirilir (Canel, 2007).

Bireylerin uyum ve savunma mekanizmaları çocukluk çağı yaşantılarında temellenmekte ve yaşam sorunlarıyla baş edebilmek adına kullandığı yöntemler yaşamları boyunca yoğun bir değişime uğramamaktadır (Geçtan, 2003). Bireyin yaşamında deneyimlediği problemlerde, duygularını bastırmasında, güdülerini görmezden gelmesinde, duygusal eksikliklerinde savunma mekanizmalarının kullanım yoğunluğu anlamlı etkilerini göstermektedir (Canel, 2007). Benliğin savunma mekanizmaları otomatik psikolojik süreçler olarak tanımlanmakta ve benliğin oluşan sınırlarını korumak için tesis edilmektedir (Calati ve ark., 2010; Oh ve ark., 2019).

Bireylerin sahip olduğu benlik kurgularının tıpkı kişilerarası ilişkilerde var olan önemi evlilik ve eş seçim dinamiklerini de etkilemektedir. Hem özerk hem de yakın olabilme kabiliyetine sahip bireylerin güçlü evlilikler gerçekleştirebileceğini ifade eden araştırmacılar, immatür savunmaların kişilerarası ilişkilere negatif yöndeki etkisine değinmektedir (Neto ve Mullet, 2004; Kağıtçıbaşı, 2010; Vaillant, 1992).

Benlik Kurguları: Kağıtçıbaşı Modeli

Benlik kurguları, bireyin dünyayı ve kendisini anlamlandırmasında, duygu ve düşüncelerinde, tutumlarında, davranışlarında, sosyal rollerinde gözlemlenen, kültürel farklılıklardan temel alan bir kavram olmakla birlikte elde edilen bilgilerin yorumlanmasında da pay sahibidir (Markus ve Kitayama, 2003; Heelas ve Lock, 1981; akt. Kağıtçıbaşı 2010). Kültürel değerler, toplumsal normlar ve bağlamsal çeşitlilikler benlik kurgularının oluşumunda, gelişiminde ve diğerleriyle olan ilişkilerde gözlenen farklılıklarda önemli bir paya sahiptir (Markus ve Kitayama, 1991; 2003; Triandis, 1998; Kağıtçıbaşı, 1996).

Benlik kavramı, içeriğinde kişinin hem kendisine hem de diğerlerine yönelik bilinçli algılarını ve tüm bunlara atfettiği değerleri, gerçeğe uyum ve gerçeği tanıma yeteneğini, "kim ve ne" olduğuna yönelik algı ve bilişlerini, fiziksel, duygusal, sosyal ve ruhsal bireysel özelliklerini barındıran çok boyutlu bir yapı olarak tanımlanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2010; Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014; Neill, 2005; Özen ve Gülaçtı, 2010; Zurita ve ark., 2016; Markus ve Kitayama, 2003; Triandis, 1998; Gezici ve Güvenç, 2003).

Kültür ve sosyal normlar bir çevresel faktördür ve ebeveynlerin tutumları, aile kavramı, çocuğun ailedeki yeri ve önemi konusunda belirleyici niteliklere sahip olmakla birlikte ebeveyn ile çocuk arasındaki etkileşimi de belirleyerek benlik kurgularını biçimlendirici niteliklere sahiptir (Aydın, 2019;

Usborne ve Taylor, 2010). Aile kavramının benlik kurguları üzerindeki etkisinde, aile kültür ve birey arasındaki aracı rolü üstlenmektedir. Kültürün bireyci ve toplulukçu nitelikleri benliğin özerkliği ve ilişkiselliğini belirlemektedir. Özerk benlik bireyciliğin kültürel açıdan öznel yansıması olarak değerlendirilir. Bu benlik yapısında bireyin keskin sınırlarına, öznelliğin eşlik ettiği ve kuşaklar arası bağımsızlığın söz konusu olduğu aile modelinde görülmektedir. Burada maddi bağımlılık olmadığı gibi duygusal bağımlılıkta önem arz eden bir kavram niteliğine sahip değildir (Kağıtçıbaşı, 2010; Wasti ve Eser-Erdil, 2007; Markus ve Kitayama, 1991).

Toplulukçu kültürün bir yansıması olarak değerlendirilen ilişki benlikte ise benliğin sınırlarının keskin olmadığı görülür. Bu akışkan sınırlar sonucu oluşan kişilerarası bağımlılıkta kuşaklar arası maddi bağımlılıklara eşlik eden duygusal bağımlılık geleneksel ailelerde varlığını sürdürmektedir. Bu benlik kurgusunda çocuğun ekonomik açıdan da aileye sağladığı katkılar ön planda tutulmakta ve bu nedenle erkek çocuklarına atfedilen değerin yüksek olduğu gözlemlenmektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014; Kağıtçıbaşı, 2010; Wasti ve Eser-Erdil, 2007). Kağıtçıbaşı, benliğin özerk ve ilişki niteliklerinin keskin sınırlarla ayrışmadığını ifade etmekle birlikte değişimin sadece tek yönlü ve batı modelinde olmayacağını belirtmektedir. Aile fertlerinin birbirlerine maddi bağımlılıklarının azalmasına karşın duygusal bağımlılığın devam edebileceğini vurgulayarak, özerkliği ayrışmışlık değil yetkinlik olduğuna dikkat çekilmektedir. Kağıtçıbaşı, insanın iki temel ihtiyacı olan özerkliği ve ilişkiselliğin bir arada bulunabileceğine dikkat çekerek, özerk ilişki benlik kurgusunun hem özerk olma hem de kişiler arası ilişkilerde güçlü bağlar kurma yetisini barındırdığını ifade etmektedir. Aynı zamanda sağlıklı evliliklerin özerk ve ilişki olabilme kabiliyetine sahip bireyler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010).

Savunma Mekanizmaları

Benliğin çatışma ve bunalıya karşı kullandığı, bilinçdışı benlik işlemleri olarak tanımlanan savunma mekanizmaları ilk kez Freud tarafından 1894 yılındaki “Savunma Psikonevrozları” adlı makalesinde ele alınmış ve süreç içerisinde literatürde kendisine kalıcı yer edinmiştir. Benliğin savunma düzenekleri, insan davranışlarının anlamlandırılması konusunda da açıklayıcı etkileri olmuş ve benlikçe kabul edilemez olarak nitelenen düşüncelerin uzağa itilmesi veya denetim altına alınması şeklinde tanımlanmıştır. Benlik, savunma mekanizmaları aracılığıyla rahatsız edici düşünceleri bilinçli yapıdan uzaklaştırır. Bu uzaklaştırma işleminde dış dünya gerçekliğinin algılanışını değiştirmekte ve birey iç ve dış stresörlerin varlığında psikolojik istikrarını sürdürebilmektedir (Cramer, 2001 ; Vaillant, 1971; Malone ve ark., 2013; Calati ve ark., 2010; Oh ve diğerleri, 2019; Kalem, 1999; Öztürk, 2008).

Kullanılacak olan savunma sadece uyarının türü ile ilgili değildir. Bireyin yaşam koşullarının ve yaşının da kullanacağı savunmalar üzerinde anlamlı etkileri olduğu ve savunma mekanizmalarının gelişimsel bir basamakta seyrettiği bilinmektedir. (Cramer, 2001; Villant, 1992).

Başlangıçta her birey immatür savunmalarla benlik bütünlüğünü korumaktadır. Özellikle erken çocukluk dönemlerinde karmaşık bilişsel becerilerin eksikliği, benliğin kendisine yönlendirilen tüm talepleri uyumlu bir şekilde birleştirecek kadar olgunlaşmamış olması immatür savunmaların kullanımı ile doğru orantı içerisinde (Burger, 2006; Cramer ve Briliant, 2001; Hall, 2016). Artan yaş ile birlikte, olgunlaşan benlik, gerçeklik ilkesini idrak etmekte ve duyguları yadsımanın etkili olmadığını fark ederek daha olgun savunmaları kullanmaya başlamaktadır. İmmatür savunmalar, dış dünya ile içsel gerçeklik arasındaki uyumu sağlamada başarılı değildir (McWilliams, 2013; Geçtan, 2003). Bebeğin gelişim dönemlerinden dil öncesi ve mantık öncesi özelliklerini barındıran immatür savunmalarda gerçeklik ilkesi yoktur ve kendiliğin bir ötekenden ayrı olma durumu ve sabitliği mevcut değildir (McWilliams, 2013). Nevrotik savunmalar ise psikolojik gerginliği düşürmeye olanak sağlamasına karşın yoğun kullanımı sonucunda bireyin ruhsal yapısı ile çevre arasındaki uyumunu bozabileceği gibi bireyin işlevselliğini de olumsuz yönde etkilemektedir (Vaillant, 1971; Geçtan,2003). Olgun savunmalar, içsel dinamikler ve dış dünya gerçekliği arasındaki dengeyi sağlamaya ve bireyin uyum düzeyini arttırmaya yöneliktir (Mcwilliams, 2013). Olgun savunmalar, hem dürtülerin boşalmasını sağlayarak kaygı seviyesini düşürmekte hem de sosyal anlamda bireyin kabul görmesine yardım etmektedir (Geçtan,2003; Mcwilliams, 2013).

Literatür incelendiği zaman hem yurt dışında hem de Türkiye’de yapılmış çalışmalarda benlik kurgularının ve kullanılan savunma mekanizmalarının ayrı ayrı incelendiği fakat bu iki kavramın karşılıklı etkileşimlerinin ele alınmadığı görülmektedir. Bu nedenle benlik kurgularının ve savunma mekanizmalarının kullanımının birlikte ele alınacağı bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı evli ve bekar bireylerde benlik kurguları ve kullanılan savunma mekanizmalarının ilişkisinin incelenmesidir.

1. Evli ve bekar katılımcıların özerk benlik kurgularının ve kullandıkları savunma mekanizmaları üzerinde anlamlı etkisi vardır.
2. Evli ve bekar katılımcıların ilişkisel benlik kurgularının ve kullandıkları savunma mekanizmaları üzerinde anlamlı etkisi vardır.
3. Evli ve bekar katılımcıların özerk-ilişkisel benlik kurgularının ve kullandıkları savunma mekanizmaları üzerinde anlamlı etkisi vardır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada evli ve bekar bireylerin benlik kurguları ve savunma mekanizmaları kullanımlarının arasındaki ilişkinin incelenmesi için ilişkişel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkişel tarama modelinde iki ve ikiden daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlığı ve değişim gözleniyorsa bu değişimin ne yönde olduğu ortaya konulmaktadır (Karasar, 2012).

Araştırmanın Etik İzinleri

Araştırmanın Etik İzinleri Araştırma uygulamalarının yapılabilmesi adına İstanbul Gedik Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Başkanlığı'ndan (11.11.2020 tarih ve 71457743- 050.01.04-129-178819 sayılı) ve kullanılacak ölçeklerin Türkçe standardizasyon çalışmalarını yapan çalışmacılardan gerekli uygulama izinleri alınmıştır.

Araştırmanın Örnekleme

Örneklem seçiminde, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden olan kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma örneklemini Türkiye'nin farklı illerinde ikamet eden 635 gönüllü katılımcı oluşturmuştur. Katılımcıların 310'u evli, 325'i ise bekadır. Katılımcıların yaş dağılımı 18 ile 65 arasında değişmektedir (Karasar, 2012).

Veri Toplama Yöntemleri

Sosyo-Demografik Bilgi Formu: Katılımcıların yaş, medeni durum, cinsiyet gibi bilgilerine ulaşabilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan bu form aracılığı ile katılımcıların benlik kurgularına ve savunma mekanizmaları kullanımlarına etki edeceği düşünülen demografik değişkenlere ilişkin bilgileri barındırmaktadır.

Özerklik İlişkişellik Ölçekleri: Kişiler arası mesafe ve yetkinliği ölçmek için Kağıtçıbaşı (2005) tarafından geliştirilen bu ölçekler üç farklı benlik kurgusunu barındırmaktadır. Bu ölçekler; Özerk Benlik Ölçeği, İlişkişel Benlik Ölçeği ve Özerk-İlişkişel Benlik Ölçeğidir. Dokuz maddeden oluşan her ölçek 1 ve 5 arasında puanlanmaktadır. Her bir ölçekten alınabilecek en düşük puan 9, en yüksek puan ise 45'dir. Alınan puanlar arttıkça olumlu, alınan puanlar azaldıkça da olumsuz anlama gelen sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ölçeklerin iç tutarlılık kat sayısı ise Özerk Benlik Ölçeği için .74'tür, İlişkişel Benlik ölçeği için .78'dir ve Özerk-İlişkişel Benlik ölçeği için .84'tür.

Savunma Biçimleri Testi: Andrews ve arkadaşları (1993) tarafından geliştirilen Savunma Biçimleri Testi'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Yılmaz ve arkadaşları (2007) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları sırasıyla immatür savunmalar için .83, nevrotik savunmalar için .61 ve olgun savunmalar için de .70 olarak belirlenmiştir. Özbildirime dayalı bir ölçek olan bu ölçeğin puanlanması 1 ile 9 arasında değişmektedir. 20 savunma mekanizmasının 3 alt boyutu ele alınmaktadır. Bu alt boyutlar ise; immatür savunmalar (Rasyonalizasyon, otistik fantezi, yer değiştirme, gerileme, eyleme dökme/dışavurum, pasif agresyon, yansıtma, yalıtma, değersizleştirme, inkar, dissosiasyon, bölme ve bedenselleştirme; nevrotik savunmalar (Yapma-bozma, yapay özgecilik,

idealleştirme, karşıt tepki geliştirme) ve olgun savunmalardır (Baskılama, yüceltme, mizah, bastırma ve beklenti).

Veri Toplama İşlemi

Araştırma verileri Aralık 2019 ile şubat 2021 tarihleri arasında Surveey uygulaması aracılığıyla ve yüzyüze toplanmıştır. Araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığını belirtilen Bilgilendirilmiş Onam Formu'nda katılımcılardan ad ve soyad bilgisi istenmemiş, araştırma hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmış ve yanıtların gizli tutulacağı ve elde edilecek tüm bilgilerin araştırma kapsamında kullanılacağı belirtilmiştir. Katılımcıların izni hem online ortamda hem de bireysel görüşmelerde alınmıştır. Ölçeklerin doldurulma süresi 25 ile 30 dakika arasında sürmüştür. Araştırma linki üzerinden 450 kişiye ulaşılmıştır. Toplam 635 gönüllü katılımcıya ulaşılan bu çalışmada 200 kişiye ölçekler bireysel olarak uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada toplanan verilerin analizi SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22.0 programı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin normallik analizi yapıldığında, verilerin normal dağılım gösterdiği bulgulanmıştır. Literatürdeki araştırmalar incelendiğinde Özerklik İlişkiselik Ölçeği ile yapılmış araştırmaların analizlerinde anlamlı etkilerine odaklanıldığı ve benzer sonuçlara ulaşıldığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle özerklik ilişkiselik ölçeklerinden alınan puanlarda kesme noktası belirlenmiş ve alınan puanın yükselmesinin o benlik kurgusu için olumlu anlamlar ifade ettiği göz önünde bulundurularak analizlerde ortalama altı ve ortalama üstü şeklinde çalışılmasına karar verilmiştir. Bu çalışmada evli ve bekar katılımcıların Özerklik İlişkiselik Ölçekleri'nden aldıkları puanların ortalamasının altında veya ortalamasının üstünde olmasının ve kullandıkları savunma mekanizmaları üzerinde anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığını belirlemek için ise iki yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

	Değişkenler	Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	385	60,6
	Erkek	250	39,4
Eğitim Durumu	Yüksek Lisans	102	16,1
	Üniversite	370	58,3
	Lise	163	25,7

	Bekar	325	51,2
Medeni Durum	Evli	310	48,8
	Kötü	127	20,0
Ekonomik Durum	Orta	356	56,1
	İyi	152	23,9
	18-24 yaş arası	221	34,8
Yaş	25-31 yaş arası	163	25,7
	32 yaş ve üzeri	251	39,5

Çalışmaya 385 kadın (%60,6) ve 250 erkek (%39,4) olmak üzere toplam 635 kişi katılmıştır. Katılımcıların eğitim durumu incelendiğinde, yüksek lisans mezunu 102 kişi (%16,1), üniversite mezunu 370 kişi (%58,3) lise mezunu 163 kişi (%25,7) olduğu bulunmuştur. Katılımcıların 325'i bekar (%51,2), 310'u evli (%48,8) olduğu saptanmıştır. Ekonomik durumu kötü düzeyde olan 127 kişi (%20,0), orta düzeyde olan 356 kişi (%56,1) ve iyi düzeyde olan 152 kişi (%23,9) bulunmaktadır. Katılımcıların yaş dağılımı incelendiğinde 18-24 yaş arası 221 kişi (%34,8), 25-31 yaş arası 163 kişi (%25,7), 32 yaş ve üzeri 251 kişi (%39,5) olduğu saptanmıştır.

Tablo2. Evli ve Bekar Katılımcıların Özerk Benlik, İlişkisel Benlik ve Özerk İlişkisel Benlik Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçek/Alt Boyut	Medeni Durum	N	\bar{X}	SS	t	sd	p
Özerk Benlik Ölçeği	Evli	310	28,42	5,782	-1,663	633	0,097
	Bekar	325	29,13	4,959			
İlişkisel Benlik Ölçeği	Evli	310	28,95	5,184	1,059	633	0,290
	Bekar	325	28,58	3,292			
Özerk İlişkisel Benlik Ölçeği	Evli	310	35,08	5,815	-4,185	633	0,000***
	Bekar	325	36,92	5,254			

Tablo 3 incelendiğinde evli ve bekar katılımcıların Özerk Benlik puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($t(633) = -1,663, p > 0,05$). Evli ve bekar katılımcıların İlişkisel Benlik puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($t(633) = 1,059, p > 0,05$). Evli ve bekar katılımcıların Özerk İlişkisel Benlik puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t(633) = -4,185, p < 0,05$). Bekar katılımcıların Özerk İlişkisel Benlik puan ortalamalarının ($\bar{X} = 35,08$), evli katılımcıların Özerk İlişkisel Benlik puan ortalamasından ($\bar{X} = 35,08$), daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Tablo3. *Evli ve Bekar Katılımcıların Savunma Biçimleri Testi Puanlarının Karşılaştırılması*

Ölçek/Alt Boyut	Medeni Durum	N	\bar{x}	ss	t	sd	P
İmmatür Savunmalar	Evli	310	95,46	36,832	-2,584	633	0,010*
	Bekar	325	102,58	32,358			
Nevrotik Savunmalar	Evli	310	37,76	12,937	-0,840	633	0,400
	Bekar	325	38,57	11,501			
Olgun Savunmalar	Evli	310	43,25	13,025	-3,076	633	0,002*
	Bekar	325	46,34	12,234			

Tablo 5 incelendiğinde evli ve bekar katılımcıların olgun savunma biçimleri alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t(633) = -3,076, p < 0,05$). Bekar katılımcıların olgun savunma biçimleri alt boyut puan ortalamaları ($\bar{x} = 46,34$), evli katılımcıların olgun savunma biçimleri alt boyut puan ortalamasından ($\bar{X} = 43,25$) daha yüksektir. Evli ve bekar katılımcıların İmmatür Savunma biçimleri alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t(633) = -2,584, p < 0,05$). Buna göre bekar katılımcılar immatür savunma biçimleri alt boyut puan ortalamasından daha fazla puan elde etmiştir. Evli ve bekar katılımcıların nevroitik savunma biçimleri alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($t(633) = -0,840, p > 0,05$).

Tablo 4. *Evli ve Bekar Katılımcıların Özerk Benlik Kurguları ile Savunma Mekanizmalarının İki Yönlü Varyans Analizi*

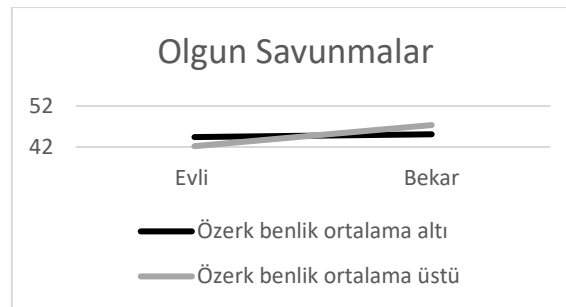
	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
İmmatür Savunmalar	Medeni Durum	9144,893	1	9144,893	7,726	,006
	Özerk benlik	8111,772	1	8111,772	6,853	,009
	M D x Ö B	3254,593	1	3254,593	2,750	,098
	Hata	746875,274	631	1183,638		
	Toplam	7003613,000	635			
Nevrotik Savunmalar	Medeni Durum	124,047	1	124,047	,876	,350
	Özerk benlik	5170,717	1	5170,717	36,518	,000
	M D x Ö B	90,523	1	90,523	,639	,424
	Hata	89346,065	631	141,594		
	Toplam	1020312,000	635			
Olgun Savunmalar	Medeni Durum	1344,039	1	1344,039	8,469	,004
	Özerk benlik	,056	1	,056	,000	,985
	M D x Ö B	785,787	1	785,787	4,952	,026
	Hata	100136,006	631	158,694		
	Toplam	1378963,000	635			

Özerklik İlişkisellik Ölçeklerinin Özerk Benlik Ölçeği puanı ortalamasının altında ($\bar{x} = 28,79$) ve üstünde ($\bar{x} = 28,80$) olan katılımcıların immatür, nevroitik ve olgun savunmalar puan ortalamaları arasındaki farklılık iki yönlü anova ile analiz edilmiştir. Buna ilişkin iki yönlü varyans analizi Tablo 7 incelendiğinde özerk benlik kurgusu ortalamasının altında ve üstünde olan evli ve bekar katılımcıların İmmatür Savunmalar puan ortalamalarının özerk benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına; ($F(1,631) = 6,853, p < 0,5$) ve evli (\bar{X} ort. altı = 96,94 - \bar{X} ort. üstü = 94,21) ve bekar (\bar{X} ort.

$altı=109,00$ - \bar{X} ort. $üstü=97,28$) olmaya göre ($F(1,631)=7,726, p<0.5$) anlamlı farklılık gösterdiği bulgulanmıştır. Özerk benlik kurgusu ve evli ve bekar olma birliktelik durumu ($F(1,631)=2,750, p>0.5$) ortak etkisi bakıldığında ise, immatür savunmalar puan ortalamaları arasında anlamlı anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında evli ve bekar bireylerin immatür savunmalar puan ortalamaları özerk benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına bağlı olarak farklılık göstermez.

Özerk benlik kurgusu ortalamasının altında ve üstünde olan evli ve bekar katılımcıların Nevrotik Savunmalar puan ortalamalarının özerk benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına göre farklılık göstermektedir; ($F(1,631)= 36,51 p<0,5$). Ancak evli (\bar{X} ort. $altı=41,17$ - \bar{X} ort. $üstü=34,68$) ve bekar (\bar{X} ort. $altı=41,29$ - \bar{X} ort. $üstü=36,33$) olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermediği ($F(1,631)=0,876, p>0.5$) bulgulanmıştır. Özerk benlik kurgusu ve evli ve bekar olma birliktelik durumu ($F(1,631)=0,639, p>0.5$) ortak etkisi bakıldığında ise, nevrotik savunmalar puan ortalamaları arasında anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu bulgular ışığında evli ve bekar bireylerin nevrotik savunmalar puan ortalamaları özerk benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına bağlı olarak farklılık göstermez.

Özerk benlik kurgusu ortalamasının altında ve üstünde olan evli ve bekar katılımcıların Olgun Savunmalar puan ortalamalarının özerk benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına göre farklılaşmamaktadır; ($F(1,631)= 0,00, p>0,5$). Ancak evli (\bar{X} ort. $altı=44,42$ - \bar{X} ort. $üstü=42,20$) ve bekar (\bar{X} ort. $altı=45,10$ - \bar{X} ort. $üstü=47,35$) olmaya göre ($F(1,631)=8,49, p<0.5$) anlamlı farklılık gösterdiği bulgulanmıştır. Özerk benlik kurgusu ve evli ve bekar olma birliktelik durumu ($F(1,631)=4,952, p<0,5$) ortak etkisi bakıldığında ise, olgun savunmalar puan ortalamaları arasında anlamlı olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Evli ve Bekar Katılımcıların Özerk Benlik Kurguları ile Olgun Savunmalar Mekanizmalarının Etkileşim Grafiği

Şekil 1 incelendiğinde grafikteki doğruların kesişmesi iki bağımsız değişkenin ortak etkileşime sahip olduklarını göstermektedir. Burada medeni durumun bağımlı değişken üzerindeki etkisi özerk benlik puanlarının ortalamasının altında ya da üstünde olması sonucu farklılaşmasına bağlıdır. Bekar olan katılımcıların özerk benlik kurgusu ortalamasının üstünde olduğunda olgun savunmalardan, özerk benlik kurgusu ortalamasının altında olan katılımcılardan daha fazla puan elde ettiği görülmüştür. Evli katılımcıların ise özerk benlik kurgusu ortalamasının altında olduğunda olgun savunmalardan daha

yüksek bir puan elde ettiği görülmektedir. Son olarak bekar katılımcıların özerk benlik kurgusu ortalamasının üstünde olduğunda, evli katılımcıların özerk benlik kurgusu ortalamasının üstünde olan katılımcılara göre daha yüksek puan elde etmişlerdir.

Özerklik İlişkisel Ölçeklerinin İlişkisel Benlik Ölçeği puanı ortalamasının altında ($\bar{x}=28,76$ altı) ve üstünde ($\bar{x}=28,77$ üstü) olan katılımcıların olan katılımcıların immatür, nevrotik ve olgun savunmalar puan ortalamaları arasındaki farklılık iki yönlü anova ile analiz edilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde ilişkisel benlik kurgusu ortalamasının altında ve üstünde olan evli ve bekar katılımcıların İmmatür Savunmalar puan ortalamalarının ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına göre farklılık göstermemektedir; ($F(1,631)= 0,569, p>0,5$). Ancak evli ($\bar{X} ort. altı=93,75- \bar{X} ort. üstü=96,76$) ve bekar ($\bar{X} ort. altı=106,24- \bar{X} ort. üstü=99,07$) olmaya göre ($F(1,631)=7,213, p<0.5$) anlamlı farklılık gösterdiği bulgulanmıştır. İlişkisel benlik kurgusu ve evli ve bekar olma birliktelik durumu ($F(1,631)=3,405, p>0.5$) ortak etkisi bakıldığında ise, immatür savunmalar puan ortalamaları arasında anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında evli ve bekar bireylerin immatür savunmalar puan ortalamaları ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına bağlı olarak farklılık göstermez.

İlişkisel benlik kurgusu ortalamasının altında ve üstünde olan evli ve bekar katılımcıların Nevrotik Savunmalar puan ortalamalarının ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına göre farklılık göstermektedir; ($F(1,631)= 15,999, p<0,5$). Ancak evli ($\bar{X} ort. altı=35,16- \bar{X} ort. üstü=39,73$) ve bekar ($\bar{X} ort. altı=36,97- \bar{X} ort. üstü=40,11$) olmaya göre ($F(1,631)=1,285, p>0.5$) anlamlı farklılık göstermediği bulgulanmıştır. İlişkisel benlik

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
İmmatür Savunmalar	Medeni Durum	8613,893	1	8613,893	7,213	,007
	İlişkisel benlik	679,557	1	679,557	,569	,451
	M D x İ B	4066,419	1	4066,419	3,405	,065
	Hata	753596,266	631	1194,289		
	Toplam	7003613,000	635			
Nevrotik Savunmalar	Medeni Durum	187,789	1	187,789	1,285	,257
	İlişkisel Benlik	2337,463	1	2337,463	15,999	,000
	M D x İ B	80,870	1	80,870	,554	,457
	Hata	92189,090	631	146,100		
	Toplam	1020312,000	635			
Olgun Savunmalar	Medeni Durum	1422,509	1	1422,509	8,902	,003
	İlişkisel Benlik	24,047	1	24,047	,150	,698
	M D x İ B	69,663	1	69,663	,436	,509
	Hata	100831,309	631	159,796		
	Toplam	1378963,000	635			

Tablo 5. *Evli ve Bekar Katılımcıların İlişkisel Benlik Kurguları ile Savunma Mekanizmalarının İki Yönlü Varyans Analizi*

kurgusu ve evli ve bekar olma birliktelik durumu ($F(1,631)=0,554, p>0.5$) ortak etkisi bakıldığında ise, nevrotik savunmalar puan ortalamaları arasında anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında evli ve bekar bireylerin nevrotik savunmalar puan ortalamaları ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına bağlı olarak farklılık göstermez.

İlişkisel benlik kurgusu ortalamasının altında ve üstünde olan evli ve bekar katılımcıların Olgun Savunmalar puan ortalamalarının ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına göre farklılık göstermemektedir; ($F(1,631)=0,150, p>0,5$). Ancak evli (\bar{X} ort. altı=43,85- \bar{X} ort. üstü=42,80) ve bekar (\bar{X} ort. altı=46,20- \bar{X} ort. üstü=46,47) olmaya göre ($F(1,631)=8,902, p<0.5$) anlamlı farklılık gösterdiği bulgulanmıştır. İlişkisel benlik kurgusu ve evli ve bekar olma birliktelik durumu ($F(1,631)=0,436, p>0.5$) ortak etkisi bakıldığında ise, olgun savunmalar puan ortalamaları arasında anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında evli ve bekar bireylerin olgun savunmalar puan ortalamaları ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına bağlı olarak farklılık göstermez.

Tablo 6. *Evli ve Bekar Katılımcıların Özerk İlişkisel Benlik Kurguları ile Savunma Mekanizmalarının İki Yönlü Varyans Analizi*

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
İmmatür Savunmalar	Medeni Durum	14366,198	1	14366,198	12,832	,000
	Özerk İlişkisel Benlik	50317,257	1	50317,257	44,943	,000
	M D x Ö İ B	2178,447	1	2178,447	1,946	,164
	Hata	706450,624	631	1119,573		
	Toplam	7003613,000	635			
Nevrotik Savunmalar	Medeni Durum	123,610	1	123,610	,830	,363
	Özerk İlişkisel Benlik	57,086	1	57,086	,383	,536
	M D x Ö İ B	557,699	1	557,699	3,745	,053
	Hata	93957,501	631	148,903		
	Toplam	1020312,000	635			
Olgun Savunmalar	Medeni Durum	1092,669	1	1092,669	6,952	,009
	Özerk İlişkisel Benlik	1515,052	1	1515,052	9,640	,002
	M D x Ö İ B	268,715	1	268,715	1,710	,191
	Hata	99169,445	631	157,162		
	Toplam	1378963,000	635			

Özerklik İlişkisellik Ölçeklerinin Özerk İlişkisel Benlik puanı ortalamasının altında ($\bar{x}=36,20$ altı) ve üstünde ($\bar{x}=36,21$ üstü) olan katılımcıların olan katılımcıların immatür, nevrotik ve olgun savunmalar puan ortalamaları arasındaki farklılık iki yönlü anova ile analiz edilmiştir. Tablo 11 incelendiğinde özerk ilişkisel benlik kurgusu ortalamasının altında ve üstünde olan evli ve bekar katılımcıların İmmatür

Savunmalar puan ortalamalarının özerk ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına göre; ($F(1,631)= 44,943, p<0,5$) ve evli (\bar{X} ort. altı=104,77- \bar{X} ort. üstü=83,06) ve bekar (\bar{X} ort. altı=110,64- \bar{X} ort. üstü=96,40) olmaya göre de ($F(1,631)=12,83, p<0,5$) anlamlı farklılık gösterdiği bulgulanmıştır. Özerk ilişkisel benlik kurgusu ve evli ve bekar olma birliktelik durumu ($F(1,631)=1,94, p>0,5$) ortak etkisi bakıldığında ise, immatür savunmalar puan ortalamaları arasında anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında evli ve bekar bireylerin immatür savunmalar puan ortalamaları özerk ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına bağlı olarak farklılık göstermez.

Özerk ilişkisel benlik kurgusu ortalamasının altında ve üstünde olan evli ve bekar katılımcıların nevrotik savunmalar puan ortalamalarının özerk ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına göre farklılık göstermemektedir; ($F(1,631)= 0,383, p>0,5$). Ayrıca evli (\bar{X} ort. altı=37,20- \bar{X} ort. üstü=38,49) ve bekar (\bar{X} ort. altı=39,99- \bar{X} ort. üstü=37,49) olmaya göre de ($F(1,631)=0,830, p>0,5$) anlamlı farklılık göstermediği bulgulanmıştır. Özerk ilişkisel benlik kurgusu ve evli ve bekar olma birliktelik durumu ($F(1,631)=3,745, p>0,5$) ortak etkisi bakıldığında ise, nevrotik savunmalar puan ortalamaları arasında anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında evli ve bekar bireylerin nevrotik savunmalar puan ortalamaları özerk ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına bağlı olarak farklılık göstermez.

Özerk ilişkisel benlik kurgusu ortalamasının altında ve üstünde olan evli ve bekar katılımcıların olgun savunmalar puan ortalamalarının özerk ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına göre; ($F(1,631)= 9,640, p<0,5$) ve evli (\bar{X} ort. altı=41,35- \bar{X} ort. üstü=45,78) ve bekar (\bar{X} ort. altı=45,31- \bar{X} ort. üstü=47,12) olmaya göre ($F(1,631)=6,952, p<0,5$) anlamlı farklılık gösterdiği bulgulanmıştır. Özerk ilişkisel benlik kurgusu ve evli ve bekar olma birliktelik durumu ($F(1,631)=1,710, p>0,5$) ortak etkisi bakıldığında ise, olgun savunmalar puan ortalamaları arasında anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında evli ve bekar bireylerin olgun savunmalar puan ortalamaları özerk ilişkisel benlik kurgularının ortalamasının altında ya da üstünde olmasına bağlı olarak farklılık göstermez.

Tartışma

Bu araştırmada, evli ve bekar bireylerin benlik kurguları ile kullandıkları savunma mekanizmalarının arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmış ve evli ve bekar bireylerin özerk benlik, ilişkisel benlik ve özerk ilişkisel benlik kurgularının kullandıkları savunma mekanizmaları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Evli ve bekar bireylerin araştırma grubunu oluşturduğu çalışmalar hem dünya literatüründe hem de Türk literatüründe kısıtlı olduğu için yapılan analizlerde elde edilen farklılıklar evli ve bekar grupların benlik kurguları perspektifinde puan ortalamalarının altı ve üstü olacak biçimde detaylı olarak incelenmiştir. Özerklik ilişkisel Ölgçekleri'nde alınan puanların artması o benlik kurgusuna ait özelliklerin varlığına işaret etmektedir.

Benlik kurguları kültürden ve toplumdan bağımsız düşünülebilecek kavramlar olmadığı gibi savunma mekanizmalarının da hem toplumdan hem de içinde var olunan sosyal bağlamın kendisine, cinsiyetine biçtiği rollerden etkilenebildiği görülmektedir (Markus ve Kitayama, 1991; 2003; Triandis, 1998; Kağıtçıbaşı, 2010). En yalın hali ile savunmalar, bireyin kendisini ifade ediş biçimini etkilemektedir. Günümüzde Türk toplum yapısında maddi bağımlılıklarda azalmalar gözlemlenmesine karşın manevi bağların devamlılık arz ettiği görülmekle birlikte evlilik faktörüyle genişleyen aile bağları da gözlemlenmeye devam etmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010). Evlilikle birlikte iki farklı benliğin ve kişilik özelliklerinin karşılıklı etkileşimi söz konusu olmaktadır. Evli bireylerin gündelik yaşamlarında ayrı bireyler olarak varlığını devam ettirmesiyle, ben benliği korunurken, gerekli zamanlarda da biz benliğinin ortaya çıkması evlilikteki uyuma işaret etmektedir (Özden, 2013; Atak ve ark., 2016).

Yürütülen bu araştırma sonucunda evli ve bekar bireylerin özerk benlik kurgusu ve ilişkisel benlik kurgusunda anlamlı derecede farklılaşmadığı gözlemlenmiştir. Özerk ilişkisel benlik kurgusunda ise bekar katılımcıların puan ortalamalarının yüksek olduğu görülmektedir. Tosun ve arkadaşları (2017) evlilik öncesindeki bireylerin benlik kurgularında bireycilik, ilişkisellik ve toplulukçuluk arasında orta düzeyde ve pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgulamıştır. Evlilik kalitesi ve benlik kurguları arasındaki ilişkinin varlığını kanıtlayan çalışmalar mevcuttur (Gündoğdu, 2007; Tosun ve ark, 2017). Bu çalışmalardan bazıları ilişkisel benliğin evlilik kalitesini ve sağlıklı aile işlevselliğini pozitif yönde yordadığına işaret etmektedir (Mesutoğlu, 2012; Tosun ve ark, 2017). Ernas'ın (2017) özerk benlik ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmasında da katılımcıların evli ya da bekar olmasının özerklik düzeylerinde anlamlı bir farklılığa sebebiyet vermediği görülmüştür. Özerk ilişkisel benlik kurgusu ele alındığında ise bekar katılımcıların puan ortalamalarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu anlamlı farklılığın bir sebebi olarak bekar katılımcıların yaş ortalamasının düşük olması gösterilebilir. Bir geçiş toplumu olarak tanımlanan Türkiye'de ilişkisel özelliklerin, özerk niteliklerle harmanlandığı yeni neslin daha genç kesime hitap ettiği söylenebilir. Aydın'ın (2019) çalışmasında bu araştırmanın aksine bekar katılımcıların özerk benlik puanlarının yüksek olması dikkat çekmektedir. Çoban'ın (2013) araştırmasında ise özerklik ve medeni durum değişkeni arasında anlamlı farklılıklar elde edilmesine karşın bekar bireylerin özerk benlik kurgusu açısından evli bireylerle farklılaşmaması bu çalışmada gözlemlenmektedir. Çoban, katılımcıların ailesi ile birlikte yaşamasının ya da yaşamamasının duygusal özerklikleri üzerinde anlamlı etkileri olabileceğini belirtmektedir. Bu araştırma kapsamında kiminle yaşadığına ilişkin bilgiler katılımcılara sorulmamıştır. Bazı araştırmacılar, evlilik kalitesinin temelinde ilişkisel benlik kurgusunun yattığını vurgularken, sağlıklı aile işlevselliğini ilişkisel benliğin yordadığına dikkat çekmektedir (Gündoğdu, 2007; Mesutoğlu, 2012; Tosun ve ark, 2017).

Yaşamın ilk yıllarından temel alan immatür savunmalar dışsal gerçekliğe uyum sağlamada yeterli olmamakla birlikte, kişilerarası ilişkilerde de uyum sağlamanın önünde bir engel teşkil edebilmektedirler. Savunmalar benliğin gelişiminde pay sahibidir ancak sağlıklı bir gelişim için önem

arz eden nokta kullanım yoğunluğudur (Kalem, 1999). Savunma biçimleri testinin tüm alt boyutlarında evli katılımcılar için anlamlı bir bulguya rastlanmayan bu araştırmanın aksine literatür incelendiğinde anlamlı farklılıkların gözlemlendiği araştırmaların da mevcut olduğu görülmektedir. Aksu'nun (2019) çalışmasında olgun savunmalarda gözlemlenen anlamlı farklılıklar baskılama savunma mekanizmasından evli bireylerin aldıkları yüksek puanlardan kaynaklanmaktadır. Gençoğlu (2019) ise evli ve bekar katılımcıların savunma biçimleri açısından farklılaşmadığını ifade ederken, ilişkisi olan ve olmayan bekar bireylerin de farklılaşmadığını bulgulanmıştır. Elmas (2017) evlilik uyumunu konu aldığı çalışmasında, nevrotik savunmaların uyumsuz evliliği olan erkeklerde sıklıkla kullanıldığını gözlemlemiştir. Savunma mekanizmalarının kullanım yoğunluğu ile psikopatolojinin düzeyi arasındaki anlamlı ilişkiye dikkat çeken araştırmalar olgun savunmaların olumlu niteliklerine değinmektedir (McWilliams, 2013; Vaillant, 1992). Bu araştırmada immatür ve olgun savunmalardan alınan puanların bekar katılımcılar için anlamlı derece de yüksek olduğu bulgulanmıştır. Literatüre bakıldığında, Yaşar (2014) ilişkisi olmayan bireylerin, evli bireylerden daha yoğun bir şekilde immatür savunma mekanizmalarını kullandığı bulgularken, Korkmaz'ın (2019) çalışmasında hiçbir alt boyut için anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Aksu (2019) ise bekar katılımcıların yansıtma, pasif saldırganlık, yalıtma, değersizleştirme ve bölünme savunma mekanizmalarını daha yoğun kullandıklarını saptamıştır.

Benlik kurgularının savunma mekanizmalarıyla etkileşimi incelendiğinde evli katılımcıların özerk benlik kurgusu ortalamasının altında olduğunda olgun savunmalardan daha yüksek bir puan elde ettiği gözlemlenirken, bekar katılımcıların özerk benlik kurgusu ortalamasının üstünde olduğunda daha yüksek puan elde ettikleri saptanmıştır. Benliğin savunma düzeneklerinin, psikopatoloji ile ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, evli bireylerin özerk benlik kurgusundaki artışın olgun savunma mekanizmalarının varlığını azaltıcı etkisi gözlemlenirken, özerk niteliklerin azalması olgun savunmaların varlığını destekleyici niteliklere işaret etmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde olgun savunmaların denge ve uyumu sağlamaya yönelik varlıkları, sağlıklı bir benlik gelişimine de işaret etmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010; Vaillant, 1971; Geçtan,2003). Aynı zamanda olgun savunma mekanizmaları, bireyin psikolojik sağlamlık ve mutluluk düzeyinde, benliğin karşılaştığı engellenmelerde ya da deneyimlediği travmaların atlatılmasında da önemli bir rol üstlenmektedirler (Ezer, 2017). Psikanalitik literatür incelendiğinde, immatür savunma mekanizmalarının uyumsuz kişilik özelliklerine; olgun savunma mekanizmalarının ise işlevsel kişilik özelliklerine zemin hazırladığı da görülmektedir (McWilliams, 2013). Olgun savunmaların, uyum sağlayıcı yönlerinin var olduğu da yadsınmaması gereken gerçekler arasındadır. İmmatür savunmaların klinik ortamda rahatlıkla gözlemlenebilmesine karşın olgun savunmaların da ortaya çıkarılması önem arz edebilir (Perry & Cooper, 1986). Bu noktada hem bireysel terapilerde hem de çift terapilerinde kullanılan savunmaların neye hizmet ettiği de klinisyen tarafından sorgulanmalıdır (Akhun, 2012). Bu araştırmada savunma mekanizmaları psikopatolojinin bir tetikleyicisi niteliğinde ele alınmamıştır. Benlik kurguları ile savunma mekanizmalarının etkileşimi değerlendirilerek olgun savunmaların sağlıklı bir benlik gelişimine işaret ettiği görüşü ile sonuçlar değerlendirilmiş ve medeni durum değişkeninin anlamlı etkisi sınırlı literatür perspektifinde tartışılmıştır. Medeni durum değişkeni

ele alındığında benlik kurgularında ve savunma mekanizmalarındaki farklılıkların ilgili literatür ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Benlik kurguları ile savunma mekanizmalarının etkileşiminin ele alındığı herhangi bir araştırmaya rastlanmamış olması yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağını düşündürmekte ve sonuçların gelecek araştırmalarla desteklenmesi beklenmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yürütülmüş olan bu çalışma sonucunda evli ve bekar katılımcıların özerk benlik kurgusu ve ilişkisel benlik kurgusunda anlamlı derecede farklılaşmadığı ve bekar katılımcıların özerk ilişkisel benlik ölçeğinden anlamlı derecede yüksek puan elde ettiği gözlemlenmiştir. Bekar katılımcıların için özerk benlik kurgusu ortalamasının üstünde olduğunda olgun savunmalardan, özerk benlik kurgusu ortalamasının altında olan katılımcılardan daha fazla puan elde ettiği saptanırken, evli katılımcıların ise özerk benlik kurgusu ortalamasının altında olduğunda olgun savunmalardan daha yüksek bir puan elde ettiği görülmektedir. Kağıtçıbaşı (2010) sağlıklı evliliklerin özerk ve ilişkisel niteliklerle desteklendiğini belirtmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde evli katılımcıların özerk niteliklerinin artması olgun savunma mekanizmalarının kullanımında azalmaya sebebiyet vermektedir. Evli ve bekar katılımcıların karşılaştırılmasına imkan tanıyan bu araştırmanın literatüre katkı sağladığı düşünülmele birlikte gelecek araştırmalarda, benlik kurgularını evlilik kavramı perspektifinde ele alacak araştırmacılara çiftlerle çalışması önerilmektedir.

Benlik kurguları kavramında, ailenin ve kültürün etkisi açık olduğu gibi gelecek araştırmalar ebeveynleri ve çocukları kapsayacak şekilde genişletilebilir. Bu durum kuşaklar arası farklılaşmaların olup olmayacağına dair bulguların da elde edilmesini imkân tanıyabilir. Araştırmada Türkiye'nin 44 farklı iline ulaşım sağlanması önemli bir unsur olmakla birlikte, doğu illerinin görece az olduğu dikkat çekmektedir. Gelecek araştırmalarda Türkiye'nin her bölgesine ulaşım sağlanarak, araştırmanın genellenebilirliği artırılabilir ve bu unsur farklı coğrafi bölgelerin karşılaştırılmasına da imkân tanıyabilir. Ayrıca evlilik uyumu da gelecek araştırmaların konusu olabilir. Son olarak araştırma örneğinde dul ve boşanmış katılımcıların yer almaması bir kısıtlılık niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- Akhun, M. (2012).** *Üniversite öğrencilerinde, algılanan ebeveynlik biçimleri, erken dönem uyumsuz şemaları, benlik kurguları, ayrılma-bireyleşme ve duygu düzenleme güçlüğüünün psikolojik belirtilerle ilişkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Aksu, B. (2019).** *psikolojik savunma mekanizmaları ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki.* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi.
- Atak, H., Tatlı, C., Cokamay, G., Büyükpabuşcu, H., & Çok, F. (2016).** Yetişkinliğe geçiş: Türkiye’de demografik ölçütler bağlamında kuramsal bir gözden geçirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8 (3), 204-227.
- Aydın, K. B. (2019).** özerk-ilişkisel benlik ölçeğinin geçerliği, güvenilirliği ve öznel esenlik hali ile ilişkisi. *International Journal of Education Technology and Scientific Researches*, 4(8), 46-64.
- Aydın, O., & Baran, G. (2010).** toplumsal değişme sürecinde evlenme ve boşanma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 117-126.
- Burger, M. (2006).** *Kişilik.* İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Calati, R., Oasi, O., De Ronchi, D., & Serretti, A. (2010).** The use of the defence style questionnaire in major depressive and panic disorders: A comprehensive meta-analysis. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 83(1), 1-13.
- Canel, A. (2007).** *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi.
- Cramer, P. (2001).** The unconscious status of defense mechanisms. *journal TOG*, 6 (9), 762–763.
- Cramer, P., & Brilliant, M. (2001).** Defense use and defense understanding in children. *Journal of Personality*, 69(2), 297-322.
- Çoban A. E.** “türkiye’de ergenlerin duygusal özerkliklerinin bazı demografikdeğişkenlere göre incelenmesi”. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38, 169, 2013.
- Elmas , C. (2017).** *Evli bireylerin algıladıkları sosyal destek ve kullandıkları savunma mekanizmalarının evlilik uyumu ile ilişkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi.
- Ernas, Ş. (2017).** *Özerklik ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi .* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Ezer, H. İ. (2017).** *Ergenlik döneminde yaygın kullanılan savunma mekanizmaları ile psikolojik sağlamlık ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişki: Hatay il merkezi örneği* (Master's thesis, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Fişek, G. (1995).** *Contextual awareness in cross-cultural psychotherapy: The German- Turkish experience.* Essen, Germany: Paper presented at the Klinik für Kinder und Jugendpsychiatrie Rheinische Landes und Hochshulkllinik.
- Geçtan, E. (2003).** *Psikodinamik psikiyatri ve normal dışı davranışlar.* İstanbul: Metis Yayınları.
- Gençoğlu, Ç. (2019).** *Bireylerin bağlanma stillerinin kullanılan savunma mekanizmaları ve sosyodemografik değişkenler ile ilişkilerinin incelenmesi .* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Okan Üniversitesi.
- Gezici, M., & Güvenç, G. (2003).** Çalışan kadınların ve ev kadınların benlik-algısı ve benlik kurgusu açısından karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 1-14.
- Gündoğdu, A. (2007).** Relationship between self-construals and marital quality. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

- Hall, C. (2016).** *Freudyen psikolojiye giriş.* (Çev. Devrim, E.) İstanbul: Kaknüs yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996).** Özerk-ilişkisel benlik: yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005).** Autonomy and relatedness in cultural context: implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(4),403-422.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010).** *Benlik, aile ve insan gelişimi kültürel psikoloji.* İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2014).** *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş.* İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kalem, E. (1999).** *Ego savunma mekanizmaları testinin türkçe formu dil eş değeri, güvenilirlik ve geçerlilik çalışması .* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İstanbul Üniversitesi.
- Korkmaz, E. (2019).** *Çocukluk çağı ruhsal travmaları ve affetmenin kişilerin savunma mekanizmalarıyla ilişkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Maltepe Üniversitesi.
- Malone, J., Cohen , S., Liu, S., Vaillant, G., & Waldinger, R. (2013).** “Adaptive midlife defense mechanisms and late-life health”. *Personality and Individual Differences*, 55: 85–89.
- Markus, H., & Kitayama, S. (1991).** Culture and the Self: Implications for Cognition, Emotion, and Motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224.
- Markus, H., & Kitayama , S. (2003).** Culture, self, and reality of the social. *Psychological Inquiry*, 14 (3 and 4), 277-283.
- McWilliams, N. (2013).** *Psikanalitik Tanı: klinik süreç içinde kişilik yapısını anlamak (1.Basım, İkinci Edisyon; E. Kalem, Çev.).* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları (1994).
- Mesutoğlu, C. (2012).** The relationship among self construal, family functioning and sibling number in terms of gender in high school students. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). orta doğu teknik üniversitesi.
- Neil, j. (2005).** definitions of various self constructs: self-esteem, self-efficacy, self-confidence & selfconcept. *accessed Http://Wilderness. Com/Self/On*, June, 14, 2009.
- Neto, F., & Mullet, E. (2004).** Personality, self-esteem, and self-construal as correlates of forgivingness. *European Journal of Personality*, 18(1), 15-30.
- Oh, M., Kim, J., Yoon, N., Lee, S., Lee, S., & Kang, W. (2019).** Differences in personality, defense styles, and coping strategies in individuals with depressive disorder according to age groups across the lifespan. *Psychiatry investigation*, 16(12), 911.
- Örnek, S. (1995).** *Türk halkbilimi.* Ankara, Türkiye: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özden, M. (2013).** *Önceden edinilmiş ve sonradan kazanılmış gelişim özelliklerinin evlilikte çift uyumu ile ilişkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi), Maltepe Üniversitesi.
- Özen, Y., & Gülaçti, F. (2010).** Personal responsibility in the context of creating subjective and psychological well-being (a social psychological assesment). *dicle university, The Journal of Institute of Social Sciences*,(2), 4, 46-58.
- Öztürk, M. (2008).** *Psikanaliz ve psikoterapi (4. Baskı).* İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Perry, J. C., Cooper, S. H. (1986).** *Empirical studies of psychological defense mechanisms.* 1. Baskı. New York: Basic Books.
- Sezen, L. (2005).** Türkiye'de evlenme biçimleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(27), 185-195.
- Tosun, C., Yazıcı, H., & Altun, F. (2017).** Evlilik öncesindeki ve evli bireylerin ilişki nitelikleri, benlik kurguları ve özgeci davranış düzeyleri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17 (38) , 73-94 .

- Triandis, H. (1998).** The self and social behavior in differing cultural context. *Psychological Review*, 96 (3), 506- 520.
- Usborne, E., & Taylor, D. (2010).** The role of cultural identity clarity for self-concept clarity, self-esteem, and subjective well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(7), 883-897.
- Vaillant, G. (1971).** Theoretical hierarchy of adaptive ego mechanisms. *Archives of General Psychiatry*, 24, 107-118.
- Vaillant, G. (1992).** *Ego Mechanisms of defense: A guide for clinicians and research*. Washington, DC: American Psychiatric Press.
- Vaillant, G. E. (2000).** adaptive mental mechanisms. their role in a positive psychology. *The American Psychologist*, , 55(1), 89–98.
- Wasti, S., & Eser Erdil, S. (2007).** Bireycilik ve toplulukçuluk değerlerinin ölçülmesi: benlik kurgusu ve indcol ölçeklerinin türkçe geçerlemesi. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 7, 39-66.
- Yaşar, Ö. (2014).** *Yetişkin yakın ilişkilerde bağlanma stilleri ile kullanılan savunma mekanizmaları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi.
- Yılmaz, N., Gençöz, T., & Ak, M. (2007).** Savunma biçimleri testi'nin psikometrik özellikleri: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(3), 244-253.
- Zurita Ortega, , F., Castro Sánchez, M., Álvaro González, J., Rodríguez Fernández, S., & Pérez Cortés, A. (2016).** Autoconcepto, Actividad Física Y Familia: Análisis De Un Modelo De EcuacionesEstructurales. *Revista De Psicología Del Deporte*,, 25(1),0097-104.

Yetişkinlerde Bazı Demografik Değişkenlerle Mutluluk Korkusu, Aleksitimi, Depresyon ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler**Relationships Between Some Demographic Variables and Fear of Happiness, Alexithymia, Depression, and Personality Traits in Adults¹**Deniz ŞİBKA²Hakan DUMAN³

Başvuru Tarihi / Received: 02.06.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 28.06.2022

Araştırma / Research

Öz

Bu araştırmanın amacı; yetişkin bireylerde mutluluk korkusu, aleksitimi, depresyon ve kişilik özelliklerinin demografik değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın evrenini 21- 55 yaş yetişkin bireyler oluşturmakla beraber örneklem ise bu evrenden rastgele olmayan örnekleme tekniklerinden uygun (kolaylı) örnekleme tekniği ile seçilen 385 gönüllü oluşturmaktadır. Araştırmada, veri toplama araçları olarak “Demografik Bilgi Formu”, “Mutluluk Korkusu Ölçeği (MKÖ)”, “Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAS-20)”, “Beck Depresyon Envanteri (BDE)” ve “Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi (HBBKT)” kullanılmıştır. Araştırmada Bağımsız İki Örneklem T-test, One Way Anova, Kruskal Wallis-h, Mann Whitney-u fark analizleri, Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Analizler alfa=0.05 düzeyinde incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; yetişkin bireylerde mutluluk korkusu ve aleksitimi düzeyinin; cinsiyet, gelir durumu ve anne eğitim düzeyine göre; depresyon düzeyinin medeni hal, gelir durumuna göre; kişilik özelliklerinin gelir durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmüştür. Ayrıca mutluluk korkusunun ve depresyonun yaş değişkeni ile negatif, kişilik özelliklerinin yaş değişkeni ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mutluluk Korkusu, Aleksitimi, Depresyon, Kişilik Özellikleri, Demografik Değişkenler

¹ Bu makale İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Klinik Psikoloji yüksek lisans tezinden üretilmiştir

² denizsipka@gmail.com | ORCID: 0000-0002-4916-1732

³ İstanbul Gedik Üniversitesi, Dr. Öğr. Üyesi, hakan.duman@gedik.edu.tr

Abstract

The aim of the present study is to examine the fear of happiness, alexithymia, depression and personality traits in adult individuals in terms of demographic variables. For this purpose, the population of the research is adult individuals aged 21-55. The sample of the study consists of 385 participants selected from this population by convenience sampling method from non-random sampling method. In the study, "Demographic Information Form", "Fear of Happiness Scale (FHS)", "Toronto Alexitymia Scale (TAS-20)" and "Beck Depression Inventory (BDI)" and "Quick Big Five Personality Test (QBFPT)" were used as data collection tools. Independent Two Sample T-test, One Way Anova, Kruskal Wallis-h, Mann Whitney-u difference test, Pearson Correlation Analysis were performed for analysis in the study. Analyzes were analyzed at alpha=0.05 level. According to the research results; the level of fear of happiness and alexithymia of the participants; It was seen that there was a significant difference according to gender, income status and mother's education level. The level of depression of the participants; It was seen that there was a significant difference according to income status and marital status. The level of depression of the participants; It was seen that there was a significant difference according to income status and marital status. It has been concluded that the personality traits according to their income status differ significantly. The Pearson Correlation Analysis results showed that; a negatively significant relationship was determined between fear of happiness, depression and age. A positive significant relationship was determined between personality traits and age.

Keywords: Fear of Happiness, Alexithymia, Depression, Personality Traits, Demographic Variables

Giriş

İnsan davranışını anlama yolculuğunda mutluluk kavramına yönelen ilginin kökeni çok eskilere dayanmaktadır. Mutlu olmak, hep nihai bir hedef olarak karşımıza çıkarken buna ulaşma yolu ise teorisyenlerin kendi hayat görüşleri etrafında şekillenmiştir. Diener (2009)'e göre mutluluk, olumlu duygulanımın olumsuz duygulanıma üstünlüğüdür. Mutluluk korkusu ise, mutluluğun yakında gelecek olan kötü olayların işareti olabileceğine dair inançtır (Sarı, Çakır, 2016). Kültür, mutluluğu karşılama ve algılama biçimimizi etkileyen faktörlerdendir. Örneğin; İran kültürüne göre de mutluluk, yaşamın içindeki dramı görme yolunda engel olarak algılanırken, üzgün birisinin derin düşüncelere sahip olduğu düşünülmektedir (Joshano, 2013). Özellikle de doğu kültüründe ve toplulukçu kültürlerde bireylerin daha yoğun mutluluk korkusu taşıyabileceği öngörülmektedir. Literatüre baktığımızda mutluluk korkusu ile ilişkisi olan başka değişkenler de araştırılmıştır. Suh (2000) araştırmalarında Batılıların mutlu olma, Orta Asyalıların ise aidiyet ve sosyal uyum yönünde baskı hissettiklerini ortaya koymuştur (Akt. Demirci ve ark., 2016). Joshano (2013) İran'da üniversite öğrencisi örnekleminde mutluluk korkusunun, kişilerin yaşam doyumu ölçeğindeki maddelere verdiği cevapları etkilediğini ilk ortaya koyanlardandır.

Ekşi ve ark. (2019) mutluluk korkusu azaldıkça öz duyarlılığın arttığını ve bu artışın duyguları ifade etmeyi kolaylaştırdığını tespit etmiştir. Şar ve ark. (2019) mutluluk korkusunun cinsiyete göre anlamlı farklılık ortaya koymadığını, çocukluk çağı travma düzeyi, dissosiyatif yaşantı düzeyi ve mutluluk korkusu düzeyi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu gözlemlemiştir. Tunç (2020) cinsiyete göre kişilik özelliklerinin anlamlı bir farklılık göstermediğini, Tatlıoğlu (2014) cinsiyete göre deneyime açıklık, uyumluluk ve sorumluluk boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, nörotizm boyutunda ise farklılaştığını ortaya koymuştur.

Aleksitimi kavramı, Dereboy (1990) tarafından ‘‘Duygular için söz yokluğu’’ şeklinde dilimize çevrilmiştir. Bu kavram, duyguları tanımlamak ve ifade etmekteki güçlük ve düşlemlerin yetersizliği ile karakterizedir (Batıgün, Büyüksahin, 2008). Araştırmalar ilk yıllarda daha çok psikosomatik hastalıklar ve aleksitimi ilişkisi üzerine olsa da zamanla bu kavramın sağlıklı olarak tanımlanabilecek bireylerde de görülen kişiliğe dair bir özellik olabileceği fark edilmiş ve böylece araştırmaların sınırı genişlemiştir (Koçak, 2002). Salminen ve ark. (1999) ileri yaş, düşük eğitim düzeyi ve düşük ekonomik statü ile aleksitimik özellikleri bağlantılı bulmuştur. Lane ve ark. (1998) ise erkeklerin kadınlara oranla duygularını daha az ifade ettiklerini ortaya koymuşlardır.

Depresyon mutsuzluk, enerji azlığı, iştah ve uyku düzenindeki azalma ve çoğalma, dikkat ve hafızada bozulma, işlevselliğin bozulması gibi problemlerle karakterize duygudurum bozukluğudur. Toplumda depresyon görülme oranı çok yüksektir (Ünal, 2004). Bu denli fazla görülen bir rahatsızlığı öngörebilmek ve önleyici faktörleri anlayabilmek adına depresyonun diğer değişkenlerle ilişkisini araştırmak önem arz etmektedir.

Aleksitimi ve depresyon çok defa bir arada ele alınmış kavramlardır. Bazen çocukluk çağı travmaları nedeniyle duygusal yaşantıları söze dökme sıkıntısı ve aleksitimi belirtileri gözlenir. Bu bir arada bulunma hali, aleksitimi kavramının daha fazla anlaşılma ihtiyacını doğurmaktadır (Kesebir, 2004).

Cüceloğlu (1991)’na göre kişilik, kişiyi diğerlerinden ayırt eden, iç ve dış çevre ile kurulan tutarlı ilişki biçimidir. Kişiliğin açıklanmasında, boyutsal modellerin en önemlilerinden biri ‘‘Beş Faktör Kişilik Kuramı’’dır. Bu modelde, kişiliğin ölçülmesinde bireylerin kendilerini ve diğerlerini tanımlamada kullandıkları sıfatlardan yararlanılmaktadır (Doğan, 2012). Bu şekilde dışadönüklük, uyumluluk, öz disiplin, nörotizm ve deneyime açıklık olmak üzere beş özellik belirtilmiştir. Hasta ve kontrol grubu olmak üzere iki grup üzerinde yapılan bir araştırmaya göre ise nörotizm ve dışadönüklük düzeyi hasta grubunda kontrol grubuna göre anlamlı derecede yüksek çıkmıştır (Yılmaz, 2020). Maccoby (1990)’a göre farklı cinsiyete sahip olmak kişilik oluşumunda önemli bir etken olarak görülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, yetişkin bireylerde mutluluk korkusu, aleksitimi, depresyon, kişilik özelliklerin demografik değişkenler açısından incelenmesidir.

Yöntem

Araştırma ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini 21-55 yaş arası yetişkin bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini çalışma evreninden rastgele olmayan örnekleme tekniklerinden uygun (kolaylı) örnekleme tekniği ile seçilen toplam 385 yetişkin birey oluşturmaktadır. Gönüllülerin anketteki sorulara eksik veya hatalı cevaplar vermeleri, belirtilen yaş aralığında

bulunmamaları, bilgilendirilmiş onam formunu doldurmamış olmaları çalışmadan dışlanma şartlarıdır. Çalışma verileri anket yöntemi ile online (çevrimiçi) ortamda toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formunun içerisinde yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sahibi olup olmama, kiminle yaşadığı, yaşadığı yer, kendi ve anne/babasının eğitim durumu, şu anki iş durumu, aylık geliri, kaç kardeş ve kaçınıcı çocuğu olduğu, herhangi bir psikiyatrik tanı ve ilaç kullanımı olup olmadığı, şu an ve geçmişte psikoterapi hizmeti alıp almadığı, fiziksel/biyolojik bir rahatsızlığı olup olmadığı, ailede psikiyatrik tanı geçmişine değinen çoktan seçmeli ve açık uçlu 24 soru yer almaktadır.

Mutluluk Korkusu Ölçeği (MKÖ)

Joshanloo ve ark. (2013) tarafından geliştirilen ölçeğin Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.88 olarak hesaplanmıştır (Akt. Joshanloo ve ark., 2014). Türkiye popülasyonuna uyarlanması, Demirci ve ark. (2016) tarafından yapılmış ve Türkçe formunun geçerli güvenilir bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir.

Ölçek 7'li (1= Hiç Katılmıyorum, 7= Tamamen Katılıyorum) bir derecelendirmeye göre puan alan 5 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 7 ile 35 arasında değişmektedir ve puanlar yükseldikçe mutluluk korkusunun arttığı varsayılmaktadır. Ölçekteki maddelerin faktör yükleri 0.71 ile 0.92 arasında değişmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik katsayısı 0.90 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin madde toplam puan korelasyon katsayılarının 0.65 ile 0.83 arasında değiştiği görülmüştür (Demirci ve ark., 2016).

Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ-20)

Bagby ve ark. (1993) tarafından geliştirilen ölçeğin iç tutarlılığı 0.81 bulunmuştur. Ayrıca sözü edilen çalışmalarında üç haftalık süreç içinde test-tekrar-test güvenirlik katsayısının 0.77 olduğunu göstermişlerdir. Faktör analizi çalışmaları ise toplam varyansın % 31'ini açıklayan 3 faktör olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuca göre ilk faktör varyansın % 12.6'sını ($\alpha = .78$), ikincisi % 10'unu ($\alpha = .75$), üçüncüsü ise % 8.8'ini ($\alpha = .66$) açıklamaktadır (Kahramanol, 2016). Türkiye popülasyonuna uyarlayan Güleç ve Köse (2009) ölçek Cronbach alfa değerini 0.78 olarak hesaplamıştır. Likert tipi, 1 (kesinlikle katılmıyorum) -5 (kesinlikle katılıyorum) arasında puanlanmaktadır. Ölçekten alınan puanların yükselmesi aleksitimik eğilimin arttığını varsaymaktadır. Duygularını tanımada güçlük (madde 1, 3, 6, 7, 9, 13, 14), duygularını söze dökmeye güçlük (madde 2, 4, 11, 12, 17) ve dışavuruk düşünme (madde 5, 8, 10, 15, 16, 18, 19, 20) olmak üzere üç alt ölçek ve 20 maddeden oluşmaktadır. 4, 5, 10, 18 ve 19 numaralı maddeler ise ters biçimde puanlanmaktadır (Güleç, Köse, 2009).

Beck Depresyon Envanteri (BDE)

Beck ve ark. (1961) tarafından geliştirilen Beck Depresyon Envanteri 21 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 0'dan 3'e giden dört dereceli bir ölçek ile değerlendirilmektedir. Her madde depresyona dair bir davranışsal örüntüyü ortaya koymaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 0-63 arasında değişmektedir (Hisli, 1989: Akt. Bozkurt, 2004). Hem sağlıklı hem psikiyatrik tanı almış popülasyonda en yoğun

kullanılan ölçeklerden biridir. Türkiye popülasyonuna uyarlama çalışmasını üniversite öğrencileri ile Hisli (1989; 1988) ve Teğin (1980) yapmıştır. Teğin (1980) çalışmasında güvenilirlik katsayılarını 0.78 ve 0.65 olarak bulmuştur. Hisli (1988) ise iç tutarlık katsayısını 0.80, test-tekrar-test güvenilirliğini ise 0.73 olarak gözlemlemiştir (Akt. Bozkurt, 2004).

Hızlı Büyük Beşli Kişilik Testi (HBBKT)

Verlmutts ve Geris (2005) tarafından geliştirilmiş beş faktöre dayalı, 30 maddeli bir ölçektir. Maddeler “bana çok uyuyor” dan (6 puan), “bana hiç uymuyor” a (1 puan) doğru 6 derecelmeli ölçek üzerinden işaretlenmektedir. 12 madde ters biçimde puanlanmaktadır. Her bir alt ölçek puanı 6 ile 42 arasında yer almaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre 5 faktör yapısını desteklemiştir. Cronbach alfa değerleri dışa dönüklük için 0.81, uyumluluk için 0.80, vicdanlılık için 0.86, duygusal istikrar için 0.78 ve son olarak deneyime açıklık için 0.73 olarak bulunmuştur (Akt. Morsünbül,2014). Türkiye popülasyonunda geçerlik ve güvenilirlik çalışması Morsünbül (2014) tarafından yapılmış olup testin alt boyutları için Cronbach alfa değerleri dışadönüklük için 0.81, uyumluluk için 0.73, sorumluluk için 0.81, duygusal denge için 0.72 ve son olarak deneyime açıklık için 0.71 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin orijinal testteki değerlerle benzer olduğu görülmüştür. Bulgular, orijinal testin faktör yapısının bu çalışmada da çıkarıldığını ortaya koymuştur. Ayrıca, madde analizinin sonuçları, testteki öğelerin çok iyi çalıştığını göstermiştir.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS-22 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan Normallik Testine göre ölçekler normal dağılım varsayımına uyduğundan değişkenlerin grupları arasındaki farkı görmek amacıyla Bağımsız İki Örneklem T-test ve One-way Anova analizleri uygulanmıştır. Analizler alfa=0.05 düzeyinde uygulanmıştır.

Bulgular

Katılımcılara ait bulgular

Katılımcıların 185 tanesinin kadın (%48.1), 200 tanesinin erkek (%51.9) olduğu, 73 tanesinin psikiyatrik tanı aldığı (%19.0), 312 tanesinin psikiyatrik tanı almadığı (%81.0), 138 tanesinin evli olduğu (%35.8), 247 tanesinin bekar olduğu (%64.2), 65 tanesinin ilkokul mezunu (%16.9) olduğu, 38 tanesinin önlisans mezunu (%9.9) olduğu, 186 tanesinin lisans mezunu (%48.3), 96 tanesinin yüksek lisans ve üstü (%24.9) mezunu olduğu, 94 tanesinin 3999 TL ve altı geliri (%24.4) olduğu, 98 tanesinin 4000-5999 TL arası geliri (%25.5) olduğu, 102 tanesinin 6000-8999 TL arası geliri (%26.5) olduğu, 91 tanesinin 9000 TL ve üzeri geliri (%23.6) olduğu, 280 tanesinin çalıştığı (%72.7), 105 tanesinin çalışmadığı görülmüştür. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 31,61 standart sapması 8,69'dur.

Mutluluk Korkusu, Aleksitimi, Depresyon ve Kişilik Özelliklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre

İncelenmesi

Mutluluk korkusu, aleksitimi, depresyon ve kişilik özelliklerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere Bağımsız Grup T-Testi uygulanmıştır.

Tablo 3.1 : *Mutluluk Korkusu, Aleksitimini, Depresyon ve Kişilik Özelliklerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi*

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	t	Sd	p
MKÖ	Kadın	185	10,75	7,35	-2,164	383	,031*
	Erkek	200	12,42	7,74			
BDE	Kadın	185	12,67	9,22	1,490	383	,137
	Erkek	200	11,31	8,69			
TAÖ	Kadın	185	47,51	11,02	-2,912	383	,004*
	Erkek	200	50,72	10,57			
HBBKT	Kadın	185	142,76	22,17	,594	383	,553
	Erkek	200	141,43	21,99			

Tablo 3.1 incelendiğinde mutluluk korkusuna göre cinsiyet değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($p=0,031<0,05$), erkeklerdeki mutluluk korkusu düzeyinin, kadınlarınkinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyük olduğu görülmektedir. Aleksitimi düzeyine göre cinsiyet değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı ($p=0,004<0,05$) görülmüş ve erkeklerin aleksitimi düzeyinin, kadınlarınkinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Depresyon düzeyine göre cinsiyet değişkeni gruplarının anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p=0,137>0,05$). Aynı zamanda kişilik özelliklerine göre de cinsiyet değişkeni gruplarının anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p=0,553>0,05$).

Mutluluk Korkusu, Aleksitimini, Depresyon ve Kişilik Özelliklerinin Medeni Hal Değişkenine Göre İncelenmesi

Mutluluk korkusu, aleksitimi, depresyon ve kişilik özelliklerinin medeni hal değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere üzere One-Way Anova uygulanmıştır.

Tablo 3.2 *Mutluluk Korkusu, Aleksitimini, Depresyon ve Kişilik Özelliklerinin Medeni Hal Değişkenine Göre İncelenmesi*

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	Var.K	K.T.	SD	K.O.	F	p
MKÖ	Evli	138	11,5	7,6	GA	,619	2	,310	,00	,995
			6	4					5	
	Bekar, ilişkisi var	91	11,6	7,3	GI	22154,2	382	57,99	5	
	Bekar, ilişkisi yok	156	11,6	7,7	Toplam	22154,8	384			
			5	6		7				
	Toplam	385	11,6	7,5						
			1	9						
BDE	Evli	138	10,1	8,1	GA	752,579	2	376,2	4,7	,009
			1	3				9	76	*
	Bekar, ilişkisi var	91	13,3	8,8	GI	30096,9	382	78,78	8	
	Bekar, ilişkisi yok	156	12,7	9,5	Toplam	30849,4	384			
			8	1		9				

	Toplam	385	11,9 6	8,9 6						
TAÖ	Evli	138	49,0 8	10,0 0	GA	62,071	2	31,035	,260	,77 1
	Bekar, ilişkisi var	91	48,5 9	11,0 8	GI	45541,8 36	382	119,21 9		
	Bekar, ilişkisi yok	156	49,6 1	11,5 7	Topla m	45603,9 06	384			
	Toplam	385	49,1 8	10,8 9						
HBBKT	Evli	138	145, 31	21,8 6	GA	2658,18 2	2	1329,0 91	2,75 6	,06 5
	Bekar, ilişkisi var	91	138, 59	21,3 3	GI	184237, 782	382	482,29 8		
	Bekar, ilişkisi yok	156	141, 23	22,4 0	Topla m	186895, 964	384			
	Toplam	385	142, 07	22,0 6						

Tablo 3.2 incelendiğinde depresyon düzeyine göre medeni hal değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p=0,009<0,05$). Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma analizi sonucuna göre bekar ve ilişkisi olanların ve Bekar ve ilişkisi olmayanların depresyon düzeyi, evlilerin depresyon düzeyinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Yine aynı Tabloye göre mutluluk korkusu ($p=0,995>0,05$), aleksitimi ($p=0,771>0,05$) ve kişilik özelliklerine ($p=0,065>0,05$) göre medeni hal değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir.

Mutluluk Korkusu, Aleksitimini, Depresyon ve Kişilik Özelliklerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Mutluluk korkusu, aleksitimi, depresyon ve kişilik özelliklerinin gelir durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere One-Way Anova uygulanmıştır.

Tablo 3.3 : *Mutluluk Korkusu ve Depresyon Düzeyinin Gelir Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi*

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	Var.K	K.T.	SD	K.O.	F	p
MKÖ	3999TL altı	94	12,5 0	7,9 8	GA	676,511	3	225,5 04	4,0 00	,008 *
	4000- 5999TL arası	98	13,2 9	8,2 3				GI	21478,3 62	381 4
	6000- 8999TL arası	102	10,5 5	6,8 8	Toplam	22154,8 73	384			
	9000TL üzeri	91	10,0 8	6,8 2						
	Toplam	385	11,6 1	7,5 9						
BDE	3999TL altı	94	14,3 2	9,7 2	GA	1506,32	3	502,1 09	6,5 20	,000 *
	4000- 5999TL arası	98	13,3 1	9,6 8				GI	29343,1 65	381 6
	6000- 8999TL arası	102	10,9 5	8,4 9	Toplam	30849,4 91	384			
	9000TL üzeri	91	9,19 9	6,7 9						

Toplam	385	11,9	8,9
		6	6

Tablo 3.3 incelendiğinde mutluluk korkusu düzeyine göre gelir durumu değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p=0,008<0,05$). Yapılan Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonucuna göre 4000-5999 TL arası geliri olanların mutluluk korkusu düzeyi, 9000 TL ve üzeri geliri olanların mutluluk korkusu düzeyinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Depresyon düzeyine göre gelir durumu değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p=0,000<0,05$). Yapılan Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonucuna göre 3999 TL ve altı arası ve 4000-5999 TL arası geliri olanların depresyon düzeyi, 9000 TL ve üzeri geliri olanlarınkinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Tablo 3.4 : Aleksitimi ve Kişilik Özelliklerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	Var.K	K.T.	SD	K.O.	F	p
TAÖ	3999TL	94	51,4	10,	GA	1695,19	3	565,0	4,9	,002
	altı		6	61		4		65	03	*
	4000-5999TL	98	50,8	11,	GI	43908,7	381	115,2		
	arası		9	22		12		46		
	6000-8999TL	102	48,0	9,5	Toplam	45603,9	384			
	arası		5	4		06				
	9000TL	91	46,2	11,						
	üzeri		4	54						
	Toplam	385	49,1	10,						
			8	89						
HBBKT	3999TL	94	138,	21,	GA	9675,93	3	3225,	6,9	,000
	altı		68	60		2		311	34	*
	4000-	98	136,	22,	GI	177220,	381	465,1		

5999TL arası	48	00		031	44
6000- 8999TL arası	102	143,	20,	Toplam 186895,	384
		79	65	964	
9000TL üzeri	91	149,	22,		3
		65	04		
Toplam	385	142,	22,		381
		07	06		

Tablo 3.4 incelendiğinde aleksitimi düzeyine göre gelir durumu değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p=0,002<0,05$). Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma analizi sonucuna göre 3999 TL ve altı ve 4000-5999 TL arası geliri olanların aleksitimi düzeyi, 9000 TL ve üzeri geliri olanlarınkinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Kişilik özelliklerine göre gelir durumu değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p=0,000<0,05$). Yapılan Tukey çoklu karşılaştırma analizi sonucuna göre 9000 TL ve üzeri geliri olanların Büyük Beşli kişilik özelliklerine sahip olma durumu, 4000-5999 TL ve 6000-8999 TL arası geliri olanlarınkinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür.

Mutluluk Korkusu, Aleksitimi, Depresyon ve Kişilik Özelliklerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Mutluluk korkusu, aleksitimi, depresyon ve kişilik özelliklerinin anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere One-Way Anova uygulanmıştır.

Tablo 3.5 : *Mutluluk Korkusu, Aleksitimini, Depresyon ve Kişilik Özelliklerinin Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi*

Ölçek	Grup	N	Ort.	SS	Var.K	K.T.	SD	K.O.	F	p
MKÖ	İlkokul	183	12,0	7,6	GA	615,957	3	205,3	3,6	,013
			9	2				19	32	*

	Ortaokul	56	12,4	8,0	GI	21538,9	381	56,53		
			2	5		16		3		
	Lise	80	12,2	8,1	Toplam	22154,8	384			
			3	4		73				
	Ön Lisans ve üstü	66	8,84	5,7						
				5						
	Toplam	385	11,6	7,5						
			1	9						
BDE	İlkokul	183	11,6	8,9	GA	505,936	3	168,6	2,1	,098
			8	1				45	18	
	Ortaokul	56	12,2	9,6	GI	30343,5	381	79,64		
			6	5		55		2		
	Lise	80	13,8	9,1	Toplam	30849,4	384			
			3	7		91				
	Ön Lisans ve üstü	66	10,1	7,9						
			9	3						
	Toplam	385	11,9	8,9						
			6	6						
TAÖ	İlkokul	183	50,4	10,	GA	2025,03	3	675,0	5,9	,001
			0	16		5		12	01	*
	Ortaokul	56	47,4	11,	GI	43578,8	381	114,3		
			8	41		71		80		
	Lise	80	51,1	11,	Toplam	45603,9	384			
			8	96		06				
	Ön Lisans ve üstü	66	44,8	9,8						
			0	2						

	Toplam	385	49,1	10,						
			8	89						
HBBKT	İlkokul	183	142,	22,	GA	1701,34	3	567,1	1,1	,322
			74	41		8		16	67	
	Ortaokul	56	142,	23,	GI	185194,	381	486,0		
			32	22		616		75		
	Lise	80	138,	19,	Toplam	186895,	384			
			23	46		964				
	Ön	66	144,	22,						
	Lisans ve		65	91						
	üstü									
	Toplam	385	142,	22,						
			07	06						

Tablo 3.5 incelendiğinde mutluluk korkusu düzeyine göre anne eğitim durumu değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p=0,013<0,05$). Yapılan Games-Howell çoklu karşılaştırma analizi sonucuna göre Annesi ilkokul, ortaokul, lise mezunu olanların mutluluk korkusu düzeyi, annesi ön lisans ve üstü mezunu olanlarından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Aleksitimi düzeyine göre anne eğitim durumu değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($p=0,001<0,05$). Yapılan Hochberg çoklu karşılaştırma analizi sonucuna göre Annesi ilkokul ve lise mezunu olanların aleksitimi düzeyi, annesi ön lisans ve üstü mezunu olanlarından anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Kişilik özelliklerine göre anne eğitim durumu değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p=0,322>0,05$). Aynı zamanda depresyon düzeyine göre anne eğitim durumu değişkeni gruplarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p=0,098>0,05$).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmamızda 21-55 yaş arası yetişkin bireylerde mutluluk korkusu, aleksitimi, depresyon ve kişilik özelliklerinin bazı demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Bunlardan ilki olan cinsiyet değişkenine göre erkeklerin aleksitimi ve mutluluk korkusu düzeyi, kadınlarından anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Bu bulgular sırayla Levant ve ark. (2009) ve Gilbert ve ark. (2012)'nin araştırma bulguları ile uyumludur. Türk toplumu daha çok kolektivist bir yapıdadır. Morris (2012)'in belirttiği gibi bu tarz kültürlerde bireysel başarılar dayalı bir mutluluktan kaçınma, topluluğun refahını bireysel hedeflerden ön plana koyan bir eğilim gözlenmesi beklenmektedir. Aynı zamanda Türk toplumunda çocuk yetiştirme tarzında cinsiyetlere dayalı farklılık nedeniyle erkeklerin duygularını kadınlardan daha gizli yaşama eğilimi içinde yetiştirildiği bilinmektedir. Bu bağlamda erkeklerin yetiştirilirken, mutlu hissettikleri anlarda aldıkları tepkilerin cinsiyet rolleri nedeniyle çok daha fazla yargılayıcı olabileceği

düşünülebilmektedir. Gilbert ve diğerleri (2014)'ne göre bu tutumun yetişkinlikteki mutluluk korkusu ile ilişkilidir. Aynı zamanda Levant ve ark. (2006) 'nın çalışmalarında belirttiği erkek çocuklarının geleneksel erkeksi normların gereksinimlerine uymak için üzüntü, kaygı gibi duyguları ifade etmek konusunda desteklenmemesi yetişkinlikte bu duyguları tanıma ve ifade için uygun kelime dağarcığı geliştirme yeteneği kazanmakta zorlanabilmesine yani aleksitimiyeye neden olabilmektedir.

Bekar katılımcıların depresyon düzeyi, evlilerin depresyon düzeyinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Seligman (1991) bireyselleşmenin her geçen gün daha ön plana geldiği toplumlarda insanların yalnızlıktan daha çok yakındığını, depresyon şikayetlerinin arttığını ve bunun çözümünün evlilik olabileceğini, Glenn (1990) ise bireylerin hayattaki en büyük sevinç olarak bildirdiği etkenler arasında giden

ilişkilerin olduğunu ortaya koymuştur. Evlilerin sorumluluk boyutu düzeyi, bekarlarınkinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Benzer şekilde insanların evlilik, iş gibi yaşam olayları ile sosyal rollere dahil olmasının sorumluluk boyutu düzeyinin artışına katkı sağladığını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Roberts ve ark., 2003: Akt. Rantanen ve ark., 2007).

Araştırma sonuçlarına göre düşük gelir aralığında olan bireylerin mutluluk korkusu, depresyon ve aleksitimi düzeyi, daha yüksek gelir aralığında olanlardan anlamlı olarak farklı ve büyüktür. Joshanloo (2013) da mutluluk korkusu ve gelir değişkeni arasında negatif yönlü ilişki tespit etmiştir. Diener ve ark. (1993) da daha yüksek maaş alan insanların daha mutlu olduğunu ortaya koymuştur. Lyubomirsky ve ark. (2005)'a göre ekonomik durumu kötü insanların sosyal ve kültürel faaliyetlere katılamaması, sosyal destek kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle mutluluk seviyesinin düşük olduğu söylenebilir. Salminen ve ark. (1999) da düşük gelir aralığı ve aleksitimi ilişkisinde benzer bulgular elde etmiştir. Lane ve ark. (1998) aleksitiminin düşük sosyo-ekonomik seviye ile ilişkili olduğunu ortaya koyarken, düşük sosyo-ekonomik seviyenin ise duyguların ifadesi için gerekli olan sözel kodların kısıtlılığı ile ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Bizim çalışmamızda düşük gelir durumuna sahip kişilerin sosyo-ekonomik seviyeleri hakkında net bilgimiz olmamakla beraber, bu gelir durumundaki bireylerin temel ihtiyaçlarının yanında gerek sosyal gerek kültürel olanaklara ulaşmakta sıkıntı yaşayabilecekleri, dolayısıyla sosyo-ekonomik seviye olarak diğer bireylerden geri kalabilecekleri tahmin edilmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre annenin eğitim durumu ön lisans altı olanların mutluluk korkusu ve aleksitimi düzeyi, ön lisans ve üstü mezunu olanların düzeyinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Babası ilköğretim mezunu olanların aleksitimi düzeyi, babası ön lisans ve üstü mezunu olanlarınkinden anlamlı bir şekilde farklı ve büyüktür. Aydın ve Konyalıoğlu (2011) kişideki psikolojik semptomların anne eğitim düzeyi arttıkça azaldığını ortaya koymuştur. Çünkü bu anneler, çocuklarını yetiştirirken daha sağlıklı şekilde iletişim kurabilmektedir. Eğitim düzeyi düşük bireyler batıl inançlara da inanmaya daha eğilimli olabilmektedirler. Bu bireylerin çocukları ise ebeveynlerinin bu yönü ile özdeşim kurabilecekleri için yetişkinliklerinde bu tarz inançlara yönelme ihtimalleri daha yüksek görünmektedir. Kreitler (2002)'in çalışmasında çocuğa verilen yetersiz bakım sonucu gerçekleşen yetersiz duygusal öğrenme, sembolizasyon halinin; Corcos ve Speranza (2003)'nin çalışmasında çocuğun yoğun duygusal deneyimleriyle yüzleşmesi konusunda yetersiz desteğin (Akt. Tychev ve ark., 2010) aleksitimik özelliklere neden olduğu ortaya koyulmuştur. Ebeveynin düşük eğitim düzeyine sahip olmasının yukarıda belirtilen şekilde çocuk ile kurulan ilişkide ve verilen bakımda kaliteyi etkileyebileceği, mutluluk korkusu ve aleksitimik özelliklere neden olabileceği düşünülmektedir.

Yaptığımız araştırmanın bazı sınırlılıkları mevcuttur. Araştırmada öz bildirim ölçekleri kullanılmıştır. Özellikle de aleksitimi gibi kendini ve duygularını ifade etmekte kısıtlılık barındıran bir olgu için öz bildirim ölçeği kullanılması ölçeğe verilen cevapların doğruluğunu sorgulamaya neden olabilmektedir. Koronavirüs pandemisi nedeniyle anketlerin online olarak iletilmesi, ölçekleri doldururken belirli şartların sağlanması açısından dezavantaj sayılabilmektedir. Ek bir yöntem olarak yüz yüze görüşme gibi başka yöntemlerle veri toplanması önerilebilir. Aynı çalışma klinik örneklem grubu ile karşılaştırmalı veya daha ayrıntılı çalışabilmek adına daha spesifik yaş, meslek grupları gibi farklı örneklem grupları ile tekrarlanabilir. Aynı zamanda örneklemdeki yaş aralığının da fazla olması ile örneklem büyüklüğü de artmıştır. Bunun güvenilirliğini etkilememesi açısından çalışma daha küçük örneklem gruplarında da tekrarlanabilir. Çalışmada, uygun (kolaylı) örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın tekrarlanması durumunda, örneklem seçiminde her adayın eşit seçilme şansına sahip olması açısından basit seçkisiz (random) örnekleme kullanılması önerilmektedir.

Mutluluk korkusu kavramı literatüre çok yeni kazandırılmış ve özellikle Türk toplumunda henüz yeterli çalışma yapılmamıştır. Kültürel olarak kolektivist özellikler sergilemesi yönüyle mutluluk korkusuna yatkın olabileceği düşünülen Türk toplumunda; kişilik özellikleri, toplumda yaygınlığı çok sık olan depresyon ve aleksitimi gibi kavramlarla beraber bu kavramları etkileyen bireysel faktörlerin araştırılmasının, bu çalışmanın farklı koşullarda tekrarlanmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aydın, O., & Konyalıoğlu, P. (2011). 18-21 yaş grubu bireylerin zeka düzeyleri ile psikolojik semptom düzeyleri arasındaki ilişki. *Talent*, 1(1), 77-103.
- Bagby, M., Taylor, G. J., & Ryan, D. (1986). Toronto Alexithymia Scale: Relationship with personality and psychopathology measures. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 45(4), 207-215.
- Parker, J. D., Michael Bagby, R., Taylor, G. J., Endler, N. S., & Schmitz, P. (1993). Factorial validity of the 20-item Toronto Alexithymia Scale. *European Journal of personality*, 7(4), 221-232.
- Batıgün, A. D., & Büyükşahin, A. (2008). Aleksitimi: Psikolojik belirtiler ve bağlanma stilleri. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 11(3).
- Beck, A. T. (1964). Thinking and depression: II. Theory and therapy. *Archives of General Psychiatry*, 10(6), 561-571.
- Bozkurt, N. (2004). Bir grup üniversite öğrencisinin depresyon ve kaygı düzeyleri ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler. *Eğitim ve Bilim*, 29(133).
- Bulut, S. S. (2017). Beş faktör kişilik özellikleri, stresle başa çıkma ve depresyon arasındaki ilişkiler: Gazi Eğitim Fakültesi Örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(2), 1205-1221.
- Cüceloğlu, D. (1991). İnsan ve Davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demirci, İ., Ekşi, H., Kardeş, S. ve Dinçer, D. (2016). Mutluluk Korkusu Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(4), 2057-2072.
- Dereboy, İ. F. (1990). Aleksitimi Öz bildirim Ölçeklerinin Psikometrik Özellikleri Üzerine Bir Çalışma

(Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi.

- Diener, E. (2009). Subjective well-being. *The Science of Well-being*, 11-58.
- Diener, E., Sandvik, E., Seidlitz, L., & Diener, M. (1993). The relationship between income and subjective well-being: Relative or absolute? *Social Indicators Research*, 28(3), 195-223.
- Doğan, T. (2012). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Ekşi, H., İkiz, K., Başman, M. (2020). Üniversite öğrencilerinin mutluluk korkusu ve duygularını ifade etme becerileri arasındaki ilişkide öz duyarlılığın aracı rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(2), 820-829.
- Gilbert, P., McEwan, K., Catarino, F., Baião, R., & Palmeira, L. (2014). Fears of happiness and compassion in relationship with depression, alexithymia, and attachment security in a depressed sample. *British Journal of Clinical Psychology*, 53(2), 228-244.
- Gilbert, P., McEwan, K., Gibbons, L., Chotai, S., Duarte, J., & Matos, M. (2012). Fears of compassion and happiness in relation to alexithymia, mindfulness, and self-criticism. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 85(4), 374-390.
- Glenn, N.D. (1990). Quantitative research on marital quality in the 1980s: A critical review. *Journal of Marriage and the Family*, 818-831.
- Güleç, H., & Köse, S. (2009). Yazıcı Güleç M, Çıtak S, Evren C, Borckardt J, ve ark. Yirmi soruluk Toronto Aleksimi Ölçeği'nin Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi. *J Clin Psychopharmacol*, 19(3), 213-219.
- Joshanloo, M. (2013). The influence of fear of happiness beliefs on responses to the satisfaction with life scale. *Personality and Individual Differences*, 54, 647-651. <https://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2012.11.011>
- Joshanloo, M., Lepshokova, Z. K., Panyusheva, T., Natalia, A., Poon, W. C., Yeung, V. W. L., ... & Jiang, D. Y. (2014). Cross-cultural validation of fear of happiness scale across 14 national groups. *Journal of Cross Cultural Psychology*, 45(2), 246-264.
- Koçak, R. (2002). Aleksitimi: kuramsal çerçeve tedavi yaklaşımları. Ankara University, *Journal of Faculty of Educational Sciences*, 35(1), 183-202.
- Kreitler, S. (2002). The psychosemantic approach to alexithymia. *Personality and individual differences*, 33(3), 393-407.
- Lane, R. D., Sechrest, L., & Riedel, R. (1998). Sociodemographic correlates of alexithymia. *Comprehensive psychiatry*, 39(6), 377-385.
- Levant, R. F., Good, G. E., Cook, S. W., O'Neil, J. M., Smalley, K. B., Owen, K., & Richmond, K. (2006). The normative Male Alexithymia Scale: Measurement of a gender-linked syndrome. *Psychology of Men & Masculinity*, 7(4), 212.
- Levant, R. F., Hall, R. J., Williams, C. M., & Hasan, N. T. (2009). Gender differences in alexithymia. *Psychology of Men & Masculinity*, 10(3), 190.
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., & Schkade, D. (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. *Review of general psychology*, 9(2), 111-131.

- Maccoby, E. E. (1990). Gender and relationships: A developmental account. *American psychologist*, 45(4), 513.
- Morsünbül, Ü. (2014). Hızlı büyük beşli kişilik testi türkçe versiyonu geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Düşünen Adam-Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 27(4), 316-322.
- Rantanen, J., Metsäpelto, R. L., Feldt, T., Pulkkinen, L. E. A., & Kokko, K. (2007). Long-term stability in the Big Five personality traits in adulthood. *Scandinavian Journal of Psychology*, 48(6), 511-518.
- Salminen, J. K., Saarijärvi, S., Äärelä, E., Toikka, T., & Kauhanen, J. (1999). Prevalence of alexithymia and its association with sociodemographic variables in the general population of Finland. *Journal of psychosomatic research*, 46(1), 75-82.
- Sarı, T., & Çakır, G. (2016). Mutluluk korkusu ile öznel ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(25), 222-229.
- Seligman, M. E., & Csikszentmihalyi, M. (2014). *Positive psychology: An introduction*. In *Flow and the foundations of positive psychology* (pp. 279-298). Springer, Dordrecht.
- Şar, V., Türk, T., & Öztürk, E. (2019). Fear of happiness among college students: The role of gender, childhood psychological trauma, and dissociation. *Indian journal of psychiatry*, 61(4), 389.
- Tatlıhoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin beş faktör kişilik kuramı'na göre kişilik özellikleri alt boyutlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 2014(XVII).
- Tunç, A. Ç. (2020). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin yaşam doyumu ile mutluluk korkusu düzeylerindeki ilişkinin incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 57-68.
- Tychev, C., Garnier, S., Lighezzolo-Alnot, J., Claudon, P., & Rebourg-Roesler, C. (2010). An accumulation of negative life events and the construction of alexithymia: a longitudinal and clinical approach. *Journal of personality assessment*, 92(3), 189-206.
- Ünal, G. (2004). Bir grup üniversiteli gençte çekingenlik, aleksitimi ve benlik saygısının değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 7(4), 215-222.
- Yılmaz, N., S. (2020). *Depresyonda Bedensel Belirtilerle Nörotisizm ve Aleksitimi İlişkisinin İncelenmesi* (Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi).

Gotham’da Bir Sisifos: *Joker* Filmi Özelinde Hegemonik Erkekliğin İnşası
A Sisyphus in Gotham: The Construction of Hegemonic Masculinities in The Joker Movie

Ece EROL¹

Mehmet TOPLU²

Başvuru Tarihi / Received: 12.04.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 29.06.2022

Araştırma / Research

Öz

Özellikle 1980’lerin başından itibaren, kadının toplumsal cinsiyet düzeni içerisindeki konumuna yoğunlaşan araştırmalarda, çalışmaların ihmal edilen bir boyut olarak görülen ‘erkeklikler’ üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Tarihsel süreç içerisinde, toplumsal yapıdaki değişimlere paralel olarak, “Erkeklik”, önemli değişimler geçirse de, hegemonik bir güç olarak varlığını sürdürmüştür. Bu minvalde erkekliğin tanımı ve erkeklik algısı da değişim geçirmiş, farklı toplumlarda farklı hegemonik bir yapıya bürünmüştür. Toplum tarafından erkeklerden beklenen çeşitli rol biçimleri, onların toplum içerisinde ya üst tabakalarda konumlanmasına ya da toplumda ikincil plana itilmesine neden olmaktadır. Avustralyalı sosyolog Raewyn Connell erkeklik olgusunu Gramsci’den esinlenerek ödünç aldığı hegemonya kavramı ile sentezleyerek, erkeklikler arasındaki eşitsiz güç ve iktidar ilişkilerini ‘hegemonik erkeklik’ ekseninde ele almıştır. Bu çalışmada Todd Phillips’in 2019 yılında çekmiş olduğu *Joker* filmi, R. W. Connell’in hegemonik erkeklik çerçevesinde nitel araştırma yöntemlerinden sosyolojik film analizinden yararlanılarak çözümlenmiştir. Filmden hareketle, hegemonik erkekliğin ezme/ezilme hiyerarşisi zemininde toplum içerisinde nasıl bir eşitsizlik yarattığı, bu eşitsizlikler sebebiyle karşılaşılan engeller ve bu engellerle mücadele erkeklik perspektifinden eleştirel bir bakış açısıyla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hegemonik Erkeklik, Erkeklik, Toplumsal Cinsiyet, *Joker* (film), Amerikan Sineması.

Abstract

Especially since the early 1980s, it has been observed that studies focusing on the position of women in the gender order have focused on 'masculinities', which is seen as a neglected dimension. In the historical process, in parallel with the changes in the social structure, "Masculinity", although it has undergone significant changes, as a hegemonic force, has continued to exist. In this respect, the definition of masculinity and the perception of masculinity have also changed and assumed a different hegemonic structure in different societies. Various forms of roles expected by society from men cause them to be positioned in the upper strata of society or to be pushed to the secondary level in society. Australian sociologist Raewyn Connell synthesized the concept of masculinity with the concept of hegemony, inspired by Gramsci, and discussed the unequal power and sovereignty relations between masculinities on the axis of 'hegemonic masculinity'. In this study, Todd Phillips' movie *Joker*, shot in 2019, was

¹ eceeroll@hotmail.com | ORCID ID: 0000-0001-8436-2217

² Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Prof. Dr., mehmet.toplu@hbv.edu.tr | ORCID:0000-0002-1777-9829

analyzed by using sociological film analysis, one of the qualitative research methods, within the framework of R. W. Connell's hegemonic masculinity. Based on the movie, how hegemonic masculinity creates inequality in the society on the ground of the hierarchy of oppression, the obstacles encountered due to these inequalities and the struggle with these obstacles has been critically examined from the perspective of masculinity.

Keywords: Hegemonic Masculinity, Masculinity, Gender, Joker (film), American Cinema.

Giriş

Başta sinema ve televizyon olmak üzere kitle iletişim araçları, toplumsal yapıda oluşan erkeklik ve kadınlık temsillerini yeniden inşa eden ve onları güçlendiren önemli araçlardır. Toplumsal cinsiyetin medyadaki temsili, bireylerin toplumsallaşma sürecinde toplumsal cinsiyet rollerini tanımada büyük bir rol oynamaktadır. Kadın kimliğinin yanı sıra erkeklik de gündelik hayatta toplumsal aksiyonlar ile inşa edilebilir bir unsurdur ve sinema aracılığıyla üretilen kurgusal karakterler izleyiciye erkeklik imajı hakkında mesajlar vermektedir. Bu bağlamda medyada, erkeklik çalışmaları üzerine yapılan çalışmalarda kayda değer bir artış gözlemlenmiş ve sinemada var olan erkeklik temsillerinin çeşitliliğini şekillendiren süreçler mercek altına alınması gereken temel unsurlar olurken aynı zamanda araştırmanın nesnesi olmuştur. Temsillerin şekillenme süreci aslen çok eski bir tarihe dayanmamakla birlikte Anglo-Amerikan Batı dünyasında ‘erkeklik’ biçimleri toplumsal cinsiyet üzerinden irdelenmiştir. 1940’ların başından 1980’lere değin Hollywood’da çekilmiş yaklaşık 6 bini aşkın filmin yalnızca 14’ü kadın yönetmenler tarafından sinemaya taşınmıştır. Bu durum erkeklik temsilleri üzerine çalışmaların temelini atan ülkelerden olan ABD’de de erkek egemen bir sinema anlayışının benimsendiğinin bir göstergesidir (Ulusay, 2004).

Bu çalışmada 2019 yılında Todd Phillips tarafından yönetilen *Joker* filmindeki hegemonik erkeklik temsilleri, erkeğin özne olma mücadelesi sınıf farklılıkları ve engellilere (*ableism*) yönelik ayrımcılık çatışması üzerinden ele alınmıştır. Filmde *Joker*’i canlandıran Arthur (Joaquin Phoenix) karakteri pek çok açıdan günümüz Hollywood sinemasındaki alışlagelmiş kalıpların sınırlarını zorlayarak, anlatıdaki erkeklik biçimlerine karşı mücadelesinde aslen iktidara karşı direncin bir sembolüdür. Filmde; yabancılaşma, yersiz yurtsuzluk, köklerinden savrulmuşluk ve kimlik bunalımı gibi etkenler Arthur karakteri üzerinden erkekliğin inşası çerçevesinde şekillenmektedir. Bu biçimde Hollywood, kendini kaybederken bulan anti-kahramanın hikâyesi etrafında modern anlatıyı yeniden yorumlar. Çalışmada film içerisindeki eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkilerini tetikleyen unsurlar tespit edilerek, eleştirel bir bakışla filmin ana karakteri Arthur Fleck üzerinden analiz edilmiştir.

Yöntem

Sinema, toplumsal cinsiyet kalıpları altında ayrımlaşan kadınlık ve erkeklik hallerini “*ideal kadın*” ve “*ideal erkek*” olarak kodlamasının yanında hegemonik çatı altında bir düzen inşa ederek kendine ideolojik bir zemin hazırlamıştır. Hegemonik kültürler, toplumsal ahengin doğası ve içinde bulunulan çağın anlamlandırılması üzerine kendilerine özgü bir görüş sunarlar. Bu tip bir perspektiften bakıldığında ikili hegemonik cinsiyet ilişkileri de toplum içerisinde “*öteki*”liğin yaratılmasında büyük önem taşımaktadır (Erol & Sadakaoğlu, 2020, ss. 100-101).

Erkeklik, toplumsal bir iktidar inşası ve kolektif bir kimlik olarak da tanımlanabilir. Bu minvalde bu mekanizmanın sürdürülebilmesi için çeşitli araçlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araçlardan

biri olan Çağdaş Hollywood Sineması da, Amerikan kültürünü ve kodlarını farklı erkeklik temsilleri üzerinden aktarır.

Çalışmada örneklem olarak Todd Phillips'in 2019 yılında çekmiş olduğu *Joker* filmi hegemonik erkeklik ilişkileri, ataerkillik, sınıf ve iktidar ekseninde nitel araştırma yöntemlerinden sosyolojik film analizi yöntemi ile incelenmiştir. Filmde toplumsal roller, toplumsal yapı ve toplumsal kontrolden yola çıkılarak erkeklik değerlerindeki dönüşüm ana karakter üzerinden ele alınmıştır.

Toplumsal Cinsiyet ve Erkeklik Çalışmaları

1980'li yıllarda feminist araştırmalar kadınlığın tek bir formda temsil edilmemesi gerektiğini savunmuş ve kadınlığın çeşitli etmenlere bağlı olarak (yaş, sınıf, etnik köken vb.) birbirinden farklı kadınlık deneyimlerine sahip olabileceğinin altını çizmiştir. Aynı dönemde modernleşme ile bağlantılı olarak hegemonik erkekliğin krize girdiği de ileri sürülmüştür (Yüksel, 2013). Bu tutum erkeklik araştırmalarının da önünün açılmasına vesile olmuştur. Tekdüze kalıplaşmış kadınlık deneyimlerinin kendine geniş bir araştırma sahası yaratması, araştırmacıları erkeklik temsilleri üzerine yapılan çalışmalarda beslemiştir. Bu yeni dönemle birlikte 'beyaz, orta sınıf, heteroseksüel, orta yaşlı, tam gün iş sahibi erkeğin' özelliklerine uyan ya da bu özellikten sapan farklı erkeklik deneyimlerinin anlamı tartışılmaya başlanmıştır. Hegemonik erkeklik kavramı zemininde araştırılan bu farklı erkeklik biçimleri, kalıplaşmış tanımlara uymayan erkeklerin nasıl yönetildiğini, denetlendiğini, tahakkümlerinin istikrarını anlama üzerine yoğunlaşmıştır. 1990'lara gelindiğindeyse eleştirel toplumsal çözümleme çatısı altında bilhassa kuramsal alanda hâkimiyetini arttıran "toplumsal inşa" yaklaşımlarının da etkisiyle araştırmalar, farklı erkeklik deneyimlerini keşfetmeye yönelmiştir. Öyle ki aynı erkeğin farklı yaş dönemlerinde, farklı erkeklik deneyimleri tecrübe ettiği kabul edilerek, yeni araştırma konuları temsil biçimlerine dâhil olmuştur (Sancar, 2009, s. 27).

Farklı erkeklik biçimleri üzerine yapılan araştırmalar, toplumsal cinsiyet üzerine yapılan çalışmaları da destekleyen, adeta tamamlayıcı bir alan olarak görülebilir. Her ne kadar erk, erkek, erkeklik, erkeksilik gibi kavramlar gündelik yaşam içerisinde bahsi sıklıkla geçen kavramlar olsalar da, bu kavramların ideolojik ve sosyolojik anlamlarına yoğunlaşan çalışmalar az sayıdadır. Erken dönem feminist düşünür ve aktivistler erkekliği, ataerkillik kavramı üzerinden değerlendirir. Bu anlayışa göre, erkekler ve eril iktidar hiçbir farklılığın olmadığı eşit bir bakış açısıyla değerlendirilmiş ve erkekler topyekûn 'ezen/hükmeden', kadınlarsa 'ezilen/hükmedilen' konumuna yerleştirilmiştir. Ataerkillik kavramı dil, ırk, kültür ve sınıf gibi etkenlerin yarattığı farklılıkları görmezden gelir. Ancak 1980'li yıllara gelindiğinde feminist araştırmacılar, bu kavramın tek boyutlu ve indirgemeci yanını zenginleştirmek üzerine yoğunlaşmıştır. Çünkü ataerkillik egemenlik ilişkileri, zaman ve mekân içinde her defasında yeniden inşa edilen karmaşık bir yapıya sahip olduğu için, basit bir şekilde "kadınlar erkekler tarafından ezilir ve ikincileştirilir" ifadesine indirgenemeyecek kadar hassas bir yapıya sahiptir (Bozok, 2009, s. 434). Çimen Günay-Erkol daha geniş bir perspektiften bakılması ve toplumsal eşitsizliklerin derinlemesine tartışılabilmesi için öncelikle bu skalanın tanınması, yalnızca kadınların değil erkeklerin de toplumsal bir konsensüs ile inşa edilen babalık, abilik, kocalık gibi ailesel roller veya asker, polis gibi kimliklerde ifadesini bulan ve "koruyucu" roller içerisindeki yerlerinin aydınlatılması ve tartışılması gerektiğinin altını çizmiştir (Günay & Erkol, 2015, s. 126). Bu doğrultuda Raewyn Connell'in (1998a, 2005b) ileri sürdüğü –aynı zamanda farklı kuramcılarının katkılarıyla da geliştirilerek günümüze kadar gelebilmiş ve bu alanın ayırt edici nosyonlarından biri haline gelen- "erkeklikler" ve "hegemonik erkeklik" görüşleri erkek egemenliğin esnek ve yoruma açık yapısını yeniden gündeme getirmiştir (Connell'dan aktaran Bozok 2009, s. 434).

Erkek Kimliği

Her insan doğumundan itibaren birtakım özelliklere sahip olarak dünyaya gelir. Fiziksel görünüşümüzden hormon dengemize kadar, bilişsel ve duygusal yönelimlerimiz, maharetlerimiz farklılık göstermektedir. Ancak bu özelliklerin, temayüllerin ve kabiliyetlerin şekillendirilmesi toplumsal ve tarihsel süreçte belirlenir. Bireye üreme niteliğinden dolayı ayrı bir rol atfeden ve erkekle dişiyi birbirinden ayıran bu yaradılış özelliği Türkçede ‘cinsiyet’ olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda ‘cinsiksiz’ sözcüğü de Türk Dil Kurumu’nun sözlüğünde ‘eşsiz’ olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere ‘Cins’ kelimesi yalnız başına dişilik ve erkeklik belirtmez, ancak ondan türetilen kelimeler bu görevi üstlenmiştir. Bu minvalden bakıldığında ‘Cinsiyet’ kelimesinin ‘Cins’ kelimesinin görevini üstlendiğini söyleyebiliriz. Cinsiyet kelimesi anlam olarak biyolojik zeminde dişiliği ve erkekliği ifade etmesinin yanı sıra, ona biyoloji dışında özel bir anlam da yüklenmiştir (Türköne, 1995, ss. 7-8). Anthony Giddens’a göre (2012, s. 256) cinsiyet, erkek ve dişi bedenindeki biyolojik farklılıklara işaret etmektedir.

Erkek Türk Dil Kurumu’na göre ‘insan, hayvan ve bitkilerin dişiyi dölleyecek cinsten olanı, sperma oluşturan organizma, yetişkin adam, bay, er kişi’ olarak tanımlanmıştır (Özkantar, 2022, s. 65). Bu bağlamda erkek, ilk önce canlı sonra insan ardından da erişkin eril olarak sıralanabilir. Lynne Segal erkek olmayı şöyle ifade eder: “Erkek olmak ‘kadın’ olmamaktır, ‘eşcinsel olmamaktır, herhangi bir ‘ikinci sınıflık’ işaretiyle -etnik ya da farklı türlü- damgalanmamış olmaktır” (1990, s. 20). Bir başka tanımda ise erkeklik, erkeğe biçilmiş maharetlerin ve hususların, düşüncelerin ve hayat tarzlarının içerisinde buldukları dönemin tarihi, toplumsal gelişme sürecindeki tüm manevi değerlere göre değişebilen bir toplamını ifade eder (Özkantar, 2022, s. 65). Sancar (2009, s. 16) ise erkeklik denilen toplumsal konumun bir iktidar analizi çerçevesinde değerlendirilmeden anlaşılamadığının altını çizer. Aynı zamanda erkeklik, ‘sürekli başka konumların “ne olduğu” hakkında konuşma hakkını kendi elinde tutan ve bu sayede kendi bulunduğu konum sorgulama dışı kalan bir “iktidar konumu”dur (Sancar, 2009, s. 16). Camille Paglia’ya göre (2004, s. 53) erkeklik bir büyü, evrensel yaratıcılığın mükemmel kaidesidir.

Erkeklerin gelişimi ve psikolojisi insan psikolojisine eş değer olarak görülmektedir (Segal, 1990, s. 103). Erkek kimliğine veyahut erkeklığe dair ortaya atılan bulgular çoğunlukla zaman ve mekândan bağımsız bir biçimde patriyarkallığın bireylere yüklediği roller üzerinden ele alınmıştır. Eril kimliğe dair klinik çalışmalar Sigmund Freud ile başlar. Oedipus kompleksi teorisi, kendinden önceki dönemle ilintili kimi bilinçaltı tutarsızlıklar ve kültürün ataerkil kümelenişinin nesiller arasında erkeklığın kurulması aracılığıyla aktarılması, bu klinik çalışmaların tohumlarını atmıştır (Connell, 2005b, s. 9). Ancak Freud ve erken dönem Oedipus kompleksi travmatik bir süreçti. Yetişkin erkeklığın kırılma noktasının temelinde arzu ve kültür arasındaki çatışma yatıyordu. Fakat 1940’lardan sonra psikanalitik boyutta erkeklik eleştirisi güç kaybına uğradı ve gücünü geri kazanması uzun bir zaman aldı. Freud’un ardından öğrencisi olan Carl Gustav Jung’da erkeklik üzerine çalışmalar yapmaya devam etti. Jung, ‘anima’ ile erkeklerin kolektif bilinçaltındaki dişil özelliklere ve eğilimlere yöneldi (Connell, 2005b, s. 11).

Marksizm ile psikanalizi birbirine bağlamaya yönelik pek çok girişim erkeklik konusuna doğrudan değinmiyordu. Alfred Adler ve Wilhelm Reich, Marksist ekonomik analiz ile Freudcu cinsel bilimi sentezlemiş ve erkeklik ile sınıflı toplumun yeniden üretildiği yerin ‘otoriter aile’ olduğunu savunmuştur. Pierre Bourdieu (2015, s. 71) erkeklığı ilişkisel bir kavram olarak niteler. Erkeklik, Bourdieu’ya göre diğer erkeklerin önünde ve onlar için, kadınlığa karşıt olarak ve her şeyden evvel, önce kişinin kendi içindeki bir tür dişil korkusu içerisinde inşa edilmiştir.

Gönül Demez’e göre (2005, s. 74) her erkek kusursuz, güçlü, mücadelecı ve yenilmez değildir. Bu nedenle erkeklik, bu vasıfların kazanılması adına bakıldığında uzun ve zorlu bir süreçtir. Pek çok

kez erkek kendi hem cinsi ile mücadele etmek zorundadır. Aynı zamanda erkek, yalnızca kendi cinsinden olmayana değil kendisi gibi olmayana da hegemonik bir baskı uygular. Topluların çoğunda erkeklik kazanılması gereken bir meşale gibi toplumsal bir görevin sonucudur.

Bu minvalden bakıldığında herhangi bir tarihsel ya da toplumsal bağlamda, tek bir erkeklik tanımından söz etmek imkânsızdır. Erkeklik ve erkek kimliği toplum içerisindeki güç ilişkileri ile şekillenerek aynı zamanda birbirleri ile çatışma içerisine girerek dinamik kalmaktadır. Modernizm ve post-modernizm ile birlikte erkeklik algısı belirgin biçimde değişime uğramıştır. Bunun sonucu olarak da iktidarı simgeleyen erkekliğe sistem tarafından ötekiye dönüştürülen farklı bir erkeklik ortaya çıkmıştır. Hegemonik erkeklik olarak adlandırılan bu kavram farklı erkeklikleri ortak paydada bir araya getirerek erkeklik çalışmalarını da derinleştirmiştir.

Hegemonik Erkeklik

‘Hegemonik erkeklik’ kavramı ilk kez Avustralyalı sosyolog Raewyn Connell (Robert William Connell) tarafından Antonio Gramsci’nin *Hapishane Defterleri* isimli eserinde geçen ‘hegemonya’ kavramından hareketle bir saha çalışması üzerinde karşımıza çıkar (Arslan, 2018). Connell kendinden önceki hegemonik erkeklik kuramlarını ortaya atıldığı yıllardan bu yana yeniden yorumlamış ve *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar* adlı kitabında erkeklik kavramını farklı bir perspektiften ele almıştır. Kitabında hegemonik erkeklik kavramının inşasını yalnızca kadınlar üzerinden değerlendirmenin eksik kalacağını ve aynı ölçüde geri plana itilmiş, görmezden gelinmiş erkeklik biçimlerinin de bu inşaya dâhil edilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Yine Connell, erkeklik biçimlerindeki değişkenlikler ve bunlar arasındaki etkileşimi ataerkil toplumsal düzenin işleyiş çarkının önemli bir unsuru olarak görür (Connell, 1998a, s. 245). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*’da Connell aslen erkeklik ve hegemonya arasındaki ilişkiyi odak noktasına alarak toplumsal cinsiyet analizinde hegemonya kavramını kullanmıştır.

Gramsci’nin hegemonyasını zeminine oturtan hegemonik erkeklik kuramı akademik anlamda ise ilk kez 1985 yılında yayımlanan Bob Connell, Tim Carrigan ve John Lee’nin *Toward a New Sociology of Masculinity* (Yeni Bir Erkeklik Sosyolojisine Doğru) isimli makalesinde ele alınmıştır. Makalede kendilerinden önceki anti-feminist kuram ve hareketlere eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan Carrigan, Connell ve Lee, erkekliği sorunsallaştırmada izlenmesi gereken yolun feminizm ve queer çalışmalardan geçtiğini vurgulamışlardır (Carrigan, Connell, & Lee, 1985).

Toplumsal cinsiyet rollerini edinme ve pekiştirme süreci sosyal kurumlardan etkilenir. Bu süreç kimi zaman farkında olmadan toplumsal normlar içindeki davranışlarla, kimi zaman da toplumsal normların dışındaki davranışlarla kendini açığa vurur. Connell bu durumu şöyle açıklar: “Ana akım cinsiyet basitçe var olan bir şey değildir; aksine sürekli öğrenilen ve üretilen bir olgudur ve ‘bir nesneden çok bir süreçtir’” (Connell, 1998a, s. 191). Hegemonik erkeklik kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için erkeklik temsillerindeki farklı biçimlere bakılmalı ve tek bir erkeklik perspektifi olmadığı kabul edilmelidir. Bir diğer açıdan bakıldığında erkeklik denilen toplumsal konum, iktidar çözümlemesi yapılmadan anlaşılabilir. Bu minvalde asıl bakılması gereken nokta, erkeklerin eril iktidar konumlarını nasıl devam ettirdikleri ve tahakkümü nasıl inşa ettikleri üzerinedir. Ancak bu sayede cinsiyetlendirilmiş iktidarın doğası hakkında daha geniş ölçekli bilgiler elde edilebilir (Sancar, 2009, s. 15). Aynı zamanda çeşitli disiplinlerde kullanılan “çoklu erkeklik” ve hegemonik erkeklik tanımları, toplumsal cinsiyet araştırmaları için de verimli bir bakış açısı kazandırır (Akdoğan, 2019).

Connell, *The Big Picture: Masculinities in Recent World History* isimli makalesinde erkekliği kültürel ve entelektüel bir sorun olarak görür. 1960’ların sonunda yaşanan ikinci dalga Kadın Kurtuluş Hareketi ve feminist araştırmaların gelişimi ataerkilliğin baskısından kurtularak özgürleşmeyi amaçlar.

Buradan yola çıkan medya araştırmaları, ataerkil yapılara ve olgulara yönelir. 1970’lerde ilk kez erkeklik ve medya arasındaki ilişki belirgin bir hal almış, 1980’lerde ise kuramsallaştırılmaya devam etmiştir. Öyle ki Fred Fejes (1992) kitle iletişim araçları üzerine yaptığı ampirik çalışmada eril gerçeğliği ‘bir olgu olarak erkeklik’ olarak tanımlamış ve erkeklik çalışmalarına olan ilginin kayda değer biçimde arttığını vurgulamıştır. Fejes makalesinde 1959’dan 1979’a kadar İngiliz dergi reklamlarındaki erkeklik temsillerinin nasıl yansıtıldığına dair analiz edilen verilerden yola çıkarak erkeklerin temsilinde 20 yıllık periyod içerisinde seksist olmayan bir harekete doğru küçük ve dereceli bir azalma gösterdiğini ileri sürmüştür. Yeni dönemde erkeklerin cinsel çekiciliklerinin daha az vurgulandığı, kariyerlerine ve ev dışındaki aktivitelerine daha çok dikkat çekildiği gözlemlenmiştir (Onay, 2017).

‘Küresel eril ittifak düzeni’ne de bir nevi işaret eden egemen erkeklik değerleri, bu temsilleri ayrıcalıklı hale getiren kurumsal destekler ve kültürel pratikler etrafında karşılıklı onay içerisinde işleyen bir bütünlüğe de göndermede bulunur. Her ne kadar tartışmaya açık bir pozisyonda olsa dahi, günümüz toplumlarının erkek egemenliğine dayalı toplumlar olduğu gözlemlenebilir bir gerçektir. Bu toplumsal yapı, kendi içerisinde çok çatışmalı ve çeşitli iktidar ilişkilerinin eklenmesinden oluşmuş çok katmanlı bir işleyişi de beraberinde getirmektedir. Erkek egemenliği, bir başka deyişle salt kadınların topyekûn denetim altında tutulmasından ziyade daha çoğul, girift, birbiriyle uyumsuz veyahut birbiriyle ilişkisi olmayan çok sayıda çeşitli erkeklik deneyimleri olarak da görülebilir. Öte yandan erkek egemen toplum kavramı doğrudan siyasal iktidar ilişkilerine göndermede bulunur. Farklı erkeklik biçimlerinin hiyerarşik ve iktidar mücadelelerini de kapsayan erkek egemen toplum, kurumlaşmış erkek otoritesi alanlarındaki yapılanmış erkek egemenliğinin de altını çizerek (Sancar, 2009, s. 17).

Erkeklik, Tayfun Atay’a göre (2017) hem bir iktidara hem de o iktidarın taşıyıcısı olduğu öznellik konumuna işaret eder. Bir başka deyişle, bir şeyi yapabilmeyi iktidar konumundan sağlayan erkeklik, aslında kendi çatısı altında sürekli devam eden ‘erkek olma’ savaşında öznesini ezer. Erkekliğin bu perspektiften bakıldığındaki tanımını Atay şöyle yapmıştır: “İktidar’ın ona sahipmiş gibi görünen ‘muktedir’i de ezen bir yapısı vardır” (2017, s. 40).

Amerika Birleşik Devletleri’nde Hegemonik Erkekliğin İnşası

Erkeklik üzerine çalışmalar yapmış kimi araştırmacılar spesifik bazı davranışları erkeklikle ilişkilendirmiştir. Örneğin, David Cohen (2010) çağdaş Amerikan erkeğinin üç temel özelliğini şu şekilde sıralamıştır: “Heteroseksüel, feminenlikten uzak ve fiziksel olarak saldırgan.” Bu indirgemeci yaklaşım her ne kadar Amerikan erkeklik biçimlerine katkıda bulursa da tarih boyunca erkekliğin çeşitli bağlamlarda ele alınması onun toplumsal olarak inşa edildiğinin de önemli bir göstergesidir. Bu bağlamdan bakıldığında erkeklik sürekli değişir, ne durağan ne de zamansızdır.

Sosyolog Michael Scott Kimmel (2006, ss. 16-17) *Manhood in America* isimli eserinde Amerikan erkekliğinin Amerikan tarihi ile derinden bağlantılı olduğunu savunmuştur. Kimmel, Amerikan erkekliğini araştırmak için 18. Yüzyılın sonları ve 19. Yüzyılın başları arasındaki periyodu kendine başlangıç olarak seçmiştir. Kimmel bu dönemi *Self-Made Man* (Kendi Kendini Yaratan Adam)’ın doğuş süreci olarak değerlendirmiştir. Kimmel *Self-Made Man*’i “Kimliği tamamen bir erkeğin kamusal alandaki faaliyetlerinden alan, birikmiş zenginlik ve statü ile ölçülen bir erkeklik modeli” olarak tanımlar. *Self-Made Man* Amerikan kültüründe erkekliğin inşası açısından önemli bir figürdür. Ancak 19. Yüzyılda meydana gelen Sanayi Devrim’i Kendi Kendini Yaratan Adam’a ve onun erkekliğine dair yeni tehditler doğurmuştur. Artık erkeklik “toprak ya da küçük ölçekli mülk sahipliği” ile ölçülebilen bir kavram değildir (Kimmel, 2006, s. 17).

Bu çağda Beyaz erkeklik “pazardaki başarı, bireysel başarı, hareketlilik ve zenginlik üzerinden tanımlanmıştır. 20. yüzyıla geldiğindeyse iki büyük savaş, bir bunalım ve banliyölere göç gibi

zorluklar Amerikan erkeklik kavramının değişiminde önemli rol oynar. Kimmel (2006, s. 173) 1960'lı yılları güçlü, kaslı ve sorumluluk sahibi eril imajın gerçek dışılığına fark edildiği yıllar olarak tanımlar. Çünkü 60'lar eşitlik hakları, eşcinselliğe yönelik hareketler, siyah ve beyazların eşit hak arayışı ve marjinal grupların isyanları gibi çeşitli ayaklanmalara şahit olmuştur. Amerikan erkeği özel hayatından kamusal hayatına kadar kendini baskı altında ve huzursuz hissetmiş, bu nedenle de kendini ifade de yetersiz kalmıştır. Tüm bunlar yerleşik erkeklik algısının kırılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Hollywood Sineması'nda Ataerkillik ve Erkeklik Krizi

Her ulusal kültürde olduğu gibi Amerikan kültüründe de eril meseleler ve arayışlar filmlerde kadınlarınkinden çok daha fazla mercek altına alınmıştır. Bu minvalden bakıldığında erkekler ve erkeklik meseleleri yeterince temsil imkânına sahiptir. Ancak Amerikan sinemasındaki erkeklik tasvirleri çoğunlukla belirli unsurlar üzerinden ele alınmaktadır. Sosyal kimlikler, cinsellik, cinsel tercih, güç ve güç ile ilgili normlara meydan okuma gibi yönleri ağır basan erkek karakterler, doksanlardan itibaren uzun metrajlı filmlerde kendini daha fazla hissettirmeye başlamıştır. Büyük Buhran yıllarına kadar Hollywood sinemasında erkekler bastırılmış stoacı doğalarına rağmen birbirlerine duygusal olarak bir bağlılık sergilemekteydi. Ancak İkinci Dünya Savaşı ve Vietnam Savaşı'nın ardından popüler olan aksiyon filmleri ve Western türünün kaba kovboy tiplerinin çoğalması, geçmişte temsil edilen 'yakın erkek arkadaşı' kavramından uzaklaşmaya zemin hazırlamıştır. *Bromance* olarak adlandırılan bu erkekler arasındaki kuvvetli ve güvenilir bağ, Vietnam Savaşı sonrasında belirgin biçimde kırılmaya uğramış, yerini tekinsiz bir ilişki ağına bırakmıştır (Shary, 2013, ss. 1-7).

1970'li yıllar Amerika Birleşik Devletleri'nde 'meşruiyet krizinin' yaşandığı dönem olarak anılmaktadır. Temel kurumlar Amerikan halkının güvenini kaybetmiş, hükümete ve liderlere duyulan güven azalmıştır. Amerikan toplumunda yaşanan bu toplumsal, politik ve ekonomik kriz döneminin etkileri toplumsal cinsiyet yaklaşımlarında da gözle görülür bir dönüşüme yol açmıştır. Bu dönemde çekilen 'kriz filmleri' geleneksel ve toplumsal modellerin yeniden cilalanmasına yöneliktir. Amerikan toplumunu adeta kuşatmış olan hoşnutsuzluk dalgası, kriz filmleri aracılığı ile dile getirilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda kurtarıcı liderliğin yeniden inşası için telafi edici liderlik modelleri yaratılmaktaydı. Kriz filmleri, bu zorlu sürecin üstesinden gelmek amacı ile katı bir paternalist erkek temsiline yöneldi. 1970'lerin ilerleyen dönemlerinde ekonominin düşüşe geçmesi, toplumun güvensizlik duygusunu daha da arttırdı. Hollywood, kriz filmleri ile az sayıda ancak gişe hasılatı çok olan filmlere felaket filmlerini de ekledi. Yetmişlerin toplumsal ve kültürel sorunlarını güçlü erkek liderliğinin temsili ile meşrulaştıran Amerikan Sineması, geleneksel manevi değerlerin şifalanması ve tazelenmesi için ataerkil aile yapısını öne çıkardı. Vietnam Savaşı'nın ardından yaşanan ulusal itibar kaybı, ekonomik dengesizliğin toplumda yol açtığı psikososyal travmalar, toplumsal ayrışmalar, geleneksel ataerkil ailenin ve cinsel ahlakın tehdidi, devlet ve iş dünyasında gün yüzüne çıkan yolsuzluklar, çevresel kirlilik ve nükleer savaş kaygısı bu dönemde çekilen Hollywood filmlerinde sıklıkla kendini göstermektedir (Ryan & Kellner, 2010, ss. 26-88).

1980'li yıllarda Amerikan kültürünün simasını değiştiren önemli hareketlerden biri feminist harekettir. Erkek hegemonyasına karşı radikal bir duruş sergileyen ve isyankâr tavırları ile diğer hareketler içerisinde kendini belli eden bu akım, en yalın hali ile erkekliğin her türünü cinselliği sömürücü olarak görmekteydi. Erkek hâkimiyetindeki Hollywood film endüstrisinin feminizme karşı ilk tepkisi onu görmezden gelmek ve yadsımak oldu. Nitekim erkek hegemonyası feminizm karşısında büyük bir darbe almıştı. Çünkü Hollywood biçim ve öz olarak genel anlamda ataerkil bir yapıya sahipti (Ryan & Kellner, 2010, ss. 216-218). Yetmişli yılların mücadeleleri bilhassa Vietnam'dan çekilme gibi unsurlar Amerikan erkekliğini tehdit etti. Başkan Ronal Reagon dönemindeki Hollywood, 1950'lerdeki erkeklik mitlerini yeniden canlandırma yolunu seçti. 1950'lerdeki erkeklik mitleri geleneksel ailenin

üstünlüğünü vurgularken, Amerika'nın da süper güç olduğunun altını çizmekteydi. Ancak sonraki yirmi yıl boyunca gelişen toplumsal cinsiyet rollerindeki dönüşüm ve Vietnam Savaşı'ndaki başarısızlık bu mitlerin yanılabilir olduğunu kanıtladı. Seksenli yılların ortalarına değin Hollywood ekonomik krizin yaşattığı güvensizlik ortamından yorgun düşmüş ve güçlü erkek tasvirlerine yönelmişti. Her ne kadar sert-erkek temsilleri Reagan döneminde revaçta olsa da kimi yönetmenler bu kurallara uymayarak alternatif bir erkeklik ideali sunan ve toplumsal cinsiyeti daha geniş perspektifte ele alan filmler çektilerⁱⁱ.

Öyle ki 90'lı yıllara gelindiğinde geçmiş on yıl boyunca sert erkekliğin tasvirleri kendilerini 'hassas erkeği' canlandırırken buldular. Ataerkillik, neoliberal dünyanın kapitalist sunağında güç kaybediyordu. İlkel kaba kuvveti temsil eden *Fight Club* (David Fincher, 1999)'dan, *Payback* (Brian Helgend, 1999), *American Psycho* (Mary Harron, 2000)'ya, modern beyaz-yakalı erkeğin diğer erkekler üzerindeki hegemonik tahakkümünü konu edinen *Office Space* (Mike Judge, 1999)'den *American Beauty* (Sam Mendes, 1999)'ye, kırılğan erkekliği temsil eden *Boys Don't Cry* (Kimberley Pierce, 1999), *Beign John Malkovich* (Spike Jonze, 1999), *Flawless* (Joel Schumacher, 1999) ve *The Talented Mr. Ripley* (Anthony Minghella, 1999)'e kadar erkeklik krizi tüm Hollywood'da gözle görülür biçimde artmıştı. Endüstriyel ve politik değişim, tek boyutlu erkeklik temsilini yeniden gözden geçirmeye ve tasavvur etmeye davet ediyordu. Geleneksel erkek temsilinin kültürel kodları giderek yaygınlaşan feminist söylemin de etkisi ile değişimi mecbur kılmıştı. Ancak her ne kadar aynı gibi görünse dahi sosyo-kültürel ve tarihsel anlamda 'deneyimlenen erkeklik' ile sinemada ele alınan 'temsil edilen erkeklik' birbirinden farklıydı (Deakin, 2019, s. 7).

2000'li yılların başında kültürel ve toplumsal cinsiyet yorumcuları Amerikan Sineması'nda erkeklik krizinin kendini göstermeye başladığının ve 'erkeklik' olgusunun ciddi anlamda erozyona uğradığının sinyallerini verdiler. Ancak son on yılda toplumsal ve kültürel erkeklik temsilleri üzerine yapılan araştırmalar, erkeklik temsilinin asla istikrarlı bir yön çizmediği üzerine hemfikirdir. 90'ların sonu ve 2000'lerin başında Hollywood artan erkek temsillerinin çeşitliliğine rağmen 'baba' figürünün kalıcı oluşuna dikkat çeker. Amacını ve kurtuluşunu arayan erkekler için baba figürü bu dönemde tekrarlanan bir mihenk taşıdır. Milenyum sonrasında erkekliğin bir ifadesi olarak 'babalık', Hollywood için kârlı bir tema haline gelmiştir.

Amerikan erkeği Hollywood'da tarih boyunca çoğunlukla hem iktidara ve tahakküme karşı durabilen hem de kuşatma altındaki baskıya direnç gösterebilen bir temsildi. Hollywood bu yıllarda da rutin olarak sinemadaki erkeklik temsillerini güçlendirmek amacıyla yaptığı gibi kurban ya da mazoşist erkeklikler üretmeye devam etti. Bunu yapmadaki en büyük amacı, algılanan kültürel ideali yeniden tesis edebilmektir. Böylece baskın ve hegemonik erkekliklerin temsilini düzenleyebilme imkânına sahip oluyordu. Milenyum sonrasında da endüstriyel kaygının ötesinde çekilen devam filmlerinin yaygınlığı, erkeklik krizine dikkat çekmek ve onu çözümlenmek ihtiyacı ile eril temsilini güçlendirmeye hizmet etmeye devam etti.

'Joker' Filmi Özelinde Hegemonik Erkeklik Olgusu

Günümüze kadar gelebilmiş yüzlerce çizgi roman ve ondan uyarlanmış film ve televizyon programlarında Joker, ağırlıklı olarak Batman'in zıtlıklar dünyasının tamamlayıcı bir parçası olarak hikâyede yerini almıştır. Böylelikle suça karşı adalet, düzene karşı kaos ve iyiye karşı kötülük gibi zıtlıklar kahraman ve anti-kahraman üzerinden karşılaştırılabilir bir formda seyirciye sunulur. Batman, ahlaki olarak yozlaşmış Gotham'da statükonun koruyucusudur, kontrol ve düzene hizmet eder. Amerikan sınıf sistemi ve onun kapitalist ekonomisinde Roberta E. Pearson ve William Uricchio'ya göre Batman, mülkiyetin koruyuculuğunu yaparken, Thomas Wayne'den miras kalan varyeti ve

yatırımları aynı hegemonya tarafından etkin bir şekilde finanse edilmektedir (Pearson & Uricchio, 1991, 202-203). Matthew Wolf-Meyer'a göre Batman'in temel amacı içinde bulunduğu "hegemonik istikrarı ve Bruce'un da parçası olduğu üst sınıfın konumunu korumaktır (Wolf & Meyer, 2006, s. 193).

Tam da bu noktada Todd Phillips'in 2019 yılında çektiği '*Joker*' kendinden önceki DC filmlerinin hiçbirisiyle bağlantısı olmayan ve kendi evreninde 'Gotham'ın silik yüzü Arthur Fleck'in Joker'e dönüşümünün' başlangıç hikâyesini ele alır. Film dünya çapında gişede bir milyar doları aşan hasılatıyla ilk R-Rated prodüksiyon olarak sorunlu erkeklik ve toplumsal eşitsizliği sinema perdesine taşır. Filmin açılış sahnesinde radyoda Gotham'daki çöp grevi ve metro bölgesindeki kiracıları zor günlerin beklediğini duyulmaktadır. Arka planda ise anti-kahramanımız Arthur Fleck (Joaquin Phoenix) yüzünü palyaço şeklinde boyamakta ve eliyle ağzında büyük bir gülümseme oluşturmaktadır. Boyalı yüzünden akan ilk gözyaşı, onun trajedi ve komedi arasındaki ince çizgiye sığdırmaya çalıştığı erkeklik mücadelesinin ilk sinyalıdır. Böylece sınıf çatışması filmin açılış sahnesiyle başlamıştır 'sahipler' ve 'sahip olmayanlar'. Arthur izleyiciyi Gotham şehrinde erkekliğin 'ötekileştirilmiş' kasvetli havasında parti palyaçosuna dönüştüğü salonda gözünden akan yaşla karşılar. Phillips, bu kırılma erkeklik tasviri ile izleyiciyi istemeden de olsa popülist bir hareketin ilham kaynağı haline gelen ve kilit bir aracı olan anti-kahramanın dünyasını anlamaya ve onunla empati kurmaya davet eder. Ancak Arthur, '*Live with Murray Franklin*' programında olduğu gibi kendini popülist bir lider değil çağdaş bir demagog olarak konumlandırarak suçluluk duygusundan yararlanır.

Gotham'ın nezaketsizliğini Arthur'un iflas eden 'Kenny'nin Müzik Dükkanı' önünde elinde ters tuttuğu tabelanın (Everything Must Go – Batan Geminin Malları/ Eldeki Her Şeyi Çıkarıyoruz/ Her Şey Gitmeli) beş genç erkek tarafından elinden alınmasının ardından sokak arasında dövülmesiyle görülür. Gençlerden biri Arthur'u döverken onu 'zayıf' olarak niteler. Buradan hareketle, Gotham'ın en ücra köşesinde dahi Arthur hem sözel hem fiziksel şiddete maruz kalır ve uğradığı hegemonik erkeklik kuşatmasına karşı başarısız olur. Arthur, elinde "*Her şey gitmeli*" yazan tabela ile aslen; yolsuzluğun kontrol altına alınmadığı, kaldırım kenarlarında kokuşmuş çöplerin yığılı olduğu ve sokakta koşuşan genç holiganları barındıran şehre göndermede bulunmaktadır. Holiganlar tarafından dayak yediği sahnede Arthur, erkek gücünün kırılma anını sergileyerek erkeksiliği ateş hattına yerleştirir.

Arthur başlangıçta annesi Penny (Frances Conroy) ile geçimini sağlamanın ve kendi kimliği ile toplumda var olmanın mücadelesi içindedir. Her akşam iş dönüşünde adeta bir Sisifosⁱⁱⁱ'un her gün dağın tepesine çıktığı gibi Arthur'da azap içerisinde evine giden yüksek merdivenlerden çıkar. Gotham onun cehennemidir. Tıpkı Olimpos efendileri gibi seçkinler de Arthur'u görünmez olmakla cezalandırmıştır. Bu doğrultuda Arthur'un hayatına giren art niyetli ve kaba insanların (ki hepsi erkek) ona yönelttiği sözel ve fiziksel şiddet kişiliğini adım adım griye, ardından da siyaha dönüştürür. İş tabelasını çalan ve ona kaba kuvvet uygulayan gençler, merhametsiz patronu, ona saygı duymayan iş arkadaşları ve müşteriler... Tüm bunlar saldırgan olmaktan uzak olan Arthur'u, karşıt hegemonyasına misillemeyle cevap veren bir lider konumuna getirir.

Bu minvalde palyaçonun toplum içerisindeki yeri önem taşır. Marianna Keisalo-Galvan "*Clowns in Anthropology: A Review of Literatur*" isimli makalesinde palyaçoları "Konuşmadan önce bile grotesk, uygunsuz ve komik" olarak tanımlar (2008). Palyaçolar çelişkili ve marjinaldir. Her ne kadar mutlu ve eğlenceli görünseler de adeta insanoğlunun umutsuz doğasının ters yüz edilmiş ve abartılmış tezahürleridir. Normal ve kabul edilebilir olan her şeyi tersine çevirirler. Bu ters yüz efekti toplumun içerisinde bir şeylerin ters gittiğine dair işarettir. Arthur'un soyadı olan Fleck, İngilizce 'leke' anlamına gelmektedir (Cambridge, 2009, s. 286). Gotham'ın yıpranan dokusunda bir lekedir Arthur. Görmezden gelinen lekeli bir anti-kahramandır ta ki kırılma anlarıyla yüzleşene dek.

Arthur eve döndüğünde genellikle annesi Penny'i '*Live with Murray Franklin*' programını izlerken bulur. Kendisi için de bu şov onun kaçış noktalarından biridir. Murray Franklin, Arthur'a olmak

istediği, baba özlemini dindirdiği ve dış dünyadan kendini uzaklaştırıp içindeki kırılğan çocuğa erişebildiği bir rahatlama alanı yaratmaktadır. Şovu izlerken Arthur Murray'e olan sevgisini haykırır ve birden kendini hayal âleminde onun yanında bulur. Annesiyle ilgilendiğini, kendini bildiğinden bu yana evin erkeği olduğundan bahseder Murray'e. Adeta bir baba-oğul gibi birbirlerine sarılırlar. Murray, buna karşılık, Arthur gibi bir oğul olması için tüm bu şatafatlı hayattan vazgeçebileceğini söyler ve ardından Arthur'u tekrar annesiyle televizyon izlediği koltukta görünür. Nancy J. Chodorow (Chodorow'dan aktaran Kepekçi, 2012) *The Reproduction of Mothering* isimli eserinde oğlan çocuğu yalnızca annesi tarafından büyütüldüğünde, babanın yokluğu ya da daha az görülmesinden mütevellit erkekliği daha az ulaşılabilir olarak görür. Bu duruma binaen geniş toplumsal düzende baskınlığından dolayı babayı aynı minvalde erkekliği daha üstün bir konuma yerleştirerek onu yüceltir ve daha arzulanabilir bir olgu olarak kabul eder. Murray de Arthur'un gözünde yıllardır özlemini çektiği, sığınabileceği ve kendini korkusuzca emanet edebileceği bir baba figürüdür. Ancak buna karşın varlığını yanında sürekli hissettiği anne (kadın) figürü otorite eksikliğini ve gerilemeyi temsil etmektedir. Chodorow'a göre erkek çocuk bunu kendi toplumsal cinsiyet belirlemesiyle de bağdaştırır (Chodorow'dan aktaran Kepekçi, 2012). Yine Chodorow'a göre, ayrı bir birey olabilmek için, erkek çocuğu önemli bir mesleğe sahip olmalıdır. Bir dizi sınavdan geçmeli ve annesiyle bağlarını koparmalıdır. Ancak bu şekilde toplumsal bir statüye erişebilir (Kepekçi, 2012). Tam da bu perspektiften bakıldığında Arthur parti palyaçoluğu yapmaktan hoşnut değildir. O, ünlü bir stand-up komedyeni olmak ister ve bunun için hem günlük olarak kullandığı hem de şakalarını not ettiği bir defteri vardır. *'Pogo's Comedy Club'*a vakti olduğunca gider ve orada şansını dener. Bu aslında bilinçaltı olarak Arthur'a Penny tarafından işlenmiştir. Penny, Arthur'a *'happy'* diye hitap eder, Murray Show'daki hayalinde Penny Arthur'a hep neşe ve kahkaha yaymasını, hep gülmesini istediğini söyler.

Penny karakteri Arthur'un Joker'e dönüşmesinde kilit bir role sahiptir. Çünkü Penny, Arthur'un iyi yanını ortaya çıkarmasında bir aracıdır. Arthur kasvetli küçük dairelerinde oturan hasta annesini özenle besler, yıkar ve onunla ilgilenir. Filmin başlangıcında Penny'nin geçmişine dair pek bir bilgi verilmez. Dağınık bir banliyö evinde, yarı sefalet içinde geçinmek için oğluna güvenen yaşlı bir kadın olarak karşımıza çıkar. Arthur'un her eve geldiğinde Penny, Thomas Wayne'den mektup beklemektedir. David D. Gilmore (1990, s. 28) erkeklerin erkeklik sınavının onaylanması için birtakım zorluk, stres ve acıdan başarıyla geçmeleri gerektiğinden bahseder. 'Gerçek' erkeklik, uğruna mücadele gereken, eziyetli bir dolu test akabinde ancak kazanılabilecek bir "ödül"dür. Gilmore bu minvaldeki erkeklik pratiklerini 'erkekliğe erme' olarak tanımlar ve hemen hemen ister barışçı ister savaştı olsun, tüm toplumlarda evrensel olarak aynı pratiklerden geçildiğini iddia eder. Yine Gilmore'a göre, anne ile erkek çocuk arasındaki başlangıçtan itibaren mevcut bulunan biyolojik nitelikli "simbiyosis" in (beraber-bağımlı yaşama ilişkisinin) psikolojik olarak süreklilik kazanması riski, "erkeklik" açısından bakıldığında ölümcül bir tehdittir (Atay, 2017, ss. 36-37). Bu bağlamdan bakıldığında Penny karakteri aynı zamanda Arthur'un kötü yönlerini açığa çıkarmadaki anahtarları elinde tutan bir figürdür. Arthur için hayatındaki en istikrarlı ve normal görünen tek şey annesidir. Penny bir anlamda içinde yaşadığı trajediye boyun eğmesinin ve kötülüğe karşı sessiz kalışının müsebbibidir.

Arthur ve Penny arasındaki bir başka önemli detay da Penny'nin yatağının üstünde asılı olan 1503 yılında Rönesans ressamı İtalyan Raffaello Sanzio tarafından yapılmış *'Madonna ve Çocuk'* tablosudur. Tablo anne ve oğulun insani ve ilahi açıdan mükemmel bağını tasvir etmektedir. İlahi çocuk ve Kutsal Anne arasında anlayış ve rıza vardır. Dünyadaki ıstırapın sorumluluğunu üstlenmeye istekli bir razı oluş. Başkalarının acıları ve sevinçlerini paylaşmaya istekli bir anne ve oğul. Tıpkı palyaçonun var olanı tersine çevirmesi gibi *Madonna ve Çocuk* tablosunun da ters yüzü Arthur ve annesidir. İkisi de birbirini anlamaktan uzaktır. Penny asla Arthur'un gerçek acısının nedenini bilmek istemez bu sebeple ona sadece ya yemesi gerektiğini ya da kendine mutlu bir yüz takınması gerektiğini söyler. *Madonna ve Çocuk* anlayışı ve gerçek kimliği ne kadar tasvir ettiyse Arthur ve Penny de bir o kadar karışıklığı ve ait

olmayan kimlikleri temsil ederler. Ataerkil ağ, her ne kadar erkekler tarafından değerlerin belirlendiği bir alan olsa dahi, kadınların da bu alan içerisindeki yaşamda yadsınamaz bir rolü vardır. Kültürleme sürecinde kadın anne olarak başat bir yere sahiptir. Kimi önemli noktalarda en güçlü ve geçerli ataerkil kodlarla donanarak erkekler üzerinde baskı kurabilir, verilen kararları etkileme gücünü elinde tutabilirler. Ancak bu durum ataerkilliğin esas sahiplerinin hegemonik erkekler olduğu gerçeğini değiştirmez (Kandiyoti, 1997, s. 144).

Filmde öne çıkan bir diğer unsur kimlik parçalanması ve bunun akabinde gelişen adeta domino taşı gibi nükseden ve Arthur üzerinden görülen ayaklanmalardır. Arthur'un istemsizce gülüşünün ardında yatan nörolojik bir rahatsızlıktır. Psödobulbar efekti (PBA) adı verilen bu hastalık bireyin sinir sistemini etkilemektedir (Brooks ve ark., 2004). Tıbbi olarak psödobulbar etkisi olarak adlandırılan bu durum, birey tarafından kontrol edilemez ve hasta önünü alamayacağı bir gülme ya da ağlama krizi ile karşı karşıya gelir. Duygusal düzensizlik ve duygusal yetersizlik halinde kendini gösteren bu istemsiz ağlama ya da patolojik gülme durumu bireyin ruh hali ve eylemleri ile bir bağlantı taşımaz. Arthur da bu hastalığını dizginleyebilmek amacıyla sosyal hizmetlerden yardım alarak ilaç kullanmaktadır. Tıpkı iş arkadaşları, sevgilisi, otobüste karşılaştığı kadın gibi patronu da onu bu hastalığından dolayı 'garip' bulmaktadır. Hegemonik erkeklik bir kez daha devreye girmiştir. Zihinsel rahatsızlığı ilaçlarını karşılamaya dahi parası yetmeyen, rahatsızlığından dolayı toplum dışına itilen ve görmezden gelinen Arthur'u şiddetin merkezi haline getirmiştir. Merkezde ve görünürde Thomas Wayne gibi oligark ve seçkinler durur. Kenarda ise Joker gibi kimlik dengesi bozulma eğilimine uğrayanlar, zihinsel/bedensel engelliler, haklarından mahrum edilenler ve daha fazla bu içten çürümeye göz yumamayanlar. Bireyin hayattaki en zorlu mücadelelerinden biri de bir kimliğe sahip olabilme çabasıdır. Kimliğin inşası bireyin doğumuyla birlikte başlar ve sosyalleştiği ölçüde bu kişilik beslenir. Laura Kramer *The Sociology of Gender* isimli kitabında sosyalleşmeyi şu şekilde açıklar: "Sosyalleşme ile kişi cinsiyet rollerini öğrenir. Kişinin kendi rolünü öğrenmesinin yanı sıra başkalarının rollerindeki uygun davranışları, tutumları ve motivasyonları da sosyalleşme aracılığıyla gözleme imkânı bulur" (Kramer, 2010, s. 56). Arthur'un tıkanıp nokta zihinsel engeli sebebiyle sosyalleşememesi, yalnızlaştırılması ve bu inşayı besleyememesidir. Toplum içerisinde kimlik inşasını gerçekleştiremeyen birey toplumdan dışlanır ve ikincil bir konuma itilir.

Gotham'da yolsuzluk şehri içten içe yemektedir, şehri farelerin basması da buna ironik bir gönderme olarak karşımıza çıkar. Kokan ve kokuşmuş olan yalnızca şehrin sokakları değil, aynı zamanda sistemdir. Ancak klasik Batman anlatılarının aksine Todd Phillips'in *Joker*'inde baştan sona bu kaosu başlatan anti-kahramanın hikâyesini izleriz. Arthur'un hikâyesinde eskiden marjinal olan şey şimdi geçersizdir, kaos bir normdur. Kenar, merkeze galip gelmiştir.

Arthur'un Joker'e dönüşmesindeki ilk kırılma anı iş arkadaşı Randall (Glenn Fleshler)'ın ona kendisini koruması için verdiği silahla başlar. Bu zamana kadar toplumun onu aşağı çekme çabalarına sessiz kalan Arthur, akşam eve döndüğünde eline silahı alır ve atış provaları yapar. Kendi söylemiyle 'sahip olduğu tek şeyin olumsuz düşünceler' olan sıradan biriyken, artık bu olumsuzlukları fiiliyata dökebileceği bir araca sahip olmuştur. Bu durum Arthur'un şiddet yanlısı bir suçlu olan Joker'e dönüşümünün ve kendindeki şiddet potansiyelini görüşünün ilk adımıdır. Yalnızca insanın insana değil aynı zamanda insanın eşyaya veya bir hayvana karşı yönelttiği fiziki saldırı da şiddet terminolojisi ile karşılık bulur. Fiziksel şiddetin gelip dayandığı son nokta ise öldürmektir. Öldürmek şiddetin gelebileceği son noktadır (Youssef & Özben, 2019). Michael Kaufman, *Beyond Patriarchy* isimli kitabının "The Construction of Masculinity and the Triad of Men's Violence" isimli bölümünde, erkeğin uyguladığı şiddet biçimlerini üçe ayırır: "Erkeklerin kadınlara karşı uyguladığı şiddet, erkeklerin diğer erkeklerle karşı uyguladıkları şiddet ve erkeğin kendine karşı uyguladığı şiddet" (1987, ss. 8-12). Erkeğin kendine yönelttiği şiddette Kaufman, bir dizi insani duygunun (örneğin ağlama, korkma, incinme vb.) yaşanmasına ket vurulduğunda bu durumun daha da kötüleştiğinden bahseder. Çünkü bu acı verici

duygular bilinçli olarak bastırılmazsa devam eder. Bu da erkeği adeta her an patlamaya hazır saatli bir bombaya dönüştürür. Duygusal ifade ve deşarjın sağlanacağı bir yol bulamayan bireyde bu durum bir dizi öfke ve düşmanlığa yol açar. Öfkenin bir kısmı da suçluk, kendinden nefret ve çeşitli fizyolojik ve psikolojik belirtiler şeklinde kendini gösterir (Kaufman, 1987, s. 12).

Arthur'un bir diğer kırılma anı ise hastanede gösteri yaptığı sırada silahın yere düşmesi sonucu Ha-Ha's Talent Agency'den kovulması ve dönüş yolunda metroda üç Wayne çalışanının bir kadını tacizine tanık olmasıyla başlar. Metro vagonunda yalnızca takım elbiseli Wayne çalışanı, taciz ettikleri kadın ve Arthur bulunmaktadır. Kadın Arthur'dan yardım etmesini ister ancak Arthur'da bu durum histerik gülme krizine yol açar. Wayne çalışanları bu kahkahaların nörolojik sebebinin bile dinlemek istemez ve Arthur'a hakaret ederler. Kadından uzaklaşarak Arthur'u dövmeye başlarlar. Gösteride kullandığı yeşil peruğu alarak onu tekmelerler. Arthur bu esnada Randall'ın ona verdiği silahı kullanarak adamlara ateş eder ve ikisini öldürür. Metro çıkışında kaçmaya çalışan son Wayne çalışanını da arkasından vurur ve koşarak kaçmaya başlar. Arthur, silahı kullanarak yalnızca erkeksi özlemlerini gerçekleştirmemiş aynı zamanda hegemonik erkeklığe karşı kendini savunabilecek (geçici de olsa) cesareti gösterebilmiştir. Arthur, bir gece önce *'Pogo's Comedy Club'*da sergilediği stand-up gösterisinde basmakalıp esprileri nedeniyle seyirciyle duygusal bir bağ kuramamıştır. Ancak silahını birini öldürmek için kullandığında gösterinin kendisi haline gelir. İlk kez varlığının gerçekleriyle yüzleşir ve ona karşı durur. Wayne çalışanları gibi mesleğinde saygı duyulan, hayatındaki kadın tarafından hürmet edilen başarılı ve çekici seçkinlerle ilk doğrudan etkileşimini onları yok etmekten yana kullanır.

Thomas Wayne'in çalışanları bir nevi Wall Street erkeğinin sembolleridir. Bu bağlamda "zenginler" sınıfını temsil ederler. Aynı zamanda aksiyon sinemasında yaygın olarak görülen hiper-erillığın de bir sembolüdür. Aksiyon sinemasında 'sıkı vücutlu beden' ifadeleri uzun zamandır gücü, dayanıklılığı vurgulayan idealize edilmiş bir erkeklik modunu güçlendirmek ve yaymak için kullanılmaktadır (Jeffords, 1994, s. 13). İyi giyimli ve sıkı vücutlu bu Wall Street üçlüsü ataerkil hegemonyanın, beyaz erkek ayrıcalığının ve heteronormativitenin adeta bir temsilidir. Arthur hiper-eril üstünlükleri ile Wayne üçlüsüne karşı fiziksel olarak rekabet edemeyeceğini anlayınca, üçünü de öldürerek hegemonyaya misilleme yapar. Tıpkı patronu Hoyt Vaughn (Josh Pais)'la yüzleştiği gibi haklı olduğu davasında savaşıyor iç çatışmasını yeniden dengeler. Ancak bu dönüşüm tıpkı Hoyt'la olan yüzleşmesi gibi geçicidir. Arthur metrodan çıktığında kendini çöp yığınlarının olduğu sokağın ortasında bulur. Eski ve bakımsız binaların arasında bir araya toplanmış evsizlerin arasından geçerken az önce öldürdüğü seçkinlerden kopuşu adeta pekiştirilir.

Wall Street üçlüsü, tıpkı Wayne ailesi gibi, Arthur'un bir antitezini oluşturan 'seçkinlerin' temsilidir. Cas Mudde (2017a, s. 32) teorik olarak popülizmi halkı ve seçkinleri 'ahlak' boyutunda ayırır. Ahlak Mudde'e göre saf insanları yozlaşmış seçkinlerle karşı karşıya getirmektedir. Daha Maniheizt bir terimle 'kötü seçkinlere karşı, iyi insanlar'. Filmde bu ahlaki ikiliğin bir ucunda Arthur ve Penny'i diğer ucundaysa Thomas Wayne ve çalışanlarını görürüz. Öyle ki metroda işlenen cinayete ilgili haberde Wayne kendi çalışanlarını halktan ayırarak 'İyi, ahlaklı ve eğitilmiş' olarak tanımlar. Onun gibi olanların dışında herkes maskenin arkasına saklanan bir korkaktır. Halkın katilin tarafında olmasından şikâyet eder ve kendini diğer insanlardan şanslı olarak konumlandırır.

Arthur'un işten eve geldiğinde bir akşam Penny'nin Wayne yazdığı mektubu okur. Penny, Wayne ile geçmişte bir ilişkisi olduğunu ve Arthur'un onun oğlu olduğunu ima eden bir mektup yazmıştır. Wayne, Penny'e bu konuda sessiz kalması için bir evrak imzalatmıştır. Arthur (sözde) babası Wayne'le yüzleşmek amacıyla yola çıkar ve Wayne Mâlikanesi'ne gider. Ardından Gotham şehrinin silüeti yeşillikler arasında kaybolurken Arthur'u hepsi beyaz ve düzgün giyimli erkeklerin olduğu bir vagonda görürüz. Malikâneye geldiğinde Arthur Bruce'u eğlendirmek için sihirbazlık numaraları yapar

ancak Alfred'in gelmesiyle bu durum engellenir. Arthur bu esnada kendini Alfred'e 'saf biri' olarak tanımlar. Alfred hiper-eril davranışları ile Arthur'u Wayne'in oğlu olma düşüncesinden dolayı aşağılar ve alay eder. Alfred iri cüsseli ve yapılı bir erkek olarak hiper-erili temsil eder. Arthur ve Alfred'in arasında duran demir parmaklıklar da ikisi arasındaki erkeklik ayırımına adeta set çeker. Arthur'un trende karşılaştığı diğer yolcular, Wayne Mâlikanesi'ndeki büyük duvarlar ve yüksek demirli kapılar Cas Mudde ve Cristobal R. Kaltwasser'in *Populism: A Very Short Introduction* isimli kitabında yer alan 'yozlaşmış elit' ve 'saf halk'ın ikili karşıtlığının da bir sembolü olarak görülebilir (Mudde & Kaltwasser, 2017b, s. 68).

Filmdeki üçüncü ve son kırılma anı hegemonik erkekliğin belirgin bir biçimde seyirciye sunulduğu Thomas Wayne ve Arthur yüzleşmesidir. Gürültülü ve isyankâr bir palyaço protestosunun arasından geçen Arthur, (sözde) babası Wayne ile yüzleşmek amacıyla yalnızca elitlerin davetli olduğu galaya teşrifatçı kılığında girer. Dışarıda sokaklar çöple doludur. Öfkeli halk ve polis memurları kaosu ortasında 'yoksulluğun' ve 'eşitsizliğin' vurgusunu yaparken, galanın yapıldığı tiyatro salonunda görkemli dekorun içerisinde en iyi gece kıyafetlerini giyinmiş 'zenginler'in sakinliği hüküm sürmektedir. Popülistlerin çoğu siyasi bir yapı veya organizasyonu kontrol eden dominant grup ya da elitlerden hoşlanmamakla kalmaz, aynı zamanda ekonomik seçkinleri, kültürel seçkinleri ve medya seçkinlerini de eleştirirler. Tüm bunlar halkın 'genel iradesine' karşı çalışan homojen bir yozlaşmış grubun tasviridir. Wayne'in de içerisinde bulunduğu bu kalabalık da 'kültürel elitler' olarak konumlandırılmıştır (Mudde & Kaltwasser, 2017b, s. 26).

Arthur sözde babası Thomas Wayne ile lavaboda bir araya gelir ve kendini tanıtır. Ancak Thomas Wayne, Penny'nin bir akıl hastası olduğunu ve Arthur'un evlatlık alındığını söyler. Arthur kabullenemez ve Thomas'a şefkat ve babalık göstermesi için adeta yalvarır. Thomas Wayne, bu esnada beklenmedik bir hamle yaparak Arthur'un yüzüne yumruk atar ve onu tekrar oğlunun yanında görürse öldüreceğini söyler. Toplumsal cinsiyet normlarını simgeleyen süper cinsiyetin ideal biçimini bu kez Thomas Wayne üstlenmiştir. Connell'a göre şiddet, her erkek açısından maddi bir getirdir. Şiddet ve egemen erkeklik arasında kaçınılmaz bir ilişki vardır (Sancar, 2009, s. 225).

Arthur Arkham Hastanesi'ne giderek kayıtları inceler ve Penny'nin gerçek annesi olmadığını, çocukken Penny'nin sevgilisi tarafından cinsel istismara ve şiddete uğradığını öğrenir. Çocukken yaşadığı istismar, aslında rahatsız edici gülme nöbetlerinin de kökenidir. Annesi ve çocukluğu ile ilgili tüm detaylar Arthur'u tamamen çığırından çıkarır. Böylece legal olandan illegal olana keskin geçişi onu Joker'e dönüştürür. Son olarak, Arthur'u Murray cinayetini işlerken görürüz. Murray önce Arthur'u küçümseyen bir videosunu yayınlar, ardından onu stand-up gösterisine davet eder. Umutları ve hayalleri yeterince kırılmış olan Arthur'un öfkesi filmin bu noktasında ömür boyu zorba erkekliğe karşı olan tutumunu yapı bozuma uğratar. Roger Horrocks (1994, s. 25) erkekliği şöyle tanımlar "...erkekliğin taleplerine itaat eden erkek yalnızca yarı insan olmuştur". Bu minvalde Arthur kendi erkekliğini tam anlamıyla inşa edebilmek için, Arthur Fleck'i yok ederek Joker olarak kendini yeniden var eder. Bundan sonra maruz kaldığı zorbalığa karşı daha fazla zorbalık ve şiddet de onun hegemonik erkekliğe olan cevabıdır.

Sonuç

Hegemonik erkeklik ikincil konuma itilmiş çeşitli erkeklik biçimleri ile ilgili olarak inşa edilebilir (Connell, 1998a, s. 245). Bu bağlamdan bakıldığında, toplum tarafından ikincil konuma itilmiş erkeklik tarzları sorgulanmaya açık bir hale gelir ve çeşitli erkek kategorilerinin marjinalleşme ve damgalanma tecrübelerini de gün yüzüne çıkarır. Aynı zamanda hegemonik erkeklik, belirli bir yer ve zamanda, en yaygın erkeklik türüne işaret etmeyebilir. Ancak sadece az sayıdaki erkek tarafından

uygulandığında bile normatif ve örnek oluşturan bir yapıya sahiptir. Bir yandan erkek olmanın en değerli, onurlu yönünü işaret ederken, aynı zamanda hem söz konusu erkekleri daha üst bir yapıda konumlandırır, hem de onların diğer erkekler ve kadınlar üzerindeki birincil konumunu meşrulaştırır. Bu noktadan bakıldığında hegemonik erkeklik ya da kültürel erkeklik idealleri, film karakterleri gibi hayal ürünü kişilerle veya günlük yaşamdaki gerçeklerden uzakta ulaşılması imkânsız modellerle de temsil edilebilir (Pehlivan, 2020, s. 88).

Hegemonik erkekliğin bir diğer boyutu ataerkil ilişkilerin üretimi, sürdürülmesi, şekil değiştirmesi veya yıkılmasına zemin hazırlayışıdır. Çünkü her ataerkil toplum erkeklik değerlerini kendi kültürüne göre belirlemesinin yanı sıra, hegemonik erkeklik anlayışını da beraberinde getirir. Erkek egemen bir toplumda erkeklere yüklenen anlamların değiştirilebilmesi ancak toplumsal sistemin değişimi ile mümkündür. Hegemonik erkeklik Gotham’da eşitsiz cinsiyet ilişkilerinin sürdürülmesine katkıda bulunur. Arthur bir bakıma toplumsal ilişkilerin eşitsiz eril düzenlemesine de karşı çıkmaktadır. Filmin genelinde ana karakter/anti-kahraman üzerinden irdelenmesi gereken asıl problem insan kimliğinin geri plana atılıp eril kimliğin belirli ölçütlere göre kabul görmesidir. Ancak insan kimliği, herhangi bir cinsiyetten bağımsız olarak üzerine atfedilen rollerden fazlasıdır. Bu nedenle asıl değer verilmesi ve ölçüt kabul edilmesi gereken husus bireyin kendisidir.

Joker filminde ana karakter olan Arthur Fleck’in erkekliği, başlangıçta ‘anne figürü’ temellidir. Babasız büyümesi ve Penny’nin soyadına sahip olması Arthur’a hem evlat hem de aile reisi olmayı zorunlu kılar. Duygularını saklayan bir eril değil aksine şefkatli, merhametli ve kırılıgandır. Ancak çevresindeki “erkeklik ve güç” ilişkileri Arthur’un erkeksi tutum ve eylemlerinde sapmalara yol açar. Filmin başlangıcında soyut olan şiddetin sunumu, ilerleyen süreçte somut bir biçimde kontrolünü ve hâkimiyetini kaybeder. Bu nedenle anti-kahramanın ‘incelikli erkeklik’ temsili hegemonik erkeklik aracılığı ile yapıbozuma uğrar. *Joker* eril bir bakış açısıyla bakıldığında, deformasyona uğramış erkekliğin, alışlagelmiş erkeklik tasvirleri ile imtihanıdır. Arthur’un mahrem düşünce ve arzularının dışavurumu sonucunda karşılaştığı geri dönüş, o ana kadar ki erkeklik ideolojisini ters yüz eder. Arthur, acıdan haz duyarak duygusal rahatlığa erişir. Fakat bu rahatlama narsistik özdeşleşme ile birleşince eril kimlik tehlikeli bir hal alır. Joker, konformist bir kas erkekliğine boyun eğmez. Aksine, Wayne ailesinin sahip olduğu ataerkil ağa Thomas Wayne’den başlayarak tüm ataerkil sistemin denetleme ve sınırlandırmalarına karşı başkaldırır.

Gotham aslen 1980’li yıllardaki New York’un yozlaşmışlığından ilham alır. Todd Phillips seyirciye Arthur Fleck’in geçmişini 80’lerin sorunları üzerinden ele alırken eşzamanlı olarak neo-liberalizme dair eleştirel bir okuma da sunar. Filmde, kimlik arayışında olan Arthur bir grup ergen çocuk başta olmak üzere palyaçuluk yaparak geçimini sağlamaya çalıştığı hemcinsleri, kolluk kuvvetleri, beyaz yakalı Wayne çalışanları ve ayrıcalıklı sınıfa ait takım elbiseli seçkinler tarafından hegemonik erkekliğin şiddetine uğrar. Bu fiziksel ve psikolojik şiddet, annesi Penny’nin de gerçek annesi olmadığını öğrenmesi ile Arthur’u o naif ve kırılğan adamdan bir psikopata dönüştürür. Hemcinsleri bir anlamda onun şefkatli duygularını yağmalamıştır, bu da onun kendini özgür ve bağımsız bir biçimde var edebilme yöntemini değiştirmesine sebep olur.

Sistem içerisinde hegemonik erkekliğin uygulayıcıları toplumda ‘sahip olanlar’ ya da ‘seçkinler’dir. Bu grup hem hegemonik baskınlığının bekasını sağlayabilmek, hem de iktidarlarını sürdürebilmek amacıyla toplum üzerinde güçlerini doğru yoldan ya da dolaylı yoldan kullanmaktan çekinmez. Rekabet içerisindeki varoluş mücadelesi onları bu tutuma zorunlu kılar. Çünkü ancak bu şekilde ataerkilliğin onlara yüklediği erkeklik imajını sürdürebilir ve yeniden üretebilirler. Filmde görülmüştür ki ataerkil ağ içerisindeki hegemonik erkeklik hiyerarşisinde ezen/ezilen arasındaki ilişki krize girdiğinde, kimi zaman zayıfın inşa etmeye çalıştığı erkekliği, kendini yok etme yolundaki

erkekliğe dönüştürebilir. Bu da sistemin içerisinde sistem sarsabilecek marjinal bir anti-kahramanın doğuşunu beraberinde getirir.

Joker filminde de olduğu gibi, görsel kültürün bir parçası olan sinema, bir yönüyle toplumsal yapı içerisindeki sorunları ele alırken, bir yanıyla da var olan hegemonik kültürün sürdürülmesine neden olur. Bu da sinema gibi toplumsal kurumların aynı zamanda toplumsal yapının sürdürülmesindeki işlevlerinden biridir. Bir yanı ile eleştirel olabilirken, bir yanıyla sistemin sürdürülmesinin bir parçası konumundadır.

ⁱ Laurel ve Hardy (1920'ler ve 1930'lar), Abbott ve Costello (1940'lar ve 1950'ler), Martin ve Lewis (1950'ler) gibi komedi ikilileri (Shary, 2013, s. 7).

ⁱⁱ David Lynch *The Elephant Man* (1980), Steve Gordon *Arthur* (1981), Richard Attenborough *Gandhi* (1982).

ⁱⁱⁱ Homeros'un Odyseia destanında ismi geçen mitolojik karakter. Sisifos, Olimpos efendileri tarafından her gün büyük bir kayayı dik bir dağın tepesine çıkarmakla cezalandırılmıştır. Günün sonunda kayayı tepenin üzerine azap içerisinde çıkaran Sisifos, kayanın ağırlığını taşıyamaz hale gelir ve kaya tekrar avuçlarından kayarak eski yerine yuvarlanır (Homeros, 2014, s. 257).

Kaynakça

- Akdoğan, Ö. G. (2019). Comedy and women: the problem of gender in Hokkabaz. *Sinecine*, 7(2), 171-197.
- Arslan, A. D. (2018). Murathan Mungan'ın öykülerinde hegemonik erkekliğin tezahür alanı olarak beden: "Ökkeş ile Cengaver" ve "Ensar ile Civan" örnekleri. *Monograf: Edebiyat Eleştirisi Dergisi*, 10, 24-46.
- Atay, T. (2017). *Çin işi Japon işi: cinsiyet ve cinsellik üzerine antropolojik değiniler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015). *Eril tahakküm*. (B. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Bozok, M. (2009). Erkeklik incelemeleri alanındaki başlıca kuram ve yaklaşımların Sosyalist Feminist bir eleştirisine doğru. *VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı* içinde (s. 431-445) Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.
- Brooks, B. R., Thisted, R. A., Appel, S. H., Bradley, W. G., Olney, R. K., Berg, J. E., Pope, L. E., & Smith, R. A. (2004). Treatment of Pseudobulbar affect in ALS with dextromethorphan/quinidine: A randomized trial. *Neurology*, 63(8), s. 1364-1370.
- Cambridge Learner's dictionary. (2009). Melbourne: Cambridge University Press.
- Carrigan, T., Connell, B., & Lee, J. (1985). Toward a new sociology of masculinity. *Theory and Society*, 14(5), 551-604.
- Cohen, D. S. (2010). Keeping men men and women down: Sex segregation, Anti-Essentialism, and masculinity. *Harvard Journal of Law and Gender*, (Research Paper No. 2010-A-10).
- Connell, R. (1998a). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar*. (C. Soydemir, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connell, R. W. (2005b [1995]). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.
- Deakin, P. (2019). *White masculinity in crisis in Hollywood's fin de millennium Cinema*. London: Lexington Books.

- Erol, E. G. & Sadakaoğlu, M. C. (2020). *Türk sinemasını yeniden okumak: Değişen öykü karakter ve mekan anlayışları üzerine*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Fejes, F. (1992). Masculinity as fact: A re-view of empirical mass communication research on masculinity. Steve Craig (Ed.), *Men, masculinity and the media* içinde (s. 9-22). Newbury Park, CA: Sage.
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (C. Güzel, Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gilmore, D. (1990). *Manhood in the making: Cultural concepts of masculinity*. New Haven: Yale University Press.
- Günay-Erkol, Ç. (2015). Hegemonik erkeklik ve Şafak'ın erkekleri. Seval Şahin ve İpek Şahbenderoğlu (Ed.), *İsyankâr neşe: Sevgi Soysal Kitabı* içinde (s. 125-144). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Homeros. (2014). *Odyseia*. (A. C. Emre, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Horrocks, R. (1994). *Masculinity in crisis: Myths, fantasies and realities*. (First Edition), Great Britain: The Macmillan Press LTD.
- Jeffords, S. (1994). *Hard bodies: Hollywood masculinity in the Reagan Era*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Kandiyoti, D. (1997), *Cariyeler, bacular, yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal dönüşümler*. (A. Bora, F. Sayılan, Ş. Tekeli, H. Tapınç, F. Özbay, Çev.). Metis Yayınları: İstanbul.
- Kaufman, M. (1987). *Beyond patriarchy: Essays by men on pleasure, power, and change*. Oxford University Press: New York.
- Keisalo-Galvan, M. P. (2008). Clowns in anthropology. *Suomen Antropologi Journal*, 33 (3), 39-48.
- Kepekçi, E. (2012). (Hegemonik) Erkeklik eleştirisi ve feminizm birlikteliği mümkün mü?. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 11, 59-86.
- Kimmel, M. (2006). *Manhood in America*. New York, NY: Oxford University Press.
- Kramer, L. (2010). *The Sociology of gender: A brief introduction*. USA: Oxford University Press.
- Mudde, C. (2017a). *Populism: An ideational approach*. Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo, Pierre Ostiguy (Ed.), *The Oxford Handbook of Populism* içinde (s. 27-47), Oxford University Press: New York.
- Mudde, C. & Kaltwasser, C. R. (2017b). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press: New York.
- Onay, A. (2017). Türkiye'de değişen erkekler ve dergi reklamlarındaki erkek imajı. *İstanbul Üniversitesi İletişim fakültesi Dergisi*, 53, 165-188.
- Özkantar, M. Ö. (2022). *Eril bakışın gölgesinde David Lynch sineması ve kadın: Göstergebilimsel ve Psikanalitik bir yaklaşım*. İstanbul: Efe Akademik Yayıncılık.
- Paglia, C. (2004). *Cinsel kimlikler: Nefertiti'den Emily Dickinson'a sanat ve çöküş*. (A. Hazaryan, F. Demirci, Çev.). Ankara: Epos Yayınları.
- Pearson, R. & Uricchio, W. (1991). *The many lives of the Batman: Critical approaches to a superhero and his media*. (1 Edition), UK: Routledge.
- Pehlivan, B. M. (2020). *Medya ve toplumsal cinsiyet üzerine tartışmalar*. (1. Baskı), Hiperyayın: İstanbul.

- Ryan, M. & Kellner, D. (2010). *Politik kamera*. (E. Özsayar, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: imkansız iktidar ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. (Birinci Basım), İstanbul: Metis Yayınları.
- Segal, L. (1990). *Ağır çekim değişen erkeklikler değişen erkekler*. (V. Ersoy, Çev.). İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- Shary, T. (2013). *Millennial masculinity: Men in contemporary American cinema*. Michigan: Wayne State University Press.
- Türköne, M. (1995). *Eski Türk toplumunda cinsiyet kültürü*. Ankara: Ark Yayınevi.
- Ulusay, N. (2004). Günümüz Türk sinemasında ‘Erkek Filmleri’ nin yükselişi ve erkeklik krizi. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 101, 144-161.
- Wolf-Meyer, M. J. (2006). Batman and Robin in the nude, or class and its exceptions, *Extrapolation*, 47 (2), 187-206.
- Youssouf, M. M. & Özben, M. (2019). Hegemonik erkekliğin uzantısı olan onur kodları ve şiddet: Otomatik Portakal örneği, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (1), 103-112.
- Yüksel, E. (2013). Bir savaş anlatısı olarak Nefes: Vatan Sağolsun ve hegemonik erkekliğin krizi. *Fe Dergi*, 5(1), 15-31.

Istanbul
GEDİK
University

ISSN: 2651-5229

ISSN: 2791-6839 (çevrimiçi)